

Planowanie partycypacyjne
jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony
i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast

Miasto Nowy Sącz

Diagnoza terenu problemowego Studium przypadku

Główny Instytut Górnictwa
Zakład Ochrony Wód
Katowice, 2018 r.

Zespół autorski Głównego Instytutu Górnictwa w składzie:

Kierownik merytoryczny projektu:

dr inż. Paweł Zawartka

Zespół:

dr inż. Lucyna Cichy

mgr Małgorzata Deska

dr Marcin Głodniok

mgr Monika Janicka

dr inż. Ewa Janson

dr inż. Karolina Jąderko

dr inż. Beata Kończak

dr inż. Mariusz Kruczek

dr inż. Paweł Łabaj

mgr Małgorzata Markowska

dr Łukasz Pierzchała

mgr inż. Elżbieta Uszok

dr inż. Dariusz Zdebik

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Hierarchizacja problemów ochrony/gospodarowania zasobami przyrody miasta	14
3. Zasady identyfikacji i wyboru terenu problemowego	18
4. Analiza walorów przyrodniczych terenu problemowego	29
4.1. Geneza.....	29
4.2. Wartości przyrodnicze.....	30
4.3. Powiązania przestrzenne.....	35
4.4. Tendencja przekształceń	36
4.5. Formy użytkowania (m.in. w kategoriach usług ekosystemowych)	37
4.6. Infrastruktura	37
4.7. Zagrożenia	45
5. Identyfikacja grup interesariuszy	52
6. Identyfikacja podmiotów (grup zawodowych) mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu	66
7. Identyfikacja powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych, kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu	69
7.1. Rozpoznanie interakcji między grupami zawodowymi	69
7.2. Powiązania przyczynowo-skutkowe w oddziaływaniu na przyrodę	72
7.3. Opracowanie drzewa problemów – wstępne założenia.....	75
8. Zasady doboru uczestników i reguły działania grupy docelowej.....	77
8.1. Metoda i zasady doboru grup zawodowych	77
8.2. Reguły działania grupy docelowej	81
9. Metody i techniki pozyskiwania interesariuszy do uczestnictwa w pracach grupy docelowej.....	86
Literatura	94
Spis rysunków.....	103
Spis tabel.....	105
Spis załączników	106

Wykaz skrótów

GUS	Główny Urząd Statystyczny
PTTK	Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
UM	Urząd Miasta
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
GE	General Electric
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

1. WSTĘP

Nowy Sącz został założony na terenie biskupiej wsi Kamienica Nawojowska na mocy przywileju wydanego 8 listopada 1292 r. przez Wacława II Czeskiego, wówczas księcia krakowskiego i sandomierskiego, a od 1300 r. króla Polski. Lokacji miasta dokonano na prawie magdeburskim, przyznając zasadźcom, wójtom dziedzicznym, znaczne uprawnienia, łącznie z prawem wprowadzania i wymiany monety. Miasto dzięki korzystnemu położeniu przy ważnym szlaku łączącym Polskę z Węgrami, a także w wyniku licznych przywilejów królewskich nadawanych miastu, stało się w średniowieczu ważnym ośrodkiem produkcji rzemieślniczej i wymiany handlowej¹.

Nowy Sącz jest trzecim co do wielkości miastem w Małopolsce i zajmuje powierzchnię około 58 km². Liczba ludności według danych GUS z 31 grudnia 2017 r. wynosiła 84 041².

Rysunek 1. Podział administracyjny województwa małopolskiego

Źródło: <http://mbc.malopolska.pl/Content/4469/thumb.html> (dostęp: 7.05.2018)

¹ <http://www.nowysacz.pl> (dostęp: 7.05.2018)

² <https://stat.gov.pl/> (dostęp: 7.05.2018)

Zgodnie z reformą administracyjną od 1 stycznia 1999 r. miasto funkcjonuje na prawach powiatu grodzkiego. Dla mieszkańców powiatu nowosądeckiego, ale także części powiatów limanowskiego i gorlickiego, Nowy Sącz jest centrum wypełniającym szereg zadań z zakresu administracji rządowej, sądowniczej, skarbowej, a także oświaty, ochrony zdrowia, kultury i sportu. Stanowi ważny węzeł komunikacyjny i główny ośrodek turystyczny Ziemi Sądeckiej. Nowy Sącz położony jest u podnóża masywów górskich: na południu znajduje się Beskid Sądecki, na zachodzie Beskid Wyspowy, na wschodzie wciną się wąskim klinem Beskid Niski, a od północy przylega Pogórze Rożnowskie. W niewielkiej odległości od miasta znajduje się Jezioro Rożnowskie.

Rysunek 2. Położenie osiedli w Nowym Sączu
na podstawie: <https://www.google.pl>

Źródło: Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie miasta Nowy Sącz

Zgodnie z obowiązującym Statutem Nowego Sącza miasto dzieli się na 25 osiedli:

- Barskie
- Biegonice
- Centrum
- Chruślice
- Dąbrówka
- Falkowa
- Gołąbkowice
- Gorzków
- Helena
- Kaduk
- Kilińskiego
- Kochanowskiego
- Millenium
- Nawojowska
- Piątkowa
- Poręba Mała
- Przetakówka
- Przydworcowe
- Stare Miasto
- Szujskiego
- Westerplatte
- Wojska Polskiego
- Wólki
- Zabełcze
- Zawada³

Położenie

Nowy Sącz położony jest w płaskim dnie Kotliny Sądeckiej, w widłach rzek Dunajec i Kamienica Nawojowska na zróżnicowanej wysokości od 272 m n.p.m. (Wielopole) do ok. 475 n.p.m. (wzgórze Majdan). Według regionalizacji fizycznogeograficznej Nowy Sącz położony jest w prowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich, podprowincji Beskidów Zachodnich i w makroregionie Kotliny Sądeckiej. Kotlina Sądecka jest pojmowana jako szeroka (3–8 km) dolina w widłach Dunajca, Popradu i Kamienicy, wcięta w wierzchowinę pogórza. Dna dolin obniżają się w obrębie kotliny od ok. 340 do 270 m. Pod względem geomorfologicznym na obszarze Nowego Sącza przeważają formy pochodzenia rzeczno-geomorfologicznego. We wschodniej części Kotliny Sądeckiej, między Popradem a Kamienicą dominują w morfologii tarasy erozyjno-akumulacyjne średnie (17–30 m n.p. rzeki) i niskie (6–12 m n.p. rzeki). Natomiast zachodnią część kotliny stanowią szerokie tarasy nadzalewowe (3–6 m n.p. rzeki) oraz tarasy zalewowe i kamieńce rzeczne (1–3 m n.p. rzeki)⁴.

Gleby

Większe kompleksy rolne otaczają pierścieniem zainwestowany obszar miasta. Stosunkowo duży udział, jak na warunki górskie, stanowią gleby chronione na mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. W obszarze kotliny przeważają mady i gleby brunatne, z dużym udziałem II, III, i IV klasy bonitacyjnej. Na wzgórzach przeważają gleby gorszych klas: V i VI. Ochrona tych przestrzeni rolno-przyrodniczych ważna jest z punktu widzenia przyrodniczego i krajobrazowego. Możliwość rolniczego ich wykorzystania jest w znacznym stopniu

³ Uchwała Nr X/98/2011 Rady Miasta Nowego Sącza z dnia 24 maja 2011 r. w sprawie: ogłoszenia tekstu jednolitego Statutu Miasta Nowego Sącza

⁴ http://www.beskidsadecki.eu/index.php?id=sadecki_NowySac (dostęp: 7.05.2017)

ograniczona z uwagi na warunki topograficzne i klimatyczne oraz fragmentaryzację kompleksów rolnych. Na obszarze Nowego Sącza większość gleb i przypowierzchniowych gruntów została zmodyfikowana procesami antropogenicznymi. W rejonach, w których nie nastąpiły procesy antropogeniczne, gleby zostały wykształcone jako mady rzeczne – rejon doliny Dunajca, bądź gleby opadowo-glejowe i płowe opadowo-glejowe – pozostała część miasta. Największy wpływ na jakość gleb i gruntów wywierają sytuacje awaryjne powodujące powierzchniowe, punktowe bądź obszarowe źródła zanieczyszczeń, produkcja rolnicza, oddziaływanie gazów i pyłów emitowanych ze źródeł przemysłowych i motoryzacyjnych⁵.

Hydrologia

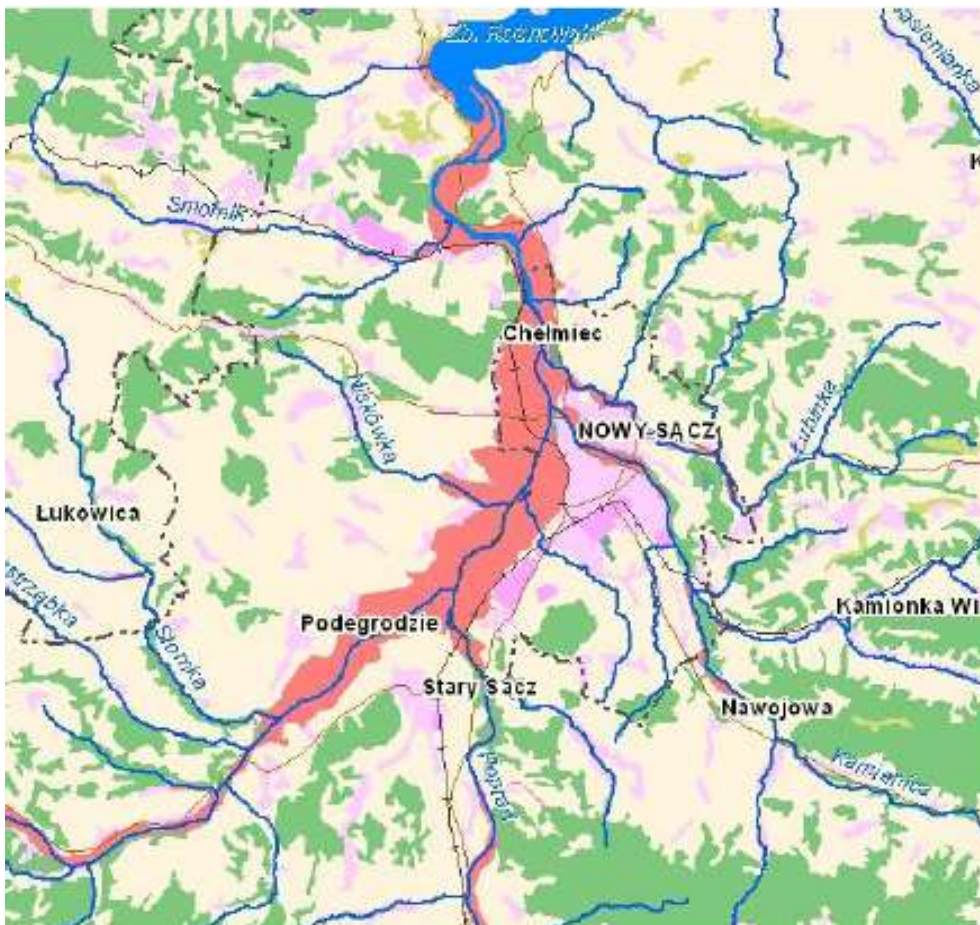
Warunki hydrograficzne Nowego Sącza wynikają z położenia miasta w środkowej części Kotliny Sądeckiej w rozwidleniu Dunajca i Kamienicy, które wchodzi w skład dorzecza Wisły. Wody powierzchniowe zajmują ok. 2,19 ha, tj. 3,8% powierzchni ogólnej miasta. Pod względem wielkości przepływów największą rzeką jest Dunajec ze średnim rocznym przepływem 63,5 m³/s, następnie Poprad – 24,5 m³/s, Kamienica Nawojowska – 3,67 m³/s. Są to rzeki o charakterze górskim i odznaczają się dużymi wahaniami stanów (10–100-krotnymi), co stanowi istotne zagrożenie powodziowe. W granicach Nowego Sącza Dunajec jest obwałowany przeciwpowodziowo, natomiast pozostałe ciekі na znacznych odcinkach są uregulowane i częściowo mają brzegi podwyższone groblami ziemnymi. Hydrograficzną osią Kotliny Sądeckiej jest rzeka Dunajec. Na terenie Nowego Sącza przyjmuje do siebie wody Popradu, Kamienicy Nawojowskiej, Dąbrówki, Łubinki, Niskówki oraz Bieczyczanki. Przyjmuje się, że rzeki sądeckie charakteryzują się znaczną zmiennością przepływów i stanów wody. Na taki charakter rzek Nowego Sącza ma wpływ szereg czynników, z których główne opierają się na:

- częstych i obfitych opadach towarzyszących terenom górskim otaczającym Kotlinę Sądecką⁶,
- szybkim spływie powierzchniowym,
- koncentrycznym układzie rzek,
- małej przepuszczalności podłoża.

⁵ <http://www.nowysacz.pl/> (dostęp: 7.05.2017)

⁶ Gryczko-Gostyńska A., Olędzka D., Nowy Sącz, <https://www.pgi.gov.pl/psh/materialy-informacyjne-psh/informatory-psh/wody-podziemne-miast-polski/4165-nowy-sacz/file.html> (dostęp: 7.05.2017)

Najwyższe wodostany obserwuje się po wiosennych roztopach i po gwałtownych nawałnych ulewach letnich. Długotrwałe niżówki mają miejsce głównie zimą i spowodowane są występowaniem opadów stałych i długim zaleganiem pokrywy śnieżnej. Pojawiające się niżówki jesienne bądź letnie, świadczą o małej retencyjności Beskidów⁷.

Rysunek 3. Mapa obszarów występowania ryzyka powodziowego

Źródło: www.kzgw.gov.pl (dostęp: 7.05.2018)

Budowa geologiczna

Na terenie Nowego Sącza występują utwory zaliczane do serii magurskiej, wchodzące w skład stref facjalnych bystrzyckiej i raczańskiej. Najstarszymi rozpoznanymi osadami strefy facjalnej raczańskiej są piaskowce gruboławicowe (senon i przełom senon–paleocen) występujące przy północno-zachodniej granicy miasta i zalegające na głębokości ok. 200 m p.p.t. w rejonie ujścia Kamienicy Nawojowskiej do Dunajca. Młodszyymi utworami są piaskowce muskowitzowe i glaukonitowe, margle globigerynowe z łupkami, piaskowce grubo-

⁷ Projekt aktualizacji Programu ochrony środowiska dla miasta Nowego Sącza na lata 2013-2016 z perspektywą na lata 2017–2020

i cienkoławicowe oraz łupki pstry rozpoznane w południowej części miasta na obszarze osiedli Naściszowa i Zabełcze. Strefa facjalna bystrzycka reprezentowana jest przez piaskowce, łupki i margle występujące na obszarze południowych osiedli miasta, tj. Biegonic i Poręby Małej.

Centralna część Kotliny Sądeckiej wypełniona jest osadami neogeńskimi (miocen), wykształconymi w postaci mułków, łupków ilastych, piasków oraz lignitów warstw biegonickich. W rejonie miasta utwory czwartorzędowe (plejstocen) wykształcone są w postaci żwirów i głazów rzecznych, piasków oraz glin tarasów erozyjno-akumulacyjnych. Osady najstarszego zlodowacenia podlaskiego tworzą tarasy o wysokości 80–95 m n.p. rzeki; stwierdzono je na niewielkich obszarach w rejonie osiedli Gołąbkowice, Biegonice i Bielowice. Utwory z okresu pozostałych zlodowaceń: południowopolskiego, środkowopolskiego i północnopolskiego wykształcone zostały również w postaci żwirów i głazów rzecznych oraz piasków, glin i iłó, a osady zlodowacenia południowopolskiego tworzą dodatkowo tarasy o wysokości 30–80 m n.p. rzeki, których niewielkie płyty stwierdzono głównie w rejonie Nowego Sącza, Zabełcza oraz Biegonic⁸.

Pozostałością utworów z okresu zlodowacenia środkowopolskiego są tarasy o wysokości 17–30 m n.p. rzeki. Stwierdzono je w centrum Nowego Sącza, a rozciągają się od Biegonic i Dąbrówki aż po ujście Kamienicy Nawojowskiej do Dunajca. Utwory z okresu ostatniego zlodowacenia (północnopolskiego) tworzą tarasy o wysokości 6–12 m n.p. rzeki, występujące na prawym brzegu Kamienicy Nawojowskiej, gdzie ich miąższość wynosi od 2 do 8 m. Do utworów plejstocenijskich zaliczono również gliny, gliny lessopodobne oraz pyły i piaski różnej genezy. Występują one w południowej części miasta w rejonie Biegonic, Dąbrówki, Bielowic oraz Poręby Małej, a w północnej części miasta w rejonie Naściszowej. Tworzą eksploatowane w obrębie miasta złoża surowców ceramicznych. Najmłodszymi utworami czwartorzędowymi są holocenijskie żwiry, głazy rzeczne, piaski, gliny oraz ily i pyły z domieszką piasków tarasów nadzalewowych (0,5–6,0 m n.p. rzeki). Występują one w dolinach Dunajca, Popradu i Kamienicy Nawojowskiej. Miąższość tych aluwii wynosi od kilku do kilkunastu metrów⁹.

⁸ Gryczko-Gostyńska A., Olędzka D., Nowy Sącz, <https://www.pgi.gov.pl/psh/materialy-informacyjne-psh/informatory-psh/wody-podziemne-miast-polski/4165-nowy-sacz/file.html> (dostęp: 7.05.2017)

⁹ Tamże

Hydrogeologia

Obszar Nowego Sącza położony jest w obrębie regionu hydrogeologicznego zwanego Regionem Karpackim XIV. Na terenie miasta wody podziemne występują w paleogeńsko-kredowym fliszu oraz w osadach miocenu i czwartorzędu.

Utwory czwartorzędowe największą miąższość i rozprzestrzenienie osiągają w Kotlinie Sądeckiej. Są to utwory pochodzenia rzeczno-odczynowego o miąższości średnio ok. 10 m. Zbudowane są z osadów żwirowo-piaszczystych, częściowo zaglinionych, wypełniających Kotlinę Sądecką, fragmenty doliny Dunajca oraz odcinki dolin Popradu, Kamienicy Nawojowskiej i Słomki. Zasilanie czwartorzędowego piętra wodonośnego w warunkach naturalnych odbywa się przede wszystkim na drodze infiltracji opadów atmosferycznych, a także dodatkowo przez dopływ boczny z utworów fliszu karpackiego i czwartorzędowych dolin rzecznych.

W rejonie miasta, w obrębie dolin Dunajca, Popradu i Kamienicy Nawojowskiej, w osadach tarasów średnich, niskich i najniższych, występuje jeden ciągły poziom wód podziemnych, związany hydraulicznie z rzeką. Poziom ten ma najczęściej zwierciadło o charakterze swobodnym, miejscami lekko napiętym i stanowi główny poziom użytkowy na omawianym terenie. Wody podziemne występują w utworach złożonych z otczaków, żwirów i piasków akumulacji rzecznej. Poziom wodonośny zalega płytko pod powierzchnią terenu – na głębokości około 1–6 m. Bazują na nim prawie wszystkie ujęcia wód podziemnych w rejonie Kotliny Sądeckiej. Studnie i otwory badawcze, wykonane na obszarze miasta, pozwoliły na określenie współczynnika filtracji w obrębie utworów tarasów niskich i najniższych w dolinie Dunajca i Popradu, który waha się od 8,64 do 864 m/d. Najwyższy współczynnik filtracji charakteryzuje żwiry w rejonie współczesnego i zasypanego koryta Dunajca i Popradu¹⁰.

W utworach mioceńskich poziomy wodonośne stwierdzono we wkładkach piasków drobnoziarnistych występujących w serii osadów ilastych o dużej miąższości. Szczególnie liczne wkładki i soczewki piasków obserwuje się w rejonie Biegonic. Charakteryzują się one korzystnymi warunkami zasilania przeważnie wodami z czwartorzędowych poziomów wodonośnych. Mioceńskie warstwy wodonośne występują na różnych głębokościach – od ok. 20 m. Uzyskiwana wydajność jest rzędu 2,6 m³/h przy depresji równej 19 m. Wydajność jednostkowa uzyskiwana w czasie próbnych pompowań wynosiła od 0,131 do 0,144 m³/h,

¹⁰ Paczyński B. (red.), Atlas hydrogeologiczny Polski 1:500 000, Cz. I. Systemy zwykłych wód podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1993

a współczynnik filtracji wynosił 0,389 m/d. Miejscami poziom ten może mieć charakter subartezyjski¹¹.

Paleogeński (fliszowy) poziom wodonośny związany jest głównie ze stropową, spękaną częścią utworów fliszowych wykształconych w postaci piaskowców grubo- i średnioziarnistych z wkładkami łupków¹². Opiswany poziom obejmuje obszar zbudowany z piaskowcowych utworów serii magurskiej. Warstwę wodonośną stanowią kompleksy piaskowców gruboławicowych zawierających wkładki łupków ilasto-marglistych. Średnią miąższość warstwy wodonośnej oceniono na 15 m, a średni współczynnik filtracji przyjęto na poziomie 1,0 m/d. Charakterystyka hydrogeologiczna piaskowców gruboławicowych została przedstawiona w publikacji pt. *Wodonośność piaskowców magurskich*¹³. Badania wykazały, że piaskowce magurskie są przepuszczalne do głębokości 80–90 m p.p.t., lecz największe znaczenie dla zaopatrzenia w wodę ma strefa przypowierzchniowa o miąższości 30–40 m, w której wartość współczynnika filtracji wynosi od 0,086 do 0,864 m/d. Z przeprowadzonych badań wynika, że większą wydajność z warstw magurskich można osiągnąć głównie z utworów w dnie doliny, gdzie może być spełniony warunek nasycenia warstwy wodonośnej oraz w strefach silniej zaburzonych tektonicznie. Partie wododziałowe są mało perspektywiczne (mimo że charakteryzują się dobrą przepuszczalnością), co wynika z małej miąższości warstwy wodonośnej intensywnie drenowanej przez źródła na zboczach. Warstwy magurskie są najbardziej perspektywiczne dla poszukiwania wód pitnych. W ich obrębie występują liczne źródła, a wskaźnik uźródlenia może przekroczyć 10 źr./km². Paleogeński poziom wodonośny zasilany jest na drodze infiltracji opadów atmosferycznych bezpośrednio na wychodniach lub przez cienką pokrywę utworów czwartorzędowych¹⁴. Zwierciadło wody w utworach fliszowych występuje pod niewielkim napięciem dochodzącym do kilku metrów, sporadycznie może nawet przekraczać 20 m. Główne przepływy wód podziemnych odbywają się w kierunku doliny Dunajca, lokalnie w kierunku Popradu, Kamienicy Nawojowskiej i innych mniejszych cieków¹⁵.

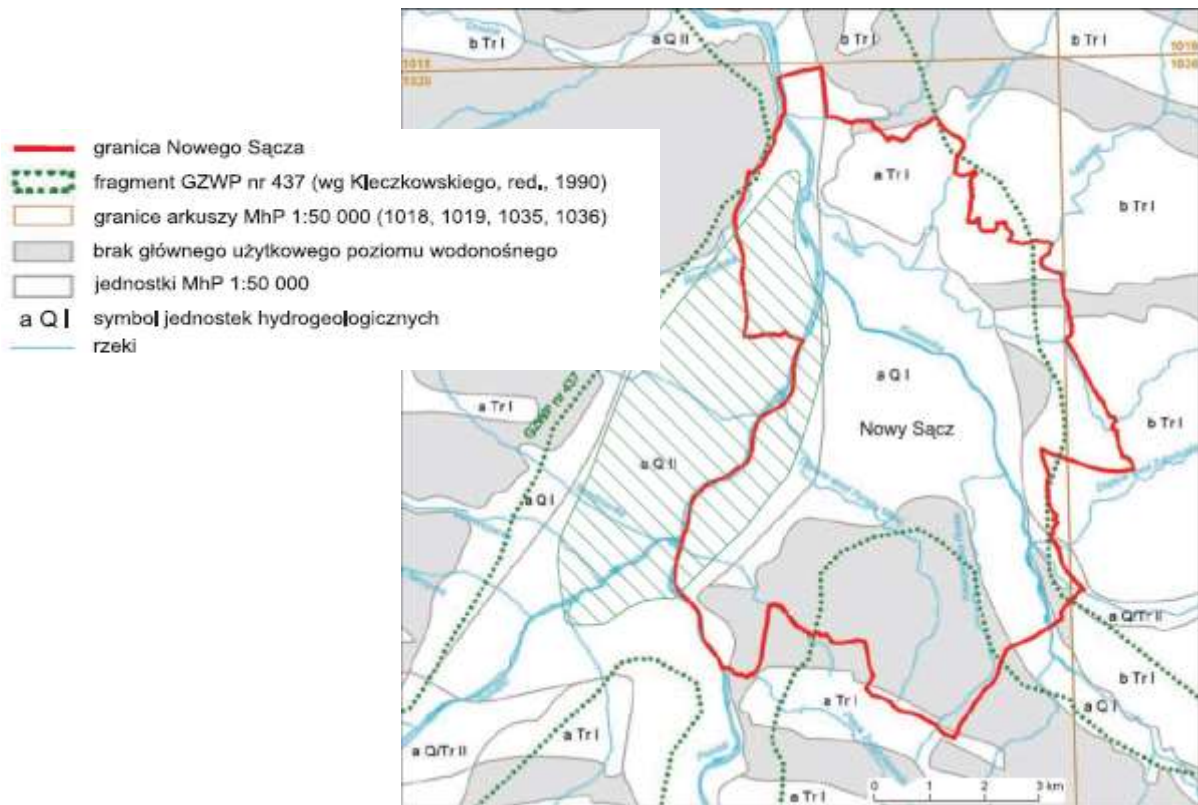
¹¹ http://www.krakow.pios.gov.pl/www_old/raport03/rozdz_2/2_wody_3.html (dostęp: 17.04.2018)

¹² Oszczytko N., Budowa geologiczna Kotliny Sądeckiej, Biuletyn Instytutu Geologicznego, Warszawa 1973

¹³ Oszczytko N., Chowaniec J., Koncewicz A., Wodonośność piaskowców magurskich, Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Kraków 1981

¹⁴ Gryczko-Gostyńska A., Olędzka D., Nowy Sącz, <https://www.pgi.gov.pl/psh/materialy-informacyjne-psh/informatory-psh/wody-podziemne-miast-polski/4165-nowy-sacz/file.html> (dostęp: 10.05.2017)

¹⁵ Chowaniec J., Witek K., Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1:50000, Nowy Sącz, Centr. Arch. Geol. Państw. Inst. Geol., Warszawa 1997

Rysunek 4. Mapa warunków hydrogeologicznych rejonu Nowego Sącza

Źródło: Gryczko-Gostyńska A., Olędzka D., Nowy Sącz, <https://www.pgi.gov.pl/psh/materialy-informacyjne-psh/informatory-psh/wody-podziemne-miast-polski/4165-nowy-sacz/file.html>

2. HIERARCHIZACJA PROBLEMÓW OCHRONY/GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY MIASTA

Jakość środowiska w znacznym stopniu wpływa na stan zdrowia. Według raportu WHO około 23% zgonów i chorób w skali globalnej jest wynikiem negatywnego oddziaływania środowiskowego¹⁶. Zanieczyszczenie środowiska ma swój udział w rozwoju aż 80% chorób, pośrednio wpływa też na ogólny stan zdrowia fizycznego i psychicznego przez ograniczenie człowiekowi dostępu do zasobów środowiskowych, a co za tym idzie ograniczenie możliwości wypoczynku i wrażeń estetycznych.

Zasadnicza część Nowego Sącza położona jest na terenach górskich w Kotlinie Sądeckiej (na granicy Beskidów i Pogórza Karpackiego), na obszarze poziomów tarasowych Dunajca, Popradu, Kamienicy Nawojowskiej i Łubinki (jest to ok. 63% powierzchni miasta). Warunki przyrodnicze odpowiadają warunkom rozległych kotlin śródgórskich, głównie w odniesieniu do klimatu i cech hydrogeologicznych. Pozostała część miasta położona jest na otaczających wzgórzach (Pogórza Nawojowskiego i Ciężkowickiego), typowych dla pogórzy niskich i średnich. Charakteryzują się one silnym rozdolnieniem, zróżnicowanymi spadkami i podatnością na procesy erozyjno-denudacyjne.

Obszary przyrodniczo cenne i ciągi ekologiczne w obrębie miasta Nowego Sącza stanowią rzeki Dunajec i Kamienica Nawojowska. Środowisko przyrodnicze jest w oczywisty sposób przekształcone antropogenicznie. Stopień przekształcenia nie odbiega od innych miast porównywalnej wielkości i pełniących funkcji. Intensywna działalność inwestycyjna powoduje sukcesywny wzrost terenów zabudowanych kosztem otwartych przestrzeni przyrodniczych. Niekorzystną tendencją jest obserwowana od lat presja inwestycyjna w wyższe partie wzgórz. Na terenie miasta brak jest praktycznie siedlisk naturalnych, dominują agrocenozy. Lasy uległy znacznej fragmentaryzacji i zachowały się przeważnie na stromych partiach zboczy oraz na terenach jarów. Osłabieniu bądź zniszczeniu uległy liczne ciągi ekologiczne w rejonie wzgórz, głównie wskutek działań inwestycyjnych (zabudowa kubaturowa, drogi), Zawężeniu natomiast – ciągi ekologiczne związane z rzekami. Najbardziej przekształcone antropogenicznie, o niskich walorach krajobrazowych, są tereny działalności produkcyjnej, usługowej, handlowej, tereny magazynowo-składowe, zlokalizowane

¹⁶ http://www.who.int/quantifying_ehimpacts/publications/preventing-disease/en/ (dostęp: 13.01.2018)

w południowej części miasta, w dzielnicy Gorzków i Biegonice. Do terenów o obniżonych walorach krajobrazowych należy zaliczyć tereny z zabudową mieszkaniową wielorodzinną („blokowiska”) i towarzyszące im nieestetyczne obiekty, w tym blaszane garaże. Walory krajobrazowe miasta w dużym stopniu obniżają również elementy reklamowe, głównie wielkopowierzchniowe, o nieestetycznych formach i zlokalizowane w sposób przypadkowy, przesłaniając lub zaburzając panoramy i ciągi widokowe o dużej wartości¹⁷.

Do najważniejszych potrzeb i problemów ochrony przyrody w Nowym Sączu należy zaliczyć:

- brak inwentaryzacji przyrodniczej miasta w stosunku do gatunków chronionych, zagrożonych wyginięciem oraz gatunków i siedlisk, których dotyczą Dyrektywa Siedliskowa oraz Dyrektywa Ptasia, a także brak bazy danych obszarów i obiektów chronionych, umożliwiającej wymianę informacji i aktualizację danych,
- zabezpieczenie cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów przez objęcie ich różnymi formami ochrony przyrody,
- konieczność zapewnienia warunków dla ochrony zasobów przyrodniczych, walorów kulturowych i krajobrazowych, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców i turystów, aby na terenie miasta rekreacja i turystyka przybierała formy zorganizowane, a obiekty spełniały wymogi ochrony środowiska,
- niewystarczające środki na ochronę przyrody,
- stworzenie takich warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju osadnictwa, aby różnorodność biologiczna i krajobrazowa nie ulegała degradacji, w szczególności zapewnienie ochrony lub przywrócenie bioróżnorodności obszarów cennych przyrodniczo.

Zagrożenia dla środowiska przyrodniczego

Do czynników stanowiących zagrożenie dla środowiska przyrodniczego należą:

- zagrożenia abiotyczne: susze i okresy wysokich temperatur w okresie wegetacyjnym, gwałtowne silne wiatry, okiść i szadź, przymrozki wiosenne, powodzie, długotrwałe i obfite opady deszczu w okresie wczesnego lata powodujące erozję gleb i niszczące drogi, erozja gleby oraz osuwiska,

¹⁷ Prognoza oddziaływania na środowisko przeprowadzana w ramach Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Serce Subregionu Sądeckiego Strategia Rozwoju Nowego Sącza 2020+”, Albeko, Nowy Sącz 2015

- zagrożenia biotyczne: szkodniki owadzie, występowanie grzybów pasożytniczych, szkody od zwierzyny roślinożernej i gryzoni,
- zagrożenia antropogeniczne: zanieczyszczenie powietrza, zagrożenia wynikające z urbanizacji terenu, intensywna penetracja terenów leśnych przez turystów i zbieraczy grzybów oraz owoców leśnych, zagrożenia pożarami¹⁸.

Po dokonaniu analizy Programu ochrony środowiska dla miasta Nowy Sącz, główna uwaga została skierowana na tereny zielone, które spełniają zróżnicowane funkcje dla miasta:

- **Ekologiczne (ochronne)** – zapewniają ochronę różnorodności siedlisk leśnych i gatunków roślin i zwierząt, korzystnie wpływają na kształtowanie klimatu, stabilizują skład atmosfery i jej oczyszczanie, regulują obieg wody w przyrodzie, przeciwdziałają powodziom, lawinom, osuwiskom, chronią glebę przed erozją, krajobraz przed stepowaniem, a także tworzą lepsze warunki dla zdrowia i życia ludności oraz produkcji rolniczej.
- **Produkcyjne (gospodarcze)** – polegają na zachowaniu odnawialności i trwałego użytkowania drewna i nieдрzewnych użytków pozyskiwanych z lasu i gospodarki łowieckiej, rozwijaniu turystyki kwalifikowanej, osiągnięciu zysków ze sprzedaży towarów i usług ww. oraz tworzeniu stanowisk pracy i zasilaniu podatkiem od dochodów budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych.
- **Spoleczne** – kształtują korzystne warunki zdrowotne i rekreacyjne dla społeczeństwa, wzbogacają rynek pracy, służą rozwojowi kultury, nauki oraz edukacji ekologicznej, a także zagospodarowaniu terenów zdegradowanych i gleb marginalnych oraz wzmocnieniu obronności kraju.

W Nowym Sączu lasy zajmują powierzchnię 624,0 ha, co stanowi 10,8% powierzchni miasta. Większość lasów stanowi własność prywatną (480,5 ha – ok. 77,0%), pozostałe lasy pozostają własnością publiczną (143,5 ha – ok. 23%).

Lasy mają istotny walor przyrodniczy i krajobrazowy dla obszaru miasta Nowego Sącza. Uległy one w znacznym stopniu fragmentaryzacji, jednak ich skład gatunkowy jest urozmaicony. Charakterystycznymi zespołami roślinnymi – silnie przekształconymi przez człowieka – są: bór mieszany z udziałem dębu, świerka i brzozy oraz fragmenty lasu dębowo-gradowego. Występuje tu również unikatowe, mało znane zbiorowisko, które tworzy klon.

¹⁸ Tamże

Ochrona zbiorowisk leśnych jest istotna z uwagi na walory biotyczne i krajobrazowe. Są one także ważnym elementem struktury przyrodniczej miasta, pełnią również funkcje glebo- i wodochronne. Jedynym obszarem posiadającym status lasów ochronnych (z mocy ustawy o lasach) jest Las Falkowski (Decyzja nr Śr. XVIII. GK. 6113/1/03 Wojewody Małopolskiego z dnia 18 września 2003 r.). W tym przypadku wiodącą funkcją jest funkcja pozaprodukcyjna, związana z dydaktyką, rekreacją i wypoczynkiem. Gospodarka leśna prowadzona jest w oparciu o uproszczony plan urządzenia lasu gminnego miasta Nowy Sącz Las Falkowski, zatwierdzony na okres od 1.01.2007 r. do 31.12.2016 r. Las Falkowski zajmuje powierzchnię 41,6214 ha i stanowi własność miasta Nowego Sącza.

3. ZASADY IDENTYFIKACJI I WYBORU TERENU PROBLEMOWEGO

Podczas prac warsztatowych otwierających projekt INTEGRAPLAN w Nowym Sączu w wyniku dyskusji określono cztery potencjalne obszary problemowe mogące spełniać wymogi realizacyjne projektu. Każdy z obszarów wpisuje się w filozofię przyrodniczo-społeczną, umożliwiającą integrację różnych grup zawodowych podczas prac partycypacyjnych prowadzących do wypracowania wspólnej koncepcji zagospodarowania przedmiotowych terenów, ze szczególnym uwzględnieniem ich walorów przyrodniczych. Poniżej zestawiono i pokrótce scharakteryzowano zaproponowane tereny, którymi są:

- lasek na zboczu Góry Zabełeckiej,
- tereny wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej,
- obszar w międzywale rzeki Dunajec,
- Las Falkowski.

Lasek na zboczu Góry Zabełeckiej

W Kotlinie Sądeckiej jest wiele obszarów i obiektów o wysokich walorach przyrodniczych. Należą do nich rejony Winnej Góry (z siedliskiem kamieńców nadrzecznych, łąk i muraw), żwirowiska i pozostałości starorzeczy między Starym a Nowym Sączem, południowe stoki Góry Zabełeckiej i ujście potoku Łubinka w obrębie miasta Nowy Sącz, Białowodzka Góra (częściowo chroniona rezerwatem) czy Chełmiecka Góra¹⁹.

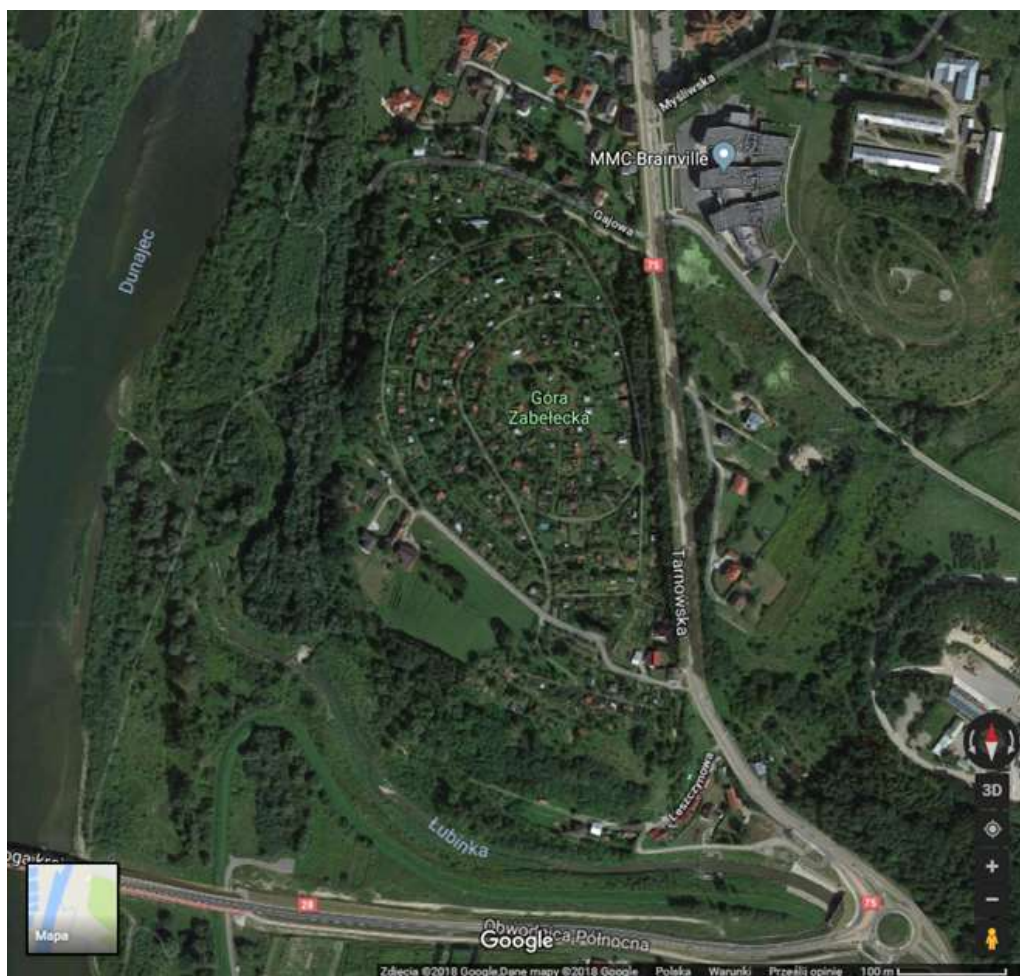
Lasek na zboczu Góry Zabełeckiej zalicza się do przyrodniczo istotnych elementów Nowego Sącza. Sama Góra usytuowana jest w północnej części Nowego Sącza nieopodal Dunajca. Na Górze zlokalizowane są Rodzinne Ogrody Działkowe, Miejsce Pamięci Narodowej oraz odrestaurowany pomnik, płaskorzeźba przedstawiająca orła.

¹⁹ Pępkowska-Król A. (red.), Przyroda polskich Karpat. Przewodnik krajoznawczy, Redakcja Aleksandra Pępkowska-Król, Rafał Bobrek, Tomasz Wilk. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki 2013

Rysunek 5. Krzyż na Górze Zabełeckiej

Źródło: nowysacz.spacerem.pl (dostęp: 7.05.2018)

Rysunek 6. Góra Zabełocka

Źródło: <https://www.google.pl> (dostęp: 7.05.2018)

Rysunek 7. Płaskorzeźba na zboczu Góry Zabełeckiej

Źródło: twojsącz.pl (dostęp: 7.05.2018)

Rodzinny Ogród Działkowy na Górze Zabełeckiej został odtworzony przez Urząd Miejski w Nowym Sączu w zamian za zlikwidowane ogrody w rejonie Millenium i Gorzkowa, których tereny zostały przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe. Przekazanie terenu pod nowy Rodzinny Ogród Działkowy nastąpiło decyzją GGG.II/38/86 z dnia 20 listopada 1986 r. Urządzanie Ogrodu w niektórych przypadkach odbiegało od planów i wcześniejszych uzgodnień. Ogród stały, miejski, pod nazwą „Góra Zabełeczka” zarejestrowany został w Krajowej Radzie PZD pod numerem: A-XXV-28-3807. Posiadał wtedy 175 działek i 160 ich użytkowników. W 1990 r. została wyrażona zgoda na poszerzenie Ogrodu o części terenów zielonych oraz na wybudowanie altanek na Górze Lotnika. W wyniku tych decyzji użytkowa część Ogrodu zwiększyła się do 204 działek o łącznej powierzchni 6,9096 ha. Uzupełnione zostało ogrodzenie z bramą wjazdową.

Na skarpie przy ulicy Tarnowskiej (tzw. Górze Zabełeckiej), dwadzieścia metrów od jednego z najbardziej ruchliwych skrzyżowań, niszczeje inny monument – wykonana z piaskowca płaskorzeźba z orłem w koronie, z datą „1920” oraz ledwie zachowanymi literami układającymi się w nazwisko Jeleń.

Wymieniony obszar wymaga działań umożliwiających lepsze wykorzystanie wraz z wyeksponowaniem jego walorów przyrodniczych, co stanowi przesłanie projektu INTEGRAPLAN.

Tereny wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej

Kamienica Nawojowska – rzeka, prawy dopływ Dunajca o długości 33,08 km.

Rysunek 8. Obszar wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej

Źródło: <https://www.google.pl> (dostęp: 7.05.2018)

Źródło rzeki znajduje się po północnej stronie masywu Jaworzyny Krynickiej, a ujście do Dunajca w Nowym Sączu, w dnie Kotliny Sądeckiej. Kamienica Nawojowska wyznacza granicę między Beskidem Niskim (Góry Grybowskie), położonym na północny wschód od niej,

a Beskidem Sądeckim, znajdującym się po południowo-zachodniej stronie rzeki. Jej bieg tworzy dolinę, w której położona jest droga krajowa nr 75, łącząca Nowy Sącz i Krynicy-Zdrój. Pochodzenie nazwy rzeki można tłumaczyć kamienistym korytem, wypełnionym otoczakami, które jedynie w krótkich okresach w roku wypełnione jest wodą. Charakterystyczne dla Kamienicy Nawojowskiej jest występowanie nagłych wezbrań po intensywnych opadach, które w skrajnych przypadkach wywołują powódź w położonych przy rzece dzielnicach Nowego Sącza. Rzeką Kamienica Nawojowska wpada do Nowego Sącza od południowo-wschodniej strony i ciągnie się wschodnią częścią, gdzie uchodzi do Dunajca w północno-zachodniej części miasta. Tereny wokół rzeki Kamienicy Nawojowskiej stanowią rozległy obszar miasta²⁰.

W ostatnim czasie nad rzeką często pojawiają się znaczne ogniska barszczu Sosnowskiego. W 2016 r. Urząd Miasta Nowego Sącza wydał następujący komunikat: „Urząd Miasta Nowego Sącza ostrzega przed groźną rośliną – barszczem Sosnowskiego – która w tym sezonie pojawiła się nad brzegami Dunajca i Kamienicy. Kontakt z barszczem Sosnowskiego może spowodować wystąpienie, w zależności od odporności uczuleniowej organizmu, od kilkutygodniowej wysypki aż do bardzo groźnych oparzeń III stopnia. W ostatnich dniach niebezpieczną roślinę zlokalizowano m.in. w międzywale Dunajca w rejonie mostu „Helleńskiego”, na wysokości Parku Strzeleckiego i nad brzegami Kamienicy Nawojowskiej (w okolicach skrzyżowania ul. Prażmowskiego i Jamnickiej). Z uwagi na niebezpieczeństwo wynikające z działania barszczu Sosnowskiego apelujemy do wszystkich o niezbliżanie się w miejsca, w których występuje”²¹.

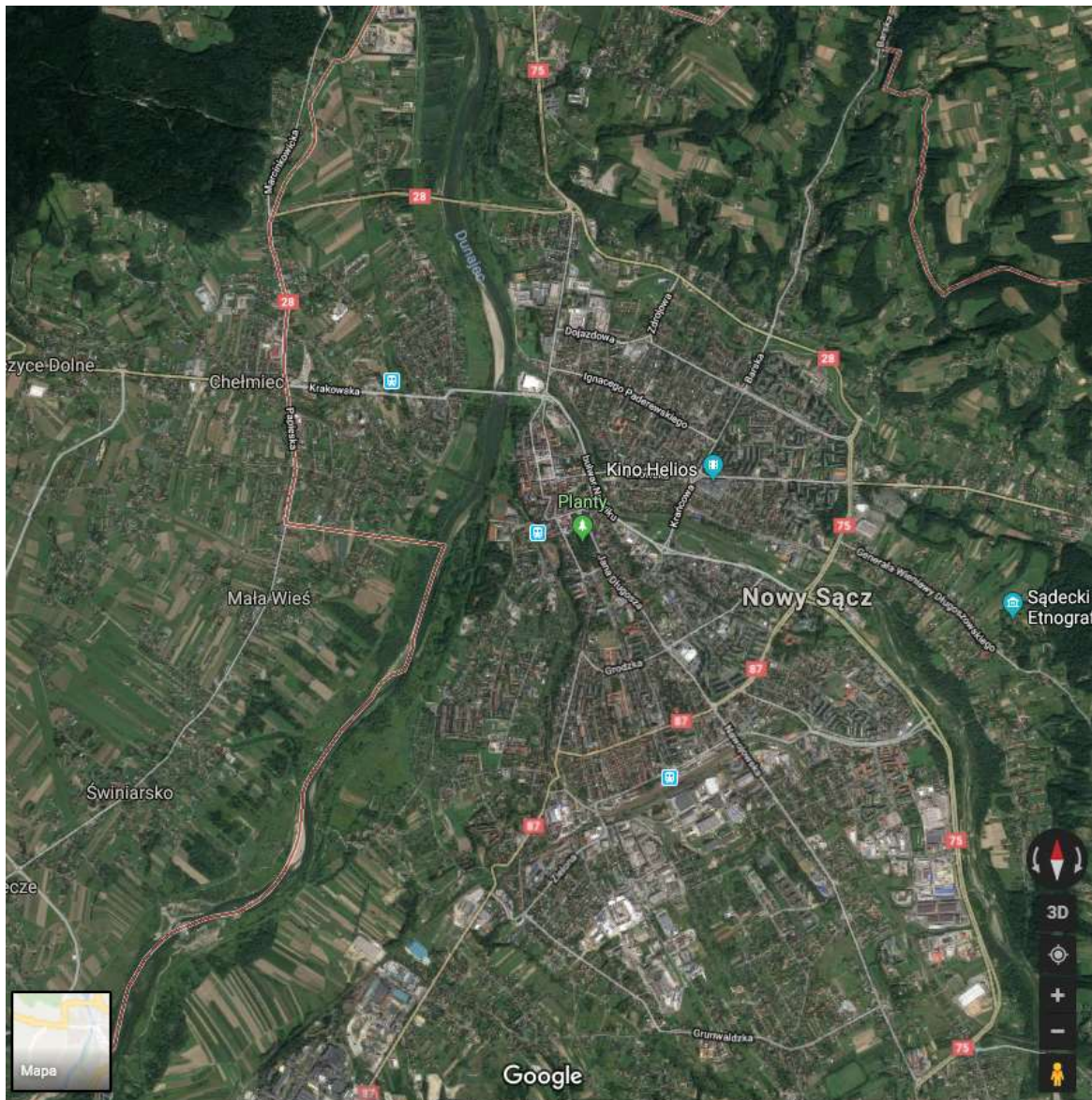
Przedmiotowy teren stanowi zatem istotny problem będący podstawą do działań w ramach projektu INTEGRAPLAN.

Międzywale Dunajca

Obszar Międzywala stanowi atrakcyjny teren graniczny między miastem a rzeką, gdzie rozwija się przyroda i niezorganizowana aktywność rekreacyjna. Jest to niezwykle cenny element przestrzeni miejskiej zlokalizowany w zachodniej części miasta.

²⁰ <http://www.beskidsadecki.eu/> (dostęp: 7.05.2018)

²¹ <http://twojsacz.pl> (dostęp: 5.04.2018)

Rysunek 9. Nowy Sącz – widok z lotu ptaka

Źródło: <https://www.google.pl> (dostęp: 7.05.2018)

Opisany teren jest rozległy. Na nadrzecznych terenach w trawach i zaroślach m.in. gniazduje dzikie ptactwo. Są tam ich miejsca lęgowe. Rozjeżdżane przez użytkowników quadów Międzywale jest terenem zalewowym, które podlega Wodom Polskim.

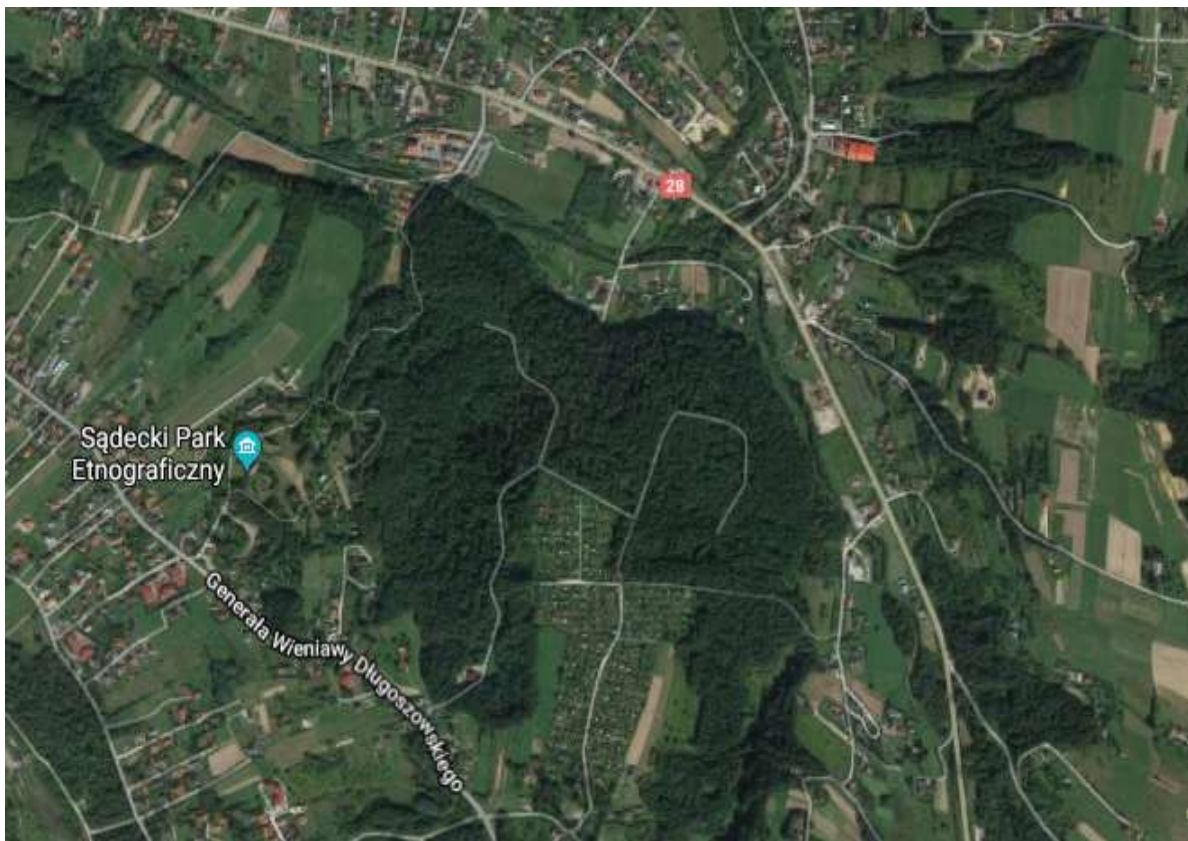
Od czasu do czasu na Międzywale odbywają się też oficjalne zawody w jeździe na quadach.

Tereny nad Dunajcem, które po uporządkowaniu mogłyby stanowić wspaniałe miejsce rekreacyjne, są od dawna dewastowane i niszczone²².

²² <http://www.sadeczanin.info> (dostęp 7.05.2018)

Las Falkowski

Las Falkowski leży we wschodniej części Nowego Sącza między drogą powiatową Nowy Sącz–Gorlice a terenem Sądeckiego Parku Etnograficznego i ulicą gen. Wieniawy-Długoszowskiego z drugiej strony. Las graniczy również z ogródkami działkowymi na terenie miasta.

Rysunek 10. Lokalizacja Lasu Falkowskiego

Źródło: <https://www.google.pl> (dostęp: 7.05.2018)

Las Falkowski położony jest na grzbiecie rozdzielającym dwie doliny rzeki Kamienicy Nawojowskiej i potoku Łubinka. Obszar ten pod względem morfologicznym ma charakter pogórza i obejmuje swoim zasięgiem teren o najwyższym wzniesieniu 370 m n.p.m. z najniżej położonymi częściami o wysokości około 290 m n.p.m. Stoki pagórków w większości mają ekspozycję w kierunku wschodnim i północnym. Tereny płaskie znajdują się w południowo-wschodniej części parku.

Problemem jest niedostateczne wkomponowanie terenu w przestrzeń miejską, co uniemożliwia dogodne korzystanie z niego. Z tego powodu obszar często jest miejscem niezorganizowanych libacji, które prowadzą do stopniowej jego dewastacji.

Sposób wyboru miejsca będącego przedmiotem prac koncepcyjnych w projekcie INTEGRAPLAN

Do wyboru obszaru, który będzie poddany szczegółowej analizie, zastosowano macierz McKinsey'a – inaczej określanej jako macierz atrakcyjności produktu lub atrakcyjności sektora, albo jako macierz General Electric. Konstrukcja tej macierzy bazuje na dwóch założeniach:

- należy działać w sektorach/obszarach, które charakteryzują się największą atrakcyjnością,
- należy rozwijać obszary posiadające mocną pozycję konkurencyjną, jednocześnie wycofując się z tych, u których jest ona słaba²³.

Użycie macierzy atrakcyjności umożliwia określenie kierunku rozwoju lub działania strategicznego. Oznacza to, że dzięki rozkładowi produktów w macierzy można określić, w stosunku do których działań należy zastosować strategie wzrostowe, do których strategie podtrzymywania wraz z dofinansowaniem, a które wyeliminować, korzystając ze strategii schodzenia z rynku. Koncepcja tej macierzy została utworzona na początku lat 70. XX w. Została ona opracowana przez firmę konsultingową McKinsey, współpracującą z General Electric. Uznaje się ją za rozbudowaną metodę BCG (ang. *Boston Consulting Group*). Podczas analizy macierzy McKinsey'a podjęto próbę likwidacji słabych stron, które występowały w macierzy BCG (przede wszystkim dotyczyło to używanych w niej uproszczeń). Stosowane w macierzy BCG zmienne jednowymiarowe, zamieniono zmiennymi, które opisują czynniki rynkowego sukcesu przedsiębiorstwa, tj. atrakcyjność przemysłu (rynku), a także pozycję konkurencyjną wewnątrz danego przemysłu. Umożliwiło to obszerniejszą analizę portfela produkcji przedsiębiorstwa w stosunku do określonego przemysłu lub sektora. Zauważono też ograniczoną przydatność metody BCG w przypadku analizy portfela firm zdywersyfikowanych. Jeśli przedsiębiorstwo jednocześnie funkcjonowało w wielu przemysłach i oferowało kilkaset, a nawet kilka tysięcy produktów, niemożliwe było korzystanie z metod, za pomocą których każdy wyrób byłby osobno poddawany analizie i pozycjonowaniu. Pomocne okazały się strategiczne jednostki organizacyjne – SBU (ang. *Strategic Business Unit*)²⁴.

Dla potrzeb związanych z wyborem obszarów problemowych posłużono się zmodyfikowaną metodyką GE (ang. General Electric), którą zaprezentowano poniżej z podziałem na poszczególne zagadnienia z przypisywaną im punktacją. Wszystkie zaproponowane obszary

²³ Zakrzewska-Bielawska A., Macierz McKinseya, [w] Szymańska K. (red.), *Kompendium metod i technik zarządzania. Teoria i ćwiczenia*, Oficyna a Wolters Kulwer, Warszawa 2015

²⁴ Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2017

przeanalizowano zgodnie z zaprezentowaną metodyką. Prace zrealizowano z użyciem metody eksperckiej, prowadząc dyskusję podczas spotkania warsztatowego i ujednolicając wspólne osądy.

Zmodyfikowana metodyka GE na potrzeby projektu INTEGRAPLAN

Priorytetyzacja obszarów problemowych – matryca General Electric:

ZAPOTRZEBOWANIE maks. 40 punktów.

1. **Zakres i pilność problemów**, które zostaną rozwiązane przez wdrożenie (+przełamywanie barier) (0–20 punktów)
Punktacja jest zależna od liczby barier, problemów lub źródeł problemów, które może rozwiązać realizacja projektu (im więcej, tym wyższa punktacja)
2. **Pozytywny wpływ na inne przedsięwzięcia** (0–10 punktów)
Liczba punktów jest zależna od liczby projektów, na które wpływa dane przedsięwzięcie.
3. **Powszechność** (0–10 punktów)
Jaki procent osób (społeczności lokalnej z dzielnic) będzie korzystać z projektu (im większy procent tym większa liczba punktów).
4. **Wartość w zakresie wizerunku miasta** (0–10 pkt)
Punktacja jest zależna od skali oddziaływania wizerunkowego projektu (skala najbliższego otoczenia, dzielnicy, całego miasta – im większa, tym więcej punktów).

Priorytetyzacja projektów – matryca General Electric:

WYKONALNOŚĆ maks. 70 punktów.

1. **Korzyści vs. koszty** (0–10 punktów)
Czy poziom kosztów będzie akceptowalny przez miasto? Czy planowane koszty realizacji projektu są współmierne do oczekiwanych korzyści?
2. **Bariery dla projektu** (0–10 punktów)
Kryterium obrazuje, jak silne bariery projekt musi przezwyciężyć? Im trudniejsze, tym mniej punktów.
3. **Utrzymywanie i zapewnianie bezpieczeństwa (możliwość utrzymywania efektów projektu przy współdziałaniu społeczności lokalnej i wolontariuszy)** (0–10 punktów)
Czy efekty projektu mogą podtrzymywać zatrudnieni obecnie pracownicy, ochotnicy, wolontariusze, dodatkowi pracownicy, czy muszą to być specjaliści z zewnątrz?

3a. Możliwość znalezienia specjalistów do realizacji projektu (firmy, eksperci)

(0–10 punktów)

4. Zależność od innych projektów (0–10 punktów)

5. Zgodność z działaniami zewnętrznymi (infrastrukturalnymi) (0–10 punktów)

Im więcej działań, z którymi projekt jest zbieżny, tym większa szansa na powodzenie jego realizacji i wyższa punktacja.

6. Akceptacja społeczna (0–10 punktów)

Jaki procent partnerów/społeczności lokalnej zaakceptuje projekt (im większy procent tym więcej punktów).

Rezultaty analizy problemowej z zastosowaniem zmodyfikowanej metodyki GE

W Tabeli 1 zebrano i ujednolicono punktację dla zaproponowanych obszarów problemowych: w kontekście zapotrzebowania największy wynik osiągnął Las Falkowski, na drugim miejscu znalazł się obszar międzywale na rzece Dunajec, a na trzecim *ex equo* tereny wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej i lasek na zboczu Góry Zabełeckiej.

Tabela 1. Wyniki analizy określającej zapotrzebowanie na działania w danym obszarze – zapotrzebowanie

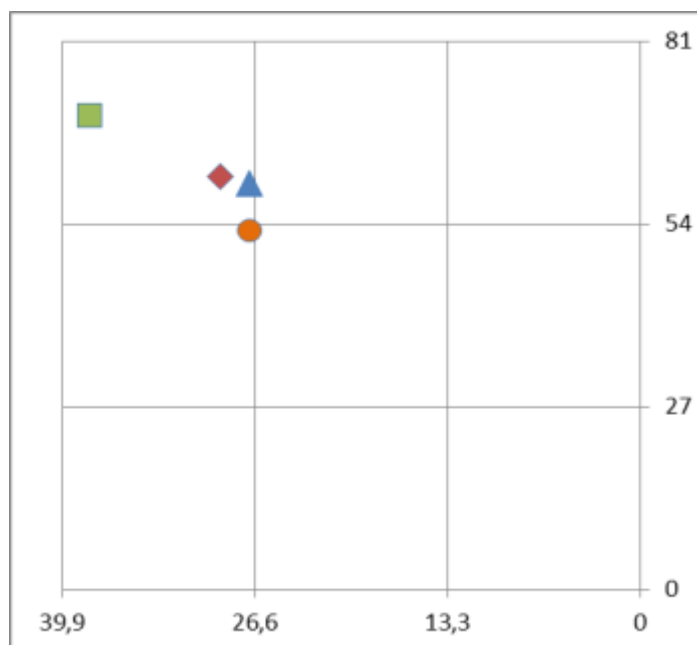
Lp.	Obszar problemowy	ZAPOTRZEBOWANIE				SUMA
		zakres i pilność problemów	pozytywny wpływ na inne przedsięwzięcia	Powszechność	wartość w zakresie wizerunku miasta	
1	Tereny wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej	10	6	8	3	27
2	Obszar w międzywale rzeki Dunajec	11	6	8	4	29
3	Las Falkowski	14	9	10	5	38
4	Lasek na zboczu Góry Zabełeckiej	8	6	9	4	27

W Tabeli 2 zebrano i ujednolicono punktację dla zaproponowanych obszarów w kontekście wykonalności. Ponownie najwyższy wynik osiągnął Las Falkowski, na drugim miejscu uplasował się obszar w międzywale rzeki Dunajec, następnie lasek na zboczu Góry Zabełeckiej i tereny wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej.

Tabela 2. Wyniki analizy określającej zapotrzebowanie na działania w danym obszarze – wykonalność

Lp.	Obszar problemowy	WYKONALNOŚĆ							SUMA
		korzyści vs koszty	bariery dla projektu	utrzymywanie i zapewnianie bezpieczeństwa	możliwość znalezienia specjalistów do wykonania projektu	zależność od innych projektów	zgodność z działaniami zewnętrznymi	akceptacja społeczna	
1	Tereny wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej	7	6	7	8	8	8	9	53
2	Obszar w międzywalu rzeki Dunajec	9	8	8	9	9	8	10	61
3	Las Falkowski	10	10	10	10	10	10	10	70
4	Lasek na zboczu Góry Zabełeckiej	7	8	10	10	8	8	9	60

Poniżej zestawiono graficznie wyniki analizy, gdzie można zauważyć, że Las Falkowski (zielony prostokąt) znacząco odstaje od pozostałych obszarów (Międzywale – czerwony romb, Lasek – niebieski trójkąt, rzeka Kamienica Nawojowska – pomarańczowe koło), tym samym jednomyślnie stwierdzono, że do dalszych analiz i prac koncepcyjnych wybrany został właśnie ten obszar.

Rysunek 11. Graficzna interpretacja wyników analizy GE

W pozostałej części studium scharakteryzowano szczegółowo obszar Lasu Falkowskiego od strony zarówno przyrodniczej, jak i problemowej, z jednoczesną dokumentacją fotograficzną.

4. ANALIZA WALORÓW PRZYRODNICZYCH TERENU PROBLEMOWEGO

4.1. Geneza

Las Falkowski położony jest na grzbiecie wzniesienia rozdzielającego zlewnie dwóch lewobrzeżnych dopływów potoku Łubinka. W najwyższym punkcie teren osiąga wysokość 370 m n.p.m., a najniżej położone tereny znajdują się na wysokości 290 m n.p.m. Stoki o największym nachyleniu, sięgającym nawet 45°, mają ekspozycje w kierunku wschodnim i północnym. Tereny stosunkowo płaskie znajdują się w południowej części parku. Obszar charakteryzuje się znaczną ilością wypływów wód podziemnych w postaci młak i wysięków wodnych, które występują głównie w zachodniej części wzniesienia. Teren jest poprzecinany drobną siecią wodną, a w miejscach o utrudnionym odpływie tworzą się obszary o wysokiej wilgotności podłoża. Pod względem budowy geologicznej teren położony jest na fliszu karpackim serii magurskiej o dominującym udziale piaskowców. Utwory te charakteryzują się zróżnicowaną odpornością na erozję, co skutkuje powstawaniem lokalnych osuwisk. Dominującym typem utworów glebowych są gleby brunatne wylugowane, charakteryzujące się kwaśnym odczynem górnej części profilu. Odmianom tych gleb odpowiadają siedliska lasu mieszanego najczęściej uboższych form grądów (*Tilio-Carpinetum typicum calamagrostietosum*) oraz kwaśnych buczyn górskich (*Luzulo nemorosae – Fagetum*). W dolinach cieków wodnych w zachodniej części terenu wykształciły się natomiast gleby brunatne właściwe. Gleby brunatne, pod względem właściwości biogeochemicznych, należą do gleb eutroficznych i tworzą siedliska lasów grądowych (*Tilio-Carpinetum*) i żyzną buczynę karpacką (*Dentario glandulosae – Fagetum*).

Rysunek 12. Drzewostany porastające południowo-zachodnią część wzniesienia

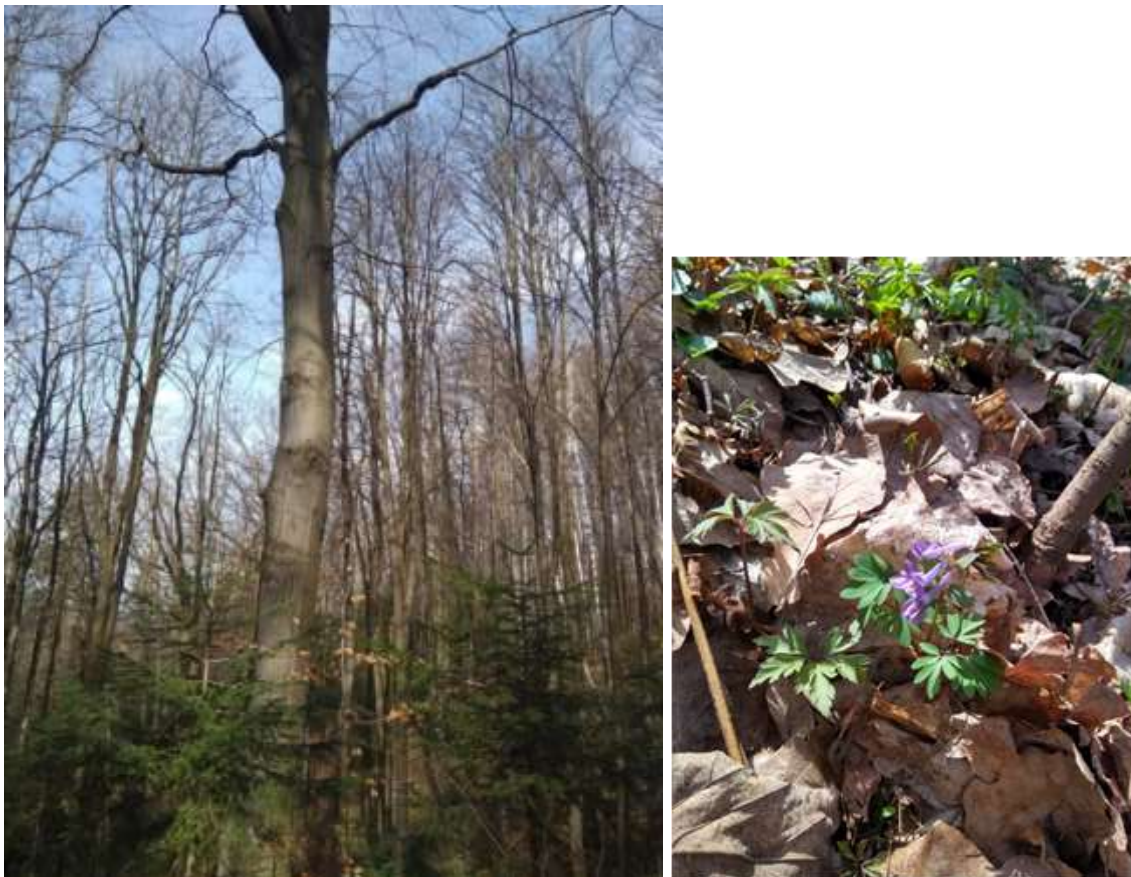
4.2. Wartości przyrodnicze

Dominującym typem roślinności analizowanego terenu są zbiorowiska leśne. Południową i zachodnią część obszaru porastają drzewostany borowe z udziałem dębu, brzozy i świerka oraz drzewostany dębowo-grabowe. Gatunkiem dominującym w warstwie runa jest zawilec gajowy (*Anemone nemorosa*).

Rysunek 13. Zawilec gajowy – gatunek charakterystyczny dla mezo- i eutroficznych lasów liściastych

W północno-zachodniej części terenu znaczący udział mają buk zwyczajny (*Fagus sylvatica*) i jodła pospolita (*Abies alba*). W runie tych fragmentów drzewostanu stwierdzono występowanie kokoryczy pustej (*Corydalis cava*), która jest gatunkiem charakterystycznym dla siedlisk mezo- i eutroficznych lasów liściastych (rzęd *Fagetalia sylvaticae*). W tej części Lasu Falkowskiego znajduje się pomnik przyrody – lipa drobnolistna (numer w rejestrze wojewódzkim 126201-027).

Rysunek 14. Fitocenozy nawiązujące do żyznej buczyny karpackiej

Drzewostany porastające siedliska w obrębie cieków wodnych nawiązują do zbiorowisk łągowych. Gatunkiem budującym warstwę drzew jest tutaj olsza czarna (*Alnus glutinosa*). Jest to gatunek preferujący gleby o wysokiej wilgotności i znoszący okresowe podtopienia. W runie występuje tychemnica skrętolistna (*Chrysosplenium alternifolium*), która jest gatunkiem charakterystycznym dla lasów łągowych (Rysunek 15).

Odmiernym składem gatunkowym charakteryzują się drzewostany w obrębie południowej i wschodniej części wzniesienia. Płaty fitocenz nawiązujących do kwaśnej buczyny górskiej zlokalizowane są w obrębie szczytu wzniesienia. Runo tych zbiorowisk charakteryzuje się ubogim składem gatunkowym (Rysunek 16).

Rysunek 15. Fitocenozy zbiorowisk łęgowych

Rysunek 16. Fragmenty drzewostanu nawiązujące do kwaśnej buczyny górskiej

Fragmety wschodniej części terenu porastają natomiast monokultury jodłowe. Jednowiekowa struktura tej fitocenozy wskazuje, że są to raczej drzewostany wykształcone w wyniku gospodarki leśnej, która preferowała gatunki iglaste ze względu na ich gospodarcze zastosowanie, a nie zachowane fragmenty lasów naturalnych. W przeciwieństwie do monokultur świerkowych są to drzewostany zgodne z siedliskiem, o znacznie większej odporności na niekorzystne czynniki meteorologiczne (długotrwałe susze) i gradacje szkodników. Runo przedmiotowego drzewostanu jodłowego jest ubogie florystycznie i wykazuje oznaki degradacji wynikające z wkraczania jeżyny (proces fruticetyzacji) (Rysunek 17).

Rysunek 17. Monokultury jodłowe w obrębie wschodniej części terenu

Specyficzna pod względem siedliskowym jest pozbawiona roślinności drzewiastej skarpa przyległa do ogródków działkowych. Strome nachylenie skarpy i południowo-zachodnia ekspozycja siedliska, tworzą dogodne warunki dla rozwoju ciepłolubnej roślinności okrajkowej. Skarpę porastają obecnie okazy bzu czarnego (*Sambucus nigra*) i leszczyny pospolitej (*Corylus avalana*). Brak zwartej roślinności sprzyja wkraczaniu niepożądanych gatunków, takich jak jeżyna pospolita (Rysunek 18).

Rysunek 18. Skarpa przyległa do ogródków działkowych

Liczne zastoiska wód w obrębie wschodniej części terenu tworzą dogodne warunki dla rozrodu płazów, w szczególności żab zielonych (*Pelophylax kl. esculentus*), a także innych kręgowców i bezkręgowców preferujących tego typu siedliska (fauna związana z siedliskami wodno-błotnymi) (Rysunek 19).

Rysunek 19. Żabi skrzek w jednym z zastoisk wody w pobliżu ścieżki przyrodniczej

Rzeźba terenu, która warunkuje zróżnicowanie siedlisk w obrębie analizowanego terenu, jest czynnikiem decydującym o jego wartości przyrodniczej. Zbiorowiska roślinne, mimo istotnego wpływu antropogenicznego, wykazują się znacznym podobieństwem do zbiorowisk naturalnych i w kategorii terenów zlokalizowanych w bezpośredniej bliskości terenów miejskich, posiadają dużą wartość przyrodniczą.

4.3. Powiązania przestrzenne

Las Falkowski położony jest we wschodniej części Nowego Sącza między drogą krajową Nowy Sącz–Gorlice, a ulicą gen. Wieniawy-Długoszewskiego. Od strony zachodniej teren graniczy z Sądeckim Parkiem Etnograficznym. Dalej na wschód przez tereny rolnicze ze znacznym udziałem terenów zadrzewionych, łączy się ze zwartą zabudową mieszkaniową miasta. Od strony północnej Las graniczy z doliną potoku Łubinka, który płynie ze wschodu na zachód

przez tereny o niskim stopniu zabudowy. Od strony południowo-wschodniej analizowany obszar łączy się ze zwartymi terenami leśnymi. Lokalizacja Lasu w pobliżu centrum miasta i dobre powiązania z terenami zielonymi powoduje, że teren ten jest bardzo ważnym elementem zielonej infrastruktury Nowego Sącza.

4.4. Tendencja przekształceń

Główną przyczyną przekształceń analizowanego terenu jest prowadzona na nim gospodarka leśna. Wprowadzenie na szeroką skalę drzew iglastych, w szczególności jodły i modrzewia, na siedliska lasów liściastych wynikało z gospodarczego zapotrzebowania na ten surowiec. Najczęściej stosowanym sposobem wycinki drzew była rębnia, umożliwiająca ujednoczenie struktury wiekowej drzewostanu. Las we wschodniej części może być także efektem zalesiania terenów rolniczych. W obrębie obszarów o utrudnionym dostępie (stoki o większym nachyleniu i obszary podmokłe w dolinach cieków wodnych) wpływ działalności leśnej na strukturę zbiorowisk był w dużym stopniu ograniczony, co znajduje odzwierciedlenie w znacznie większym podobieństwie tych zbiorowisk do układów naturalnych. Istotny wpływ na elementy przyrodnicze analizowanego terenu ma gospodarka łowiecka. Utrzymywanie wysokiej populacji zwierzyny łownej przyczynia się do znacznego przekształcenia warstwy runa i warstwy krzewów zbiorowiska leśnego. Podrost gatunków budujących jest nadmiernie uszkodzany przez zwierzynę i bez zastosowania zabiegów ochronnych nie ma szans na wykształcenie w przyszłości zdrowego drzewostanu.

Znaczące oddziaływanie na walory przyrodnicze przedmiotowego terenu ma także ruch turystyczny. W przypadku tego typu presji należy liczyć się z bezpośrednim uszkodzeniem i niszczeniem elementów przyrodniczych w wyniku wydeptywania, zaśmiecania, a często także celowego niszczenia lub zrywania roślin oraz płoszenia zwierząt. W okolicy ogródków działkowych można zauważyć niekorzystną działalność człowieka polegającą na wycinie drzew i krzewów oraz składowaniu wzdłuż ogrodzenia ogródków działkowych odpadów zielonych.

Przekształceniu uległo także runo w obrębie monokultur jodłowych, gdzie wybudowano ścieżki do ekstremalnej jazdy na rowerze. Działalność ta nie ma jednak znaczącego wpływu na elementy przyrodnicze, ponieważ runo tych fitocenoz charakteryzuje się wysokim stopniem degradacji.

4.5. Formy użytkowania (m.in. w kategoriach usług ekosystemowych)

Zgodnie z Decyzją nr Śr. XVIII. GK. 6113/1/03 Wojewody Małopolskiego z dnia 18 września 2003 r. Las Falkowski ma status lasu ochronnego. Główną funkcją tego terenu jest funkcja pozaprodukcyjna związana z dydaktyką, rekreacją i wypoczynkiem. Obszar ten zapewnia ochronę elementów biotycznych i krajobrazowych oraz pełni funkcje glebo- i wodochronne. W kategorii usług ekosystemowych analizowany teren, oprócz usług zasobowych (produkcja drewna), pełni również usługi regulacyjne (ochrony gleby i kontroli przeciwpowodziowej) oraz usługi kulturowe – zapewnianie atrakcyjnych miejsc wypoczynku dla mieszkańców i przestrzeni edukacyjnej dla uczniów pobliskich szkół. Podstawową usługą ekosystemową jest funkcja siedliskowa, która polega na zapewnieniu przestrzeni życiowej dla zróżnicowanych zbiorowisk roślinnych i związanych z nimi zwierząt.

Ważną funkcją regulacyjną przedmiotowego terenu jest także uczestniczenie w procesie oczyszczania powietrza. Ma to szczególne znaczenie w okresach zimowych, kiedy na tym terenie, ze względu na jego ukształtowanie i duży udział drzew iglastych, jest znacznie lepsza jakość powietrza niż na zabudowanych terenach miejskich.

4.6. Infrastruktura

Ścieżka przyrodnicza, zlokalizowana na terenie Lasu Falkowskiego, rozpoczyna się w okolicy kościoła pw. św. Antoniego, w południowej części Lasu tuż za stalową roгатką. O wejściu na ścieżkę przyrodniczą informuje tablica, na której opisano genezę i walory przyrodnicze Lasu Falkowskiego oraz przedstawiono mapę „Terenowo-dydaktycznej ścieżki Las Falkowski”. Na skwerze, w pobliżu kościoła, znajduje się niedawno utworzony Park Pamięci Ofiar Katastrofy Smoleńskiej. W sąsiedztwie wyodrębnione zostało miejsce wypoczynkowe, na które składają się ławki, stół, miejsce na ognisko oraz kosz na śmieci. Te elementy infrastruktury wymagają wymiany na nowe z uwagi na ich uszkodzenie powodowane wieloletnim oddziaływaniem czynników środowiska zewnętrznego. Zniszczeniu uległa też niewielka kładka biegnąca nad pobliskim, głębszym rowem. W pobliżu znajduje się też domek dla owadów zapylających, budowla z materiałów naturalnych, zapewniająca owadom schronienie i umożliwiającą im budowę gniazd. Pierwszym elementem przyrodniczym, na jaki warto zwrócić uwagę zaczynając wędrówkę po ścieżce, jest lipa stanowiąca pomnik przyrody z ciekawą naroślą przypominającą głowę dzika.

Rysunek 20. Las Falkowski – część południowa

Objaśnienia do rysunku:

1. Tablica informacyjna,
2. Miejsce wypoczynkowe,
3. Park Pamięci Ofiar Katastrofy Smoleńskiej,
4. Kościół pw. św. Antoniego,
- 5a-c. Pomnik przyrody – lipa z naroślą przypominającą głowę dzika,
6. Domek dla owadów zapyłających.

Ścieżka przyrodnicza ma około 1 km długości. Po drodze znajduje się 10 przystanków informacyjnych wymienionych poniżej:

- Brzoza brodawkowata,
- Bluszcz pospolity,
- Jodła pospolita,
- Torfowiec ostrolistny,
- Buk zwyczajny,

Rysunek 22. Las Falkowski
– część centralna
– ścieżka przyrodnicza

Objaśnienia do rysunku:

- 1–2. Las bukowy
- 3a-c. Nowe tablice informacyjne
- 4. Stara tablica informacyjna
- 5a-b. Zwisające gałęzie drzew nad ścieżką przyrodniczą
- 6a-b. Miejsca wypoczynkowe
- 7. Budki dla ptaków
- 8. Drzewostan Lasu Falkowskiego

Ścieżka biegnie częściowo przez teren podmokły, z tego powodu znajdują się na niej liczne drewniane kładki i pomosty, umożliwiające przejście przez mokry teren. Kładki i pomosty wymagają renowacji, uzupełnienia brakujących stopni, a część z nich wymiany na nowe z uwagi na ich zbutwienie i wypaczenie pod wpływem wilgoci. Część kładek porośnięta jest mchami i grzybami białej zgnilizny.

Rysunek 23. Las Falkowski
– część centralna
– ścieżka przyrodnicza
– drewniane pomosty

Objaśnienia do rysunku:

1a-b. Drewniane schody

2a-b. Uszkodzone drewniane kładki

3-10. Drewniane pomosty i kładki

W centralnej części Lasu Falkowskiego znajduje się drogowskaz wskazujący drogę w głąb lasu, gdzie znajduje się oczko wodne z niewielkim pomostem do obserwacji płazów. Miejsce to jest niezwykle urokliwe. W pobliżu oczka znajdują się też stoły i ławy wypoczynkowe. Urządzenia te wymagają wymiany na nowe. W miejscu tym brakuje też tablicy informacyjnej, która wyjaśniałaby cykl rozwojowy płazów i wносиła nowe walory edukacyjne.

Rysunek 24. Las Falkowski
– część centralna
– stanowisko obserwacji
płazów

Objaśnienia do rysunku:

1. Drogowskaz do stanowiska płazów
- 2a-c. Oczko wodne z widocznym żabim skrzekiem
- 3a-b. Drewniany pomost do obserwacji płazów
- 4a-b. Miejsca wypoczynkowe

Dalej ścieżka prowadzi do nieistniejącego już toru saneczkowego, w pobliżu którego znajduje się żelbetowa konstrukcja stanowiąca pozostałość małej skoczni narciarskiej i ławostół. W dole przez drzewa można dostrzec dolinę Łubinki i drogę Nowy Sącz–Grybów.

Rysunek 25. Las Falkowski
– część północna
– skocznia narciarska

Objaśnienia do rysunku:

1a. ławostół

1b-c. Dawna konstrukcja skoczni narciarskiej

2a-c. Widok na dolinę Łubinki

W tym miejscu ścieżka dydaktyczna ma szerokość około 0,5 m i łączy się na wysokości mostka na potoku Łubinka z zarośniętą trasą rowerową. Z uwagi na urozmaicenie terenu – liczne zjazdy i podjazdy, warto w tym miejscu poprowadzić nową, dobrze przygotowaną trasę. Dalej ścieżka przyrodnicza łączy się z zielonym szlakiem wyznaczonym przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Wspólna trasa prowadzi około 200 metrów. Tutaj znajduje się deszczoschron, wyposażony w ławy i stoły. Obiekt jest w dobrym stanie i wymaga tylko niewielkich prac konserwacyjnych oraz wymiany pojedynczego elementu w dachu. Dalej ścieżka prowadzi w kierunku ogródków działkowych. W głębi lasu można dostrzec trasę rowerową, wykonaną samodzielnie przez okolicznych rowerzystów. Trasa urozmaicona jest uskokami o różnej wysokości, wystającymi korzeniami, wąskimi przejazdami, które służą do ćwiczeń przygotowawczych do zjazdu „downhill” (ekstremalne kolarstwo górskie).

Rysunek 26.
Las Falkowski
– ścieżki rowerowe

Objaśnienia do rysunku:

1. Deszczoschron

2a-c. Ścieżka rowerowa

3a-d. Samodzielnie wykonana przez rowerzystów trasa do ćwiczeń zjazdów „downhill”

W okolicy ogródków działkowych można zauważyć destrukcyjną działalność człowieka – wycinkę drzew i krzewów oraz składowanie odpadów zielonych wzdłuż ogrodzenia ogródków działkowych. Wpływa to niekorzystnie na stan ścieżki dydaktycznej. Ponadto na terenie ogródków działkowych, w pobliskim rowie, można natrafić na nielegalne składowisko różnego rodzaju odpadów niebiodegradowalnych. Teren wymaga uporządkowania w celu przywrócenia mu naturalnej funkcji.

Ścieżka dydaktyczna kończy bieg tuż za ogródkami działkowymi, w pobliżu tablicy informacyjnej i stalowej rogatki, stanowiących pierwszy punkt przystankowy ścieżki.

Rysunek 27. Las Falkowski
– ogródki działkowe

Objaśnienia do rysunku:

1a-c. Uporządkowany teren ogródków działkowych

2a-f. Efekty szkodliwej działalności człowieka

3. Nielegalne składowisko odpadów niebiodegradowalnych

4.7. Zagrożenia

Pod względem przyrodniczym główne zagrożenia dla terenu wynikają z prowadzonej na nim gospodarki łowieckiej. Utrzymywanie się wysokiej populacji zwierzyny łownej może ograniczać proces spontanicznego odnawiania się drzewostanu. Stale uszkodzany przez zwierzynę podszyt drzew ma niewielkie szanse na wykształcenie dorodnej korony. Proces bardzo często zagraża trwałości zbiorowiska leśnego. Roślinność zielona tych ekosystemów zaadaptowała się do sezonowej dostępności promieni słonecznych do warstwy runa. Związane jest to z sezonowym rozwojem i utratą ulistnienia przez warstwę drzew. Wiosną w początkowym okresie wegetacji, jeszcze przed ulistnieniem drzew, w runie lasów

liściastych dominują geofity: ziarnopłon wiosenny (*Ficaria verna*), zawilec gajowy (*Anemone nemorosa*), zawilec żółty (*Anemone ranunculoides*), żywiec cebulkowy (*Cardamine bulbifera*), kokorycz pełna (*Corydalis solida*). W okresie pełnego ulistnienia panują natomiast gatunki ceniolubne m.in. jaskier kosmaty, przetacznik leśny, narecznica samcza. Utrzymanie się sezonowej zmienności warstwy runa jest przede wszystkim zależne od znacznego zwarcia warstwy drzew. Nadmierne prześwietlenie drzewostanu, wynikające z braku możliwości jego odnawiania się, może spowodować zanik w runie gatunków charakterystycznych dla lasów liściastych.

Czynnościami niezbędnymi dla ograniczenia szkód powodowanych przez zwierzynę jest ochrona drzew przed ich zgrzaniem, np. za pomocą specjalnych repelentów. Zabiegi takie są prowadzone w obrębie analizowanego terenu głównie w celu zabezpieczenia odnawiających się okazów jodły pospolitej (Rysunek 28).

Rysunek 28. Okaz jodły zabezpieczony repelentem w celu ograniczenia ryzyka uszkodzenia przez zwierzynę

Dużym zagrożeniem dla terenu jest bezpośrednio sąsiedztwo ogródków działkowych. Rośliny ozdobne bardzo często są w stanie wnikać do zaburzonych układów naturalnych i powodować wypieranie gatunków rodzimych. Przykładem takiej rośliny inwazyjnej jest rdestowiec (*Reynoutria sp.*). Zwarte łany tej rośliny zaobserwowano przy północnej części ogrodzenia terenu ogródków działkowych (Rysunek 29). Ze względu na ekspansywność tego gatunku, niezbędne jest przeprowadzenie działań zmierzających do usunięcia tej inwazyjnej rośliny.

Rysunek 29. Rdestowiec porastający teren sąsiadujący z ogródkami działkowymi

W obrębie tej części terenu dochodzi także do wycinania drzew bezpośrednio sąsiadujących z ogrodzeniem ogródków działkowych. Proces ten prowadzi do wykształcenia form odroślowych gatunków drzewiastych (Rysunek 30).

Rysunek 30. Odroślowa forma jesiona wyniosłego powstała w wyniku wycinki

Zagrożeniem dla terenu może być także znaczne zwiększenie liczby osób odwiedzających go. Nasilenie ruchu turystycznego na tym obszarze może się wiązać ze zwiększeniem emisji zanieczyszczeń przez środki transportu turystycznego i prywatnego. Należy liczyć się także z nasileniem przypadków niszczenia elementów przyrodniczych – wydeptywanie, zaśmiecanie, a często także celowe niszczenie lub zrywanie roślin oraz płoszenie zwierząt. W przypadku analizowanego terenu przykładem takiego zachowania jest uszkodzenie pomnikowej lipy z charakterystyczną naroślą przypominającą głowę dzika.

Rysunek 31. Pomnik przyrody – lipa z odtworzoną formą naroślą przypominającą głowę dzika

Szczególnie szkodliwe dla środowiska przyrodniczego są odpady turystyczne. Z uwagi na brak zakorzenionej kultury „sprzątania po sobie”, turyści bardzo często pozostawiają szklane butelki, puszki aluminiowe i plastikowe opakowania po żywności. Odpady te stanowią zagrożenie zarówno dla środowiska glebowego, jak i zasobów wodnych, z uwagi na bardzo długi okres rozkładu i możliwość uwalniania się z nich do środowiska substancji niebezpiecznych. Dodatkowym zagrożeniem są dzikie składowiska odpadów powstające w pobliżu ogródków działkowych funkcjonujących na obszarze Lasu Falkowskiego, na których składowane są odpady komunalne, w tym często odpady elektroniczne. Odpady tego typu są realnym zagrożeniem dla środowiska wodno-glebowego.

Rysunek 32. Dzikie wysypisko odpadów w pobliżu ogródków działkowych

Istotne jest zatem lokalizowanie na trasie ścieżki przyrodniczej licznych koszy i ich regularne opróżnianie.

Szczególne zagrożenie stanowią spacery turystów poza wyznaczonymi ścieżkami. Nowo wydeptane ścieżki powodują fragmentację siedlisk, co w konsekwencji może ograniczyć rozmnażanie się zwierząt i rozwój roślin. Odtworzenie roślinności na wydeptanej ścieżce rozpoczyna się dopiero po upływie 5–10 lat od momentu zaprzestania poruszania się po tym obszarze, a przyjmuje się, że całkowita regeneracja ekosystemu następuje dopiero po 15–20 latach. Proces deptania przyczynia się także do erozji gleb, wskutek zmiany ich struktury mechanicznej, przesuszenia wierzchnich warstw i migracji zanieczyszczeń. Wpływa to na szatę roślinną, w tym na drzewostan, który ulega zniszczeniu wskutek braku możliwości rozwoju bryły korzeniowej. Turystyka piesza stwarza także zagrożenie zmniejszeniem liczebności roślin przez zrywanie kwiatów leśnych, np. zawilca gajowego.

Wydeptywanie nowych ścieżek przez turystów można skutecznie ograniczyć przez ukierunkowanie ruchu turystycznego w obrębie wyznaczonych ścieżek oraz odpowiednie działania edukacyjne – umieszczanie znaków informujących o niebezpieczeństwie związanym z wydeptywaniem traw i zrywaniem roślin.

Przygotowanie nowych tras zjazdowych dla toru saneczkowego czy szlaków rowerowych, również może powodować degradację gleb z uwagi na konieczność wycinki drzew i krzewów lub wykopywanie dołów pod słupy oświetleniowe.

Na szlakach pieszych często obserwuje się też zniszczenia polegające na łamaniu gałęzi drzew i uszkodzaniu kory ostrym narzędziem. Dodatkowo hałas w takich miejscach powoduje płoszenie zwierzyny i wywołuje u nich nadmierny stres. Jak można było zauważyć turyści, często celowo, rozgrzebują mrowiska, niszczą gniazda ptaków czy nory zwierząt.

Rysunek 33. Przykłady uszkodzenia przez turystów kory drzew w Lesie Falkowskim

Częstokroć na terenach rekreacyjno-turystycznych dochodzi do umyślnego (np. urządzenie ogniska) lub nieumyślnego wywołania pożaru (np. niedopałek papierosa), dlatego tak istotne jest umieszczanie tablic informujących o możliwości wywołania pożarów i jego skutkach. Użytkownicy ogródków działkowych często wypalają trawy lub spalają liście, co stanowi poważne zagrożenie dla drobnej zwierzyny oraz powoduje zmiany składu gatunkowego ekosystemów. Do zagrożeń pośrednich związanych z funkcjonowaniem ruchu pieszego i rowerowego na obszarze Lasu Falkowskiego można zaliczyć synantropizację roślin i zwierząt oraz zmiany właściwości fizykochemicznych gleby i wód.

5. IDENTYFIKACJA GRUP INTERESARIUSZY

Partycypacja to obecnie intensywnie rozwijające się podejście w zarządzaniu zasobami przyrody miejskiej. Istnieje coraz więcej ciekawych przykładów i publikacji na temat partycypacji, z których można czerpać dobre praktyki zarządzania ekosystemami.

Zasady ochrony środowiska wymagają zachowania kompleksowego, a zarazem sektorowego podejścia. Z tego względu na potrzeby identyfikacji grup interesariuszy diagnozie poddano aktualną sytuację społeczno-gospodarczą Nowego Sącza na tle obszaru problemowego, jakim jest Las Falkowski.

Według danych GUS liczba mieszkańców w Nowym Sączu na koniec 2017 r. wynosiła 84 041. W porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost liczby ludności 0,06%. Średnia gęstość zaludnienia na terenie miasta Nowy Sącz na koniec 2017 r. wynosiła 1461 osób/km²,²⁵.

Nowy Sącz jest ważnym ośrodkiem przemysłowym. Mają tu siedziby duże przedsiębiorstwa różnych branż. Efektem rozwoju społeczno-gospodarczego i dokonujących się przemian spowodowanych procesami restrukturyzacji i prywatyzacji gospodarki jest dynamicznie rozwijający się sektor prywatny. Na obszarze miasta występuje duże zróżnicowanie udziału podmiotów gospodarczych w sektorach działalności przetwórczej i usługowej. W Nowym Sączu funkcjonuje 9863 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (wg GUS, stan na dzień 31.12.2017 r.). W przeważającej większości podmioty te reprezentują sektor prywatny.

Teren Lasu Falkowskiego leży we wschodniej części miasta Nowego Sącza między drogą powiatową Nowy Sącz–Gorlice a terenem Sądeckiego Parku Etnograficznego i ulicą gen. Wieniawy-Długoszowskiego z drugiej strony. Las graniczy również z ogródkami działkowymi mieszkańców miasta. Powołując się na opracowanie pt. *„Koncepcja zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego Lasu Falkowskiego w Nowym Sączu”* duże zróżnicowanie rzeźby terenu, położenie w pobliżu osiedli mieszkaniowych oraz wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe kierunkują wykorzystanie tych terenów leśnych pod szeroko rozumianą rekreację i sport.

W Nowym Sączu lasy zajmują powierzchnię 624,0 ha, co stanowi 10,8% powierzchni miasta. Większość lasów stanowi własność prywatną (480,5 ha – ok. 77,0%), pozostałe lasy

²⁵ <https://stat.gov.pl/> (dostęp: 5.11.2018)

są własnością publiczną (143,5 ha – ok. 23%). Las Falkowski jest jedynym obszarem posiadającym status lasów ochronnych (z mocy Ustawy o lasach) na podstawie decyzji nr Śr. XVIII. GK. 6113/1/03 Wojewody Małopolskiego z dnia 18 września 2003 r. Wiodącą funkcją Lasu Falkowskiego jest funkcja pozaprodukcyjna związana z dydaktyką, rekreacją i wypoczynkiem.

Lasy odgrywają bardzo ważną rolę w ochronie środowiska, z uwagi na pełnione przez nie w sposób naturalny funkcje²⁶:

- ekologiczne (ochronne), zapewniając ochronę różnorodności siedlisk leśnych i gatunków roślin i zwierząt, korzystnie wpływając na kształtowanie klimatu, stabilizując skład atmosfery i jej oczyszczanie, regulując obieg wody w przyrodzie, przeciwdziałając powodziom, lawinom, osuwiskom, chroniąc glebę przed erozją, krajobraz przed stepowaniem, a także tworząc lepsze warunki dla zdrowia i życia ludności oraz produkcji rolniczej,
- produkcyjne (gospodarcze), polegające na zachowaniu odnawialności i trwałego użytkowania drewna i nieдрzewnych użytków pozyskiwanych z lasu i gospodarki łowieckiej, rozwijaniu turystyki kwalifikowanej oraz tworzeniu stanowisk pracy i zasilaniu podatkiem od dochodów budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych,
- społeczne, kształtując korzystne warunki zdrowotne i rekreacyjne dla społeczeństwa, wzbogacając rynek pracy, służąc rozwojowi kultury, nauki oraz edukacji ekologicznej, a także zagospodarowaniu terenów zdegradowanych i gleb marginalnych oraz wzmocnieniu obronności kraju.

Z punktu widzenia identyfikacji grup interesariuszy, jak również kształtowania procesu partycypacji związanej z zagospodarowaniem cennych elementów przyrody miejskiej, ważne jest odniesienie do celów „Programu ochrony środowiska i Planu gospodarki odpadami dla miasta Nowego Sącza”^{*}. Celem głównym wdrażania ww. Programu jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju miasta, w którym ochrona środowiska ma znaczący

²⁶ Projekt aktualizacji Programu ochrony środowiska dla Miasta Nowego Sącza na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020

^{*} Uchwała nr XLVIII/597/2005 Rady Miasta Nowego Sącza z dnia 12 lipca 2005 roku w sprawie uchwalenia „Programu ochrony środowiska i Planu gospodarki odpadami dla miasta Nowego Sącza na lata 2005–2012”

wpływ na przyszły charakter tego obszaru i równocześnie wspiera jego rozwój gospodarczy i społeczny. Dodatkowo wyznaczono cele z zakresu ochrony środowiska²⁷:

- środowisko dla zdrowia – poprawa jakości środowiska szczególnie w zakresie powietrza atmosferycznego i powierzchni ziemi,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Wśród najważniejszych działań w ramach zarządzania środowiskiem Nowego Sącza jest m.in. edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem oraz zapewnienie funkcjonowania systemu informacji o środowisku. Odpowiedzialność za to zadanie spoczywa na mieście Nowy Sącz, zarządzie województwa, WIOŚ oraz organizacjach pozarządowych. Stąd też podmioty te powinny zostać uwzględnione podczas informowania mieszkańców o planowanych i podejmowanych inicjatywach z zakresu ochrony środowiska.

Dla efektywnego przeprowadzenia procesu partycypacji niezbędne jest przeprowadzenie analizy potrzeb interesariuszy, którą poprzedza ich identyfikacja. Interesariusze mogą wywierać negatywny lub pozytywny wpływ na dany proces, niektórzy mogą również zachowywać się neutralnie. W związku z powyższym identyfikacja interesariuszy wiąże się przede wszystkim z określeniem listy potencjalnych podmiotów i siły ich oddziaływania na dane przedsięwzięcie. Uspołecznienie metody przygotowania oraz wdrożenia projektu, a następnie działań planowanych do przeprowadzenia, jest niezbędnym warunkiem jego efektywnej realizacji i osiągnięcia wyznaczonych celów. Dlatego też identyfikacja interesariuszy powinna obejmować zarówno podmioty potencjalnie zaangażowane, jak i bezpośrednio uczestniczące w prowadzonych działaniach w każdej ich fazie (przygotowania i wdrażania).

Interesariuszy poszukiwano w następujących głównych grupach²⁸:

Władze lokalne – realizacja przedsięwzięć na terenach miejskich jest w głównej mierze uzależniona od decyzji podejmowanych przez samorząd, który może dodatkowo udzielić wsparcia projektowi przez bezpośrednie prace lub objęcie nad nim patronatu. Takie wsparcie

²⁷ Projekt aktualizacji Programu ochrony środowiska dla Miasta Nowego Sącza na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020

²⁸ <http://sendzimir.org.pl/sites/default/files/Raport%20lokalny-%20ROZDZIA%3%20VI%20Analiza%20interesariuszy.pdf> (dostęp: 13.01.2018)

może pomóc w przyciągnięciu potencjalnych inwestorów i zainteresowaniu innych podmiotów, jak również mediów. Zaangażowanie samorządu zwiększa prestiż projektu i może ułatwić pozyskanie zaufania mieszkańców. Władze samorządowe mogą również podjąć się działań mających na celu pozyskanie ekspertów, aby podzielili się swoją wiedzą i pomogli w rozwiązywaniu problemów związanych np. z tematyką dotyczącą planowania przestrzennego lub ochroną środowiska.

Władze i instytucje regionalne – działają na większym obszarze niż gmina i mają bezpośredni wpływ na wykonanie założonych przedsięwzięć przez realizowanie polityki regionalnej, dystrybucję funduszy unijnych oraz tworzenie regionalnych strategii i ich wdrażanie. Istotną rolę może odgrywać również Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, rozporządzający środkami umożliwiającymi współfinansowanie projektów związanych z ochroną środowiska.

Instytucje naukowe – uczelnie wyższe i instytuty badawcze, w szczególności te, które realizują prace i badania w obszarach związanych z szeroko pojętym środowiskiem i jego ochroną, zagospodarowaniem przestrzennym, ekonomią lub zdrowiem publicznym. Zaangażowanie tego typu instytucji może mieć również pozytywny wpływ na osiągnięcie wysokiego poziomu akceptacji społecznej, zważywszy na fakt, że środowisko naukowe cieszy się zaufaniem społecznym.

Organizacje pozarządowe – zaangażowanie organizacji pozarządowych w ramach prowadzonych inicjatyw społecznych, zwłaszcza w dziedzinie ochrony środowiska, jest jednym z kluczowych czynników sukcesu tego typu działań. Zważywszy na profil działalności, organizacje pozarządowe mają bardzo dobre kontakty z szerokim gronem interesariuszy (eksperti, decydenci, przedstawiciele biznesu), którzy mogą być źródłem istotnego wsparcia. Niektóre z tych organizacji są jak niezależny zespół doradców i potrafią wskazać inny punkt widzenia w dyskusji. Silną stroną organizacji pozarządowych jest ich bardzo dobra znajomość lokalnych problemów i lokalnej rzeczywistości (np. ograniczeń i możliwości społeczności lokalnych). Często reprezentują one bardziej praktyczne podejście do rozwiązywania problemów. Są bardzo dobrym źródłem informacji ze względu na przygotowywane przez nie raporty, analizy, oceny wpływu, projekty legislacyjne itp.

Przedstawiciele biznesu – grupy podmiotów świata biznesu są jednymi z najważniejszych w realizowanych projektach i odgrywają kluczową rolę w ich powodzeniu. Wpływają również na wspólnoty ze względu na ich znaczący udział w budżecie gminy oraz zapewnienie zatrudnienia. Przedsiębiorcy pełnią kluczową rolę w kształtowaniu gospodarczego wizerunku terenu.

Mieszkańcy (w tym mieszkańcy osiedla Falkowa) – jest to niezwykle ważna grupa interesariuszy, jeżeli chodzi o kwestie wdrażania zmian w gminie. Jest to spowodowane faktem, że podejmowane decyzje najczęściej wpływają w sposób bezpośredni lub pośredni na jakość życia tej właśnie grupy. Znaczące strategiczne decyzje, które zostały podjęte bez udziału społeczności lokalnej, mogą spotkać się z negatywnym odbiorem i odrzuceniem. Obywatele są często najlepszymi obserwatorami i ekspertami w zakresie oceny sytuacji i istotności lokalnych problemów.

Partycypacyjne podejście w zarządzaniu zasobami przyrodniczymi wiąże się z szeregiem wyzwań. Jednym z nich jest identyfikacja różnych grup interesariuszy, poznanie ich opinii, potrzeb oraz problemów. Istnieje szereg technik i wskazówek pozwalających na zidentyfikowanie grup interesariuszy obszaru problemowego oraz ich podział. Na potrzeby niniejszego opracowania identyfikacja grup interesariuszy została przeprowadzona na podstawie²⁹:

- rodzaju grupy,
- poziomu świadomości,
- uwzględnienia perspektywy „interesu” i problematyki.

Dla określenia strony społecznej na potrzeby procesu partycypacji, mającego na celu wypracowanie docelowej wizji zagospodarowania i użytkowania terenu, a także wypracowania mapy drogowej dla realizacji tej wizji, zidentyfikowano opisane poniżej grupy interesariuszy.

Identyfikacja grup interesariuszy z uwzględnieniem rodzaju grupy, perspektywy „interesu” i problematyki

W procesy zarządzania ochroną przyrody zwykle angażują się różni interesariusze, np. przedstawiciele władz lokalnych i regionalnych, instytucje odpowiedzialne za ochronę

²⁹ Chrzanowski O., Partycypacja publiczna krok po kroku, wybór i opracowanie, http://partycypacjaobywatelska.pl/wpcontent/uploads/2015/06/1_partycypacja_publiczna_krok_publicacja.pdf (dostęp: 7.04.2018)

wyodrębnionego obszaru, podmioty prowadzące działalność gospodarczą czy prywatni właściciele terenów sąsiadujących z analizowanym obszarem.

W procesie partycypacji obywatelskiej jednak to społeczność lokalna odgrywa szczególną rolę podczas wypracowywania najlepszego rozwiązania danego problemu. Osoby zamieszkujące w pobliżu lub na samym terenie objętym analizą, często posiadają cenną wiedzę o przyrodzie lokalnej, wynikającą z ich codziennej aktywności, doświadczeń i wieloletnich obserwacji. Społeczność lokalna jest więc szczególnie wrażliwa na wszystkie zmiany zachodzące w ich otoczeniu, stąd potrzeba współdziałania z nią jest szczególnie istotna.

Prawidłowe funkcjonowanie ekosystemów zależy od stopnia integracji różnych grup interesariuszy. Wspólne podejmowanie decyzji przez obywateli i władze samorządowe o sposobie gospodarowania zielenią miejską i współdziałanie podczas realizacji tych inicjatyw, przynosi większą skuteczność niż odosobnione działania prowadzone przez jednostki administracji.

Na podstawie przeprowadzonych roboczych spotkań typu warsztatowego z lokalnymi decydentami, ekspertami, osobami zaufania publicznego oraz dodatkowych obserwacji terenu wyodrębniono następujące grupy interesariuszy związanych z realizacją projektu dla terenu Lasu Falkowskiego:

- **Władze publiczne lokalne** – przedstawiciele i pracownicy Urzędu Miasta Nowy Sącz (Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Przedsiębiorczości i Funduszy Zewnętrznych, Wydział Architektury i Budownictwa), aktywnie uczestniczą w analizie obszaru problemowego oraz podczas wypracowywania wizji jego przyszłego zagospodarowania. Z punktu widzenia samego procesu partycypacji, niezwykle istotne jest zaangażowanie władz publicznych, którzy znają źródło problemu, jak również oczekiwania stron zainteresowanych. Możliwość aktywnej współpracy specjalistów różnych referatów pozwala na konfrontowanie wielu pomysłów i wyodrębnienie istotnych ograniczeń.

Należy podkreślić, że lasy stanowią istotny walor przyrodniczy i krajobrazowy Nowego Sącza. Możliwość wypracowania właściwej koncepcji wykorzystania potencjału tego obszaru może przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności miasta.

Instytucje publiczne mają dużą moc decyzyjną, siłę przebicia i dobrze znają środowisko społeczne, dzięki czemu zwiększa się prawdopodobieństwo realizacji zakładanych projektów i pozyskania finansowania na ten cel.

- **Władze regionalne** (np. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska) – instytucje, do których zadań należy kontrolowanie przestrzegania zasad ochrony środowiska, należą do grona kluczowych interesariuszy procesu zagospodarowania zasobów przyrody. Podstawowym celem działań kontrolnych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie (Delegatura w Nowym Sączu) jest zapewnienie odpowiednich standardów jakości środowiska przez egzekwowanie przestrzegania przepisów z zakresu ochrony środowiska. Zagospodarowanie terenu zgodnie z podstawami prawnymi i przy zapewnianiu troski o jakość zasobów przyrody, jest interesem władz regionalnych w ramach prowadzonego procesu partycypacji.
- **Lokalne organizacje pozarządowe i kluby ekologiczne** (np. Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Nowym Sączu, Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży "KANA") są to grupy interesariuszy, których działania skierowane są na ochronę środowiska i inwestycje minimalizujące wpływ na środowisko. Ich silną stroną jest ich bardzo dobra znajomość lokalnych uwarunkowań i praktyczne podejście do rozwiązywania problemów. Co istotne mają one silny wpływ na postawy społeczności lokalnych, stąd są cennym źródłem informacji o aktualnych oczekiwaniach i potrzebach.

Silną stroną lokalnych organizacji pozarządowych i klubów ekologicznych jest ich zaangażowanie, otwartość na innych interesariuszy i motywacja do działania, wynikająca z potrzeby realizowania celów swojej działalności. Często z uwagi na charakter prawny organizacje te posiadają większą umiejętność wpływania na decyzje innych interesariuszy oraz dużą chęć do współpracy i włączenia się w działania realizowane na terenie danego miasta.

- **Specjalne grupy interesu** – przez specjalne grupy interesu rozumie się osoby ze specjalnymi potrzebami lub grupy posiadające wspólny interes dotyczący danego obszaru. W ramach analizowanego przedsięwzięcia wyodrębniono następujące specjalne grupy interesu:
 - **Rowerzyści terenowi** – stanowią najliczniejszą grupę. Regularnie korzystają z walorów terenowych analizowanego obiektu podczas treningów typu „downhill”,

jak również podczas jazd rekreacyjnych. Silny wpływ tej grupy na analizowany teren można dostrzec przez realizację oddolnych inicjatyw mających na celu uformowanie własnymi siłami i środkami mikroinfrastruktury terenowej w postaci tras zjazdowych w części północno-wschodniej Lasu Falkowskiego. Z uwagi na dynamiczny i nieuregulowany prawnie charakter tych przedsięwzięć należy zwrócić szczególną uwagę na oczekiwania tej grupy interesariuszy.

- **Właściciele ogródków działkowych** (Rodzinny Ogród Działkowy Falkowa-Nowy Sącz) – z uwagi na bliską odległość między obszarem problemowym a ogródkami działkowymi, ta grupa interesariuszy powinna być aktywnie zaangażowana w proces partycypacji. Ich opinie na temat potrzeb i oczekiwań związanych z terenem są szczególnie ważne z uwagi na bliskie sąsiedztwo ich nieruchomości.
- **Wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele przyrody** – z uwagi na fakt, że teren jest celem wycieczek edukacyjnych, jest on regularnie odwiedzany przez dzieci i młodzież szkolną w czasie tak zwanych zielonych lekcji. Las Falkowski ze względu na swoje szczególne walory przyrodnicze posiada wyodrębnioną terenową ścieżkę „Las Falkowski”. Jest to ścieżka dydaktyczna, której długość wynosi tylko 1 km. Położona we wschodniej części Nowego Sącza zajmuje teren około 56 ha i jest obsadzona ponad 30 gatunkami drzew. Każdy przystanek oznaczony jest tablicą informacyjną, są również słupy z numerem stanowiska. Na trasie znajdują się m.in. okazy torfowca ostrolistnego (*Sphagnum capillifolium*), stawiki z płazami, silnie przekształcone przez człowieka bory mieszane (dęby, świerki, brzozy) oraz zbiorowisko klonów. Rośliną chronioną na tym obszarze jest jednak bluszcz pospolity (*Hedera helix*) i mech torfowiec (*Sphagnum*). Uczestnictwo w zajęciach terenowych na ścieżce ma na celu³⁰:
 - pobudzenie wrażliwości na zjawiska przyrodnicze, odkrycie nowego świata wrażeń, umożliwienie bezpośredniego kontaktu z przyrodą,
 - poznanie przyrody przez samodzielne jej odkrywanie, wprowadzenie w zaczarowany świat przyrody, nauczanie przez przeżywanie,
 - kształtowanie umiejętności samodzielnego myślenia i oceny rzeczywistości przez aktywne uczestnictwo w rozwiązywaniu problemów,

³⁰ <http://www.nowysacz.pl/terenowa-dydaktyczna-sciezka-przyrodnicza-las-falkowski> (dostęp: 8.04.2018)

- pobudzenie do refleksji, zrozumienie swojego miejsca w przyrodzie i pokory wobec niej,
 - holistyczne ujęcie zagadnień przyrodniczych.
- **Spółeczność lokalna** – mieszkańcy miasta pomimo niewielkiej odległości, dość rzadko odwiedzają ten teren. Okazjonalnie pojawiają się grupy osób grillujących – szczególnie w okresach letnich i w godzinach popołudniowych. Teren również sporadycznie odwiedzany jest przez biegaczy i starszych spacerowiczów. Należy mieć jednak na uwadze, że mieszkańcy Nowego Sącza nie traktują terenu Lasu Falkowskiego jako interesującego miejsca przeznaczonego na piesze wędrówki. Częściej wyjeżdżają poza miasto, odstraszeni trudnymi warunkami panującymi w Lesie Falkowskim. Wiadomo, że mieszkańcy oczekują miejsca, gdzie niezależnie od pogody można przejść się wśród zieleni po prostej, wolnej od błota nawierzchni³¹. Miejsca, gdzie jest możliwość pospacerowania z wózkiem, odpoczynku w miejscach do tego przeznaczonych lub zorganizowania pikniku.
 - **Turyści** – jak już wcześniej wspomniano, na terenie Lasu Falkowskiego wyodrębniona jest ścieżka przyrodnicza, która łączy się z zielonym pieszym szlakiem wytyczonym przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK) i jest jednym z najpiękniejszych zakątków Nowego Sącza. Teren wyposażony jest w podesty, pomosty i tablice z opisem obiektów przyrodniczych – pomimo tego ścieżka jest nadal mało odwiedzana. Sporadycznie odwiedzający Las Falkowski, turyści polecają ten teren na rodzinne przejażdżki rowerowe z uwagi na jego urozmaicenie, różne zjazdy, jak również sprzyjające wycieczkom – malownicze krajobrazy.
 - **Eksperci/środowisko naukowe** – eksperci wspierają proces zarządzania przyrodą miejską z uwagi na znajomość uwarunkowań środowiskowych i społecznych dla badanego terenu. Wiedza ekspertów jest rzetelna i oparta na danych pochodzących z monitoringu przyrodniczego, a formułowane przez nich opinie o zarządzaniu przyrodą mają podstawy w danych naukowych. Uniwersytety, zwłaszcza te, których badania skupione są na tematach związanych ze środowiskiem, zagospodarowaniem przestrzennym, ekonomią lub zdrowiem publicznym, są dobrym źródłem niezależnych ekspertów, naukowców,

³¹ <https://sadeczanin.info/wiadomo%C5%9Bci/lasek-falkowski-le%C5%BCy-od%C5%82ogiem-nawet-nikt-gonie-sprz%C4%85ta-gdzie-wyj%C5%9B%C4%87-na-spacer-z-dzieckiem> (dostęp: 08.04.2018)

analiz, publikacji naukowych, międzynarodowych kontaktów i doświadczeń. Na terenie Nowego Sącza działają następujące uczelnie wyższe:

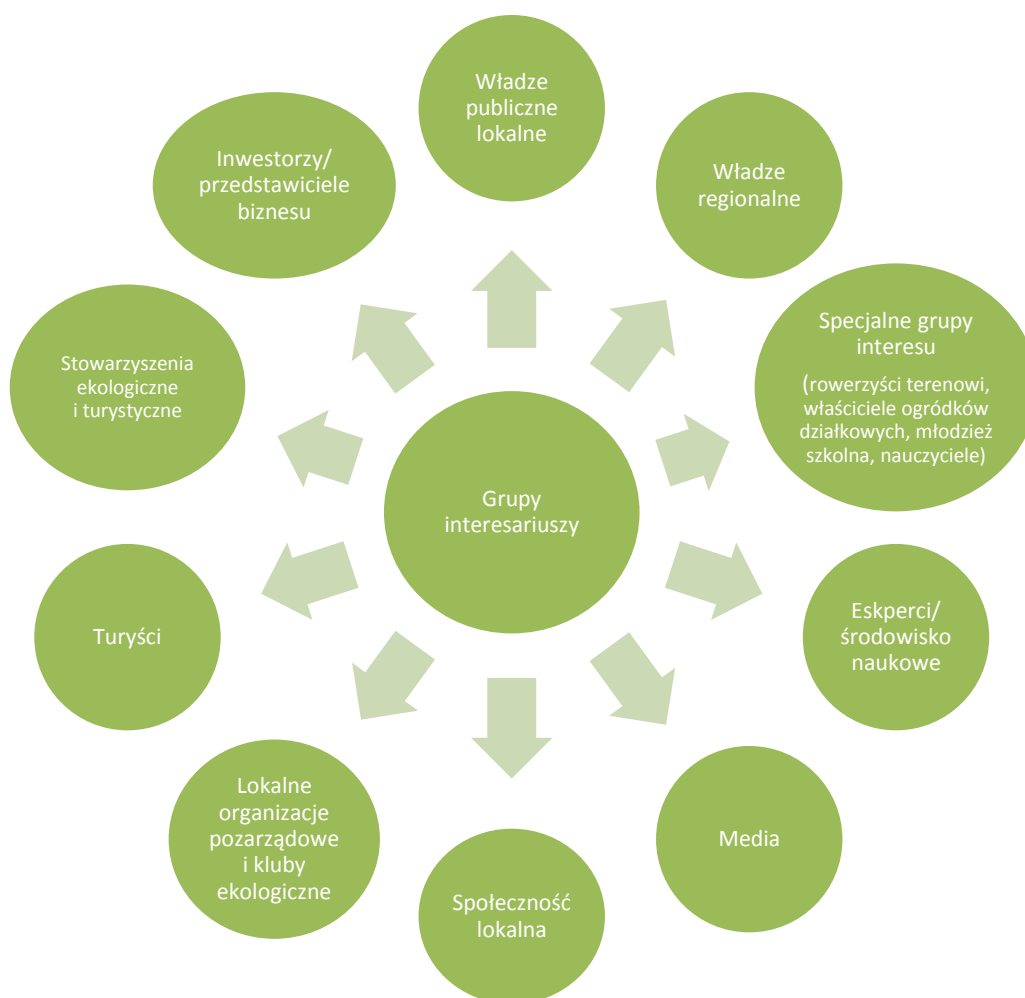
- Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University,
- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu,
- Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości w Nowym Sączu

oraz ośrodki zamiejscowe uczelni:

- Politechniki Krakowskiej,
 - Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie,
 - Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.
- **Media** – wspierają działania promocyjne miasta, pobudzają aktywność i zaangażowanie pozostałych grup interesariuszy, jak również budują świadomość mieszkańców. Lokalne media często wykazują aktywność w ramach propagowania inicjatyw na rzecz społeczności, stąd należy podkreślić ich istotny wpływ na kształtowanie opinii publicznej.
 - **Inwestorzy/przedstawiciele biznesu** – interesariusze z grupy biznesu odgrywają ważną rolę w kształtowaniu wizerunku miasta. Poza zapewnieniem udziału w lokalnym budżecie czy wysokiego poziomu zatrudnienia są przede wszystkim dostawcami usług. Biorąc pod uwagę różne możliwości zagospodarowania terenu Lasu Falkowskiego, należy mieć na uwadze konieczność kontaktu z sektorem biznesu na etapie realizacji projektu. Przedstawiciele tej grupy interesariuszy mogą również wnieść do procesu partycypacji cenne informacje ze względu na dobrą znajomość rynku oraz mechanizmów finansowych. Należy podkreślić, że w momencie przekształcenia terenu Lasu Falkowskiego na teren atrakcyjny przyrodniczo i turystycznie, istnieje prawdopodobieństwo zwiększenia zainteresowania inwestycjami na sąsiednich terenach. Ma to szczególne znaczenie w przypadku dynamicznie rozwijającej się branży deweloperskiej i masowej budowy osiedli jednorodzinnych, gdzie cennym walorem jest bliska odległość od terenów przyrodniczych.
 - **Stowarzyszenia ekologiczne i turystyczne** – zaangażowanie i wsparcie ze strony organizacji oraz stowarzyszeń jest kluczowym czynnikiem sukcesu inicjatyw (m.in. w obszarze ochrony środowiska oraz planowania przestrzennego). Niektóre z tych organizacji są bardzo cennym źródłem informacji, gdyż potrafią pokazać inny,

autonomiczny punkt widzenia w dyskusji. Mogą tworzyć niezależny zespół doradców. Podmiotami silnie powiązаныmi z terenem i procesem zagospodarowania są np. Sądecka Organizacja Turystyczna, Liga Ochrony Przyrody czy Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Ostatnia z wymienionych organizacji jest głównym administratorem bazy turystyki aktywnej w Polsce. Popularyzuje ona wiedzę o najbardziej wartościowych turystycznie regionach Polski oraz propaguje polski produkt turystyczny – turystykę aktywną zarówno w kraju, jak i zagranicą.

Poniższy rysunek przedstawia opisany sposób grupowania interesariuszy.

Rysunek 34. Zidentyfikowane grupy interesariuszy

Identyfikacja grup interesariuszy pod względem poziomu świadomości³²

Na podstawie opracowanej mapy relacji (rozdział 7.2) możliwe było przyporządkowanie interesariuszy do następujących grup:

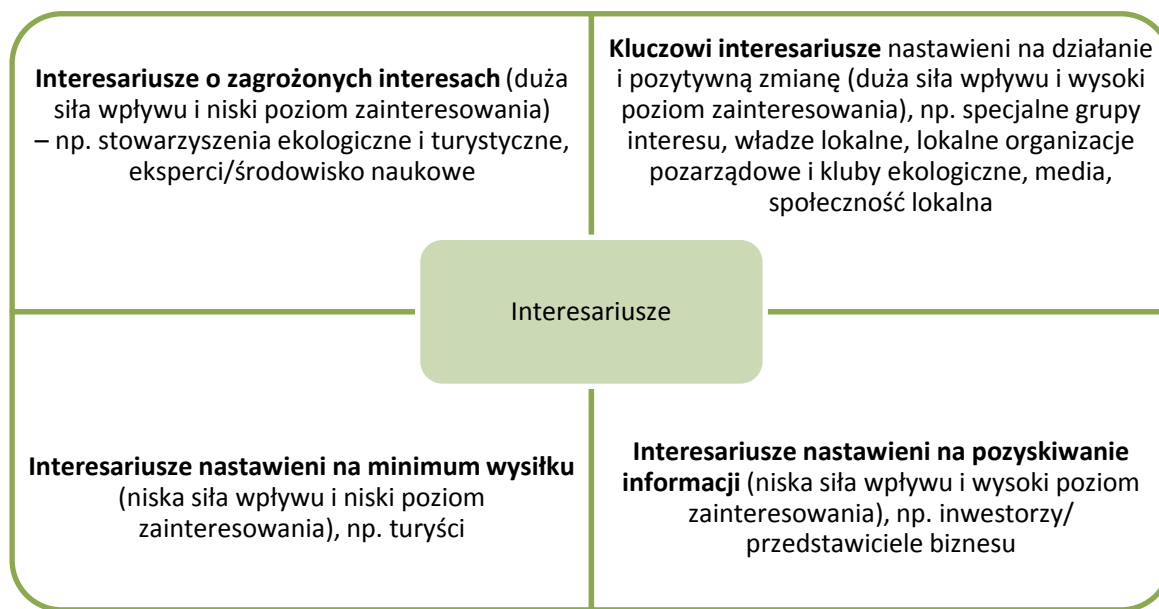
- **Aktywni interesariusze** – w analizowanym przypadku będą to władze lokalne, przedstawiciele organizacji ekologicznych, działkowcy, edukatorzy (zarówno przedstawiciele organizacji ekologicznych, jak i nauczyciele) oraz rowerzyści. Do tej grupy należą też osoby, które są silnie związane z terenem i na pewno będą zainteresowane procesem przemian. Osoby takie powinny być włączane do każdego procesu na samym początku. Warto w tym przypadku wyodrębnić podgrupę tzw. uśpionych interesariuszy, czyli osób, na które obecna sytuacja prawdopodobnie będzie mieć wpływ, a które staną się stroną, gdy tylko się o tym dowiedzą. Na potrzeby podniesienia efektywności procesu partycypacji wskazane jest zlokalizowanie tej grupy interesariuszy i poinformowanie ich o mających miejsce wydarzeniach, a także zachęcenie do udziału w procesie planowanych zmian.
- **Bierni interesariusze** – to osoby, które najprawdopodobniej nie odczują na sobie bezpośrednich skutków konsultowanego projektu zarządzania przyrodą miejską, a zatem nie zaangażują się bezpośrednio w proces partycypacji, o ile nie zostaną o nim skutecznie poinformowane, np. przez media lub grupy prowadzące kampanie informacyjne. Tak rozumianą grupą mogą być przedstawiciele biznesu, potencjalni inwestorzy, którzy najprawdopodobniej będą mogli być zaangażowani w realizację projektu, wybudowanie nowych obiektów lub zmodernizowanie istniejących.
- **Wpływowi interesariusze** – do tej grupy interesariuszy należą osoby często zwerbowane przez aktywnych lub uśpionych interesariuszy. Często są to liderzy społeczni, którzy przez osobiste zaangażowanie w problematykę mogą mieć też istotny wpływ na opinię publiczną i powinni być traktowani jako aktywni interesariusze od momentu, w którym ich zaangażowanie staje się jasne.

Z uwagi na szerokie grono interesariuszy i potrzebę zdefiniowania kanałów dotarcia do grup na potrzeby ich informowania i zaangażowania w proces partycypacji, w celu podsumowania identyfikacji grup docelowych, została opracowana tzw. mapa

³² Chrzanowski O., Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2014

interesariuszy, która pozwala na pogrupowanie interesariuszy ze względu na siłę ich wpływu i poziom zainteresowania. Mapa interesariuszy umożliwia zobrazowanie nastawienia poszczególnych interesariuszy do planowanego projektu i stopnia ich oddziaływania na projekt³³.

Mapa interesariuszy została podzielona na 4 obszary (Rysunek 35):

Rysunek 35. Mapa interesariuszy

Źródło: opracowanie na podstawie: Polko A., Rewitalizacja, w tym problematyka programów rewitalizacji, prezentacja, źródło internetowe: <https://rpo.slaskie.pl/file/download/2172> (dostęp: 13.01.2018)

- Kluczowi interesariusze nastawieni na działanie i pozytywną zmianę – wysoki wpływ, wysokie zainteresowanie: grupa ta może stanowić źródło ryzyka dla projektu. Jest to grupa, którą należy zarządzać dość intensywnie w celu zapewnienia wysokiego poziomu jej satysfakcji.
- Interesariusze o zagrożonych interesach – wysoki wpływ, niskie zainteresowanie: grupę tę należy utrzymywać w ciągłej satysfakcji, można ją wykorzystać do zarządzania innymi grupami interesariuszy.
- Interesariusze nastawieni na minimum wysiłku – niski wpływ, wysokie zainteresowanie: grupę tę należy monitorować, gdyż grupa ta może stanowić źródło informacji o wymaganiach dotyczących efektu końcowego.

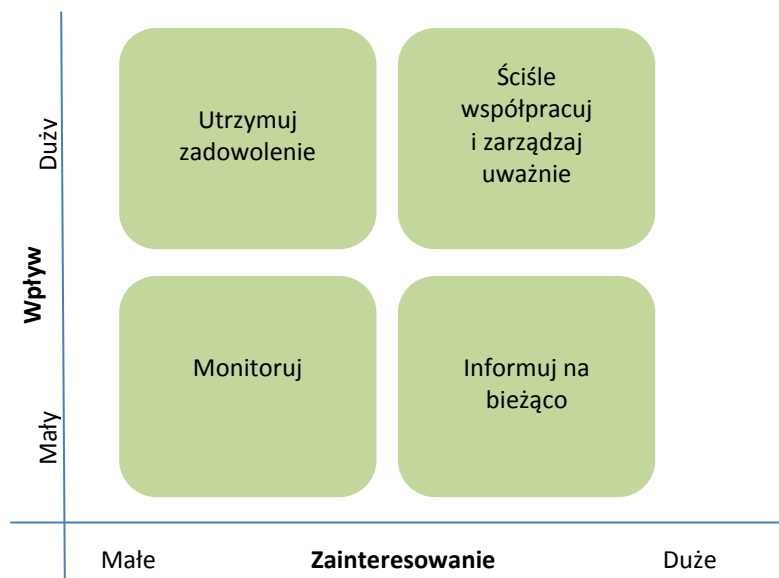
³³ Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

- Interesariusze nastawieni na minimum wysiłku – niski wpływ, niskie zainteresowanie: należy monitorować tę grupę interesariuszy i informować o postępach w realizacji projektu.

Najwięcej grup interesariuszy przydzielono do kluczowych interesariuszy nastawionych na pozytywną zmianę. Ma to związek z dużym zainteresowaniem tematem, naciskiem społeczności lokalnej oraz potrzebą zmian.

Na Rysunku 36 przedstawiono zasady postępowania, w obrębie grup interesariuszy, w odniesieniu do stopnia ich zainteresowania daną inicjatywą.

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę publiczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji między władzą, obywatelami i przedsiębiorcami, a także budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych.

Rysunek 36. Zasady postępowania w obrębie zidentyfikowanych grup interesariuszy

Źródło: opracowanie na podstawie: <https://productvision.pl/2016/mapa-interesariuszy/> (dostęp: 13.01.2018)

6. IDENTYFIKACJA PODMIOTÓW (GRUP ZAWODOWYCH) MAJĄCYCH NAJWIĘKSZY WPŁYW NA PRZYRODĘ ANALIZOWANEGO TERENU

Identyfikacja podmiotów/grup zawodowych związana jest ściśle z wyłonionymi w poprzednim rozdziale grupami interesariuszy. W przypadku miasta Nowy Sącz można wymienić grupy zawodowe, które będą miały znaczący **bezpośredni i pośredni** wpływ na przyrodę analizowanego terenu. Wśród grup wpływających **bezpośrednio** na Las Falkowski można wyróżnić m.in.

- rowerzystów, osoby, które korzystają z terenów leśnych celem wycieczkowej/sportowej jazdy na rowerze tzw. downhillowcy,
- działkowców,
- mieszkańców osiedla Falkowa z przewodniczącym Zarządu,
- przedstawiciele Ligi Ochrony Przyrody będących reprezentantami liderów społecznych danego terenu,
- organizacje społeczne, w tym m.in. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży „KANA”,
- przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta w Nowym Sączu, w szczególności reprezentantów:
 - Wydziału Ochrony Środowiska,
 - Wydziału Przedsiębiorczości i Funduszy Zewnętrznych,
 - Wydziału Architektury i Budownictwa,
 - Wydziału Inwestycji i Remontów,
- edukatorów ekologicznych/przyrodniczych, w szczególności nauczycieli prowadzących na terenie Lasu Falkowskiego zielone lekcje adresowane do grup dzieci przedszkolnych i starszych (szkoły podstawowe).

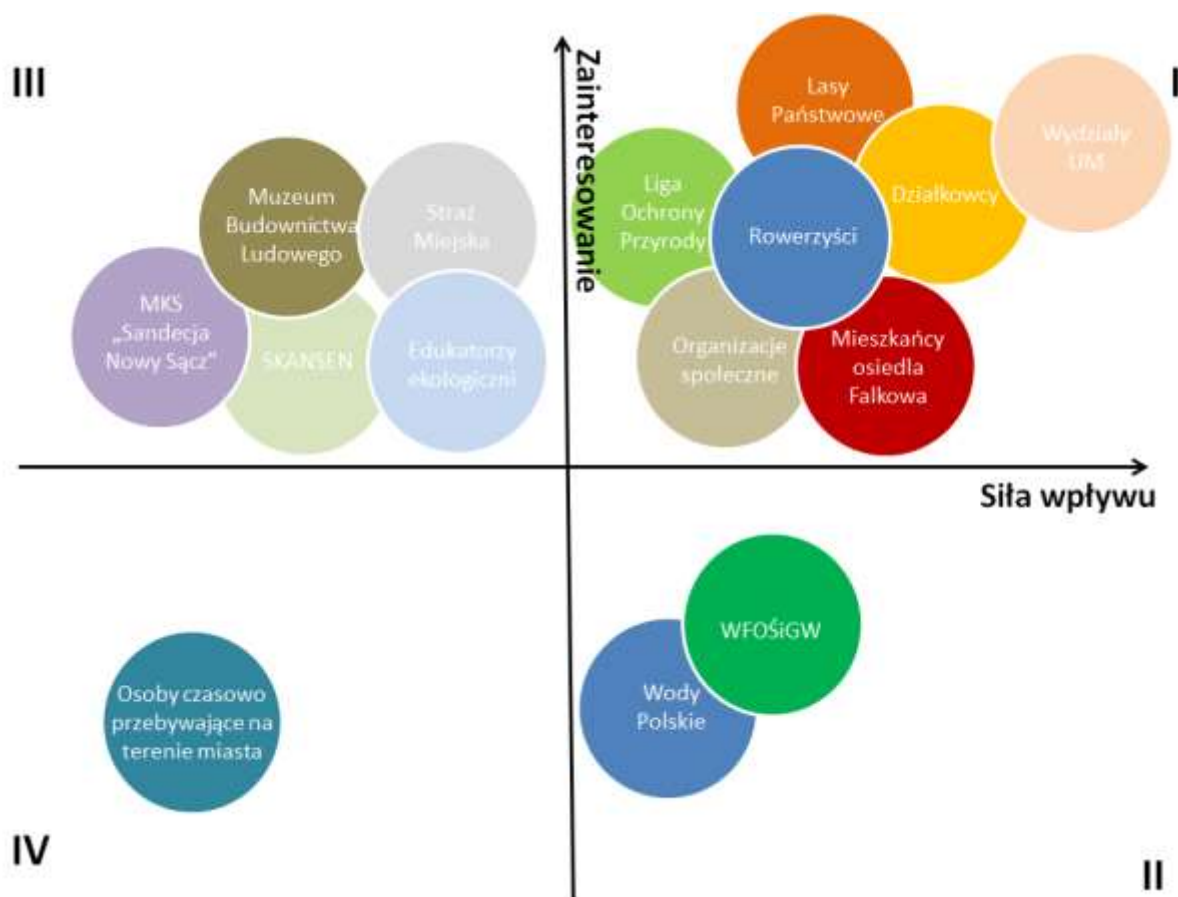
Natomiast do grupy podmiotów oddziałujących w sposób **pośredni** na analizowany obszar, można zaliczyć:

- osoby czasowo przebywające na terenie miasta (np. bliskich przyjeżdżających do rodzin, osoby chcące spędzić tu wolny czas itp.):
 - funkcjonariusze Komendy Straży Miejskiej w Nowym Sączu,
 - przedstawiciele Muzeum Budownictwa Ludowego,
 - przedstawiciele Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu (SKANSEN),
 - przedstawiciele Miejskiego Klubu Sportowego „Sandecja Nowy Sącz”,

- Lasy Państwowe,
- Wody Polskie,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i inni sponsorzy projektowanych działań.

Dla zweryfikowania wpływu poszczególnych grup zawodowych na realizację zamierzonego przedsięwzięcia, można posłużyć się tzw. mapą interesariuszy. Pozwoli ona na zobrazowanie znaczenia danej grupy i jej nastawienia wobec planowanego projektu, a także stopnia oddziaływania na tenże projekt³⁴.

W ramach niniejszego opracowania sporządzono „wyjściową” mapę głównych grup zawodowych, którą przedstawia Rysunek 37.

Rysunek 37. Grupy zawodowe występujące w obrębie Lasu Falkowskiego

Ulokowanie poszczególnych grup zawodowych w ramach wskazanych obszarów, pozwala na określenie ich wpływu na realizowany projekt:

³⁴ Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

- Rowerzyści, działkowcy, mieszkańcy osiedla Falkowa, organizacje społeczne, w tym m.in. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży „KANA”, przedstawiciele Ligii Ochrony Przyrody, Lasy Państwowe, a także wybrane Wydziały UM, wykazują wysoki wpływ i wysokie zainteresowanie realizowanym przedsięwzięciem. Grupa tych podmiotów może stanowić źródło ryzyka dla projektu. Jest to grupa, dla której należy wyznaczyć lidera, sugeruje się, aby był to UM. Grupą tą należy zarządzać dość intensywnie w celu zapewnienia wysokiego poziomu jej satysfakcji. Obejmuje ona wiele grup o odmiennych interesach, stąd też należałoby wypracować wspólne partycypacyjne zasady współpracy (generowanie pomysłów związanych z zagospodarowaniem terenu Lasu Falkowskiego oraz sposobami realizacji wytyczonego zamierzenia).
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wody Polskie mogą wywierać duży wpływ na realizowany projekt, np. przez udzielenie dofinansowania na realizację zaplanowanego zamierzenia, bądź też samej akceptacji przedsięwzięcia, które powinno być zgodne z planami działań Wód Polskich. Podmioty wyodrębnione w ramach tej grupy nie wykazują szczególnego zainteresowania analizowanym obszarem. Niemniej nie pozostają bierne w przypadku wygenerowania pomysłu i zaangażowania ich w jego realizację. Stąd też grupę tę należy utrzymywać w ciągłej satysfakcji, można ją także wykorzystać do zarządzania innymi grupami.
- Straż Miejska, Muzeum Budownictwa Ludowego, SKANSEN, MKS „Sandecja Nowy Sącz” oraz edukatorzy ekologiczni, mogą wywierać średni/mały wpływ na realizację zidentyfikowanego projektu, niemniej są oni nim bardzo zainteresowani. Wynika to m.in. z korzyści, jakie mogą czerpać w wyniku jego realizacji. Grupę tę należy monitorować, gdyż może ona stanowić źródło cennych informacji na temat potrzeb, a także wymagań związanych z efektem końcowym realizowanego przedsięwzięcia.
- Można przypuszczać, że osoby czasowo przebywające na terenie miasta nie są zainteresowane realizacją projektu i mają mały wpływ na jego realizację. Zapewne jednak chętnie skorzystałyby z usług oferowanych przez to miejsce. Osoby należące do tej grupy można informować o postępach w realizacji projektu (np. przez tablice informacyjne), sugeruje się także, aby wobec tej grupy podejmować działania monitoringowe, pozwalające na ocenę, czy jej skład nie ulega zmianie i czy nie jest wymagana zmiana sposobu postępowania wobec tej grupy.

7. IDENTYFIKACJA POWIĄZAŃ MIĘDZYSEKTROWYCH/ INTERDYSCYPLINARNYCH, KLUCZOWYCH DLA GOSPODAROWANIA ZASOBAMI PRZYRODY ANALIZOWANEGO TERENU

7.1. Rozpoznanie interakcji między grupami zawodowymi

Przed rozpoczęciem realizacji założonego projektu zaleca się rozpoznanie interakcji zachodzących między wskazanymi w powyższym rozdziale grupami zawodowymi.

Zakłada się, że wzajemne zależności między grupami mogą się:

- pojawić i mogą to być relacje zarówno korzystne, jak i niekorzystne,
- nie pojawić.

Na obecnym etapie analizy wskazanego terenu, trudno wskazać konkretne przykłady relacji, jakie mogą zachodzić między grupami zawodowymi. Przewiduje się, że relacje korzystne bądź też niekorzystne mogą wystąpić, np. w przypadku zagospodarowania analizowanego terenu w taki sposób, który spowoduje, że miejsce to będzie chętnie odwiedzane przez okolicznych mieszkańców, pozwalając na odpoczynek, czy też dając możliwość uprawiania różnego rodzaju aktywności fizycznej (np. *nordic walking*). Zagospodarowanie Lasu Falkowskiego może się też wiązać z wprowadzeniem ograniczeń dla rowerzystów w korzystaniu z fragmentu analizowanego terenu, ze względu na występujące tam obszary cenne przyrodniczo. Realizacja projektu może także spowodować składanie skarg przez działkowców na wzmożony ruch/hałas w tej okolicy (częstsze wykorzystanie tego terenu przez rowerzystów).

Dla określenia wzajemnych zależności między grupami stworzono tzw. matrycę integracji między grupami zawodowymi, której celem jest zobrazowanie wpływu tych grup na siebie. W Tabeli 3 i Tabeli 4 przedstawiono zależności zachodzące między grupami zarówno w „pionie”, jak i w „poziomie”. Oznacza to, że przedstawiono np. wpływ rowerzystów na:

- działkowców,
- mieszkańców osiedla Falkowa,
- przedstawicieli Ligi Ochrony Przyrody,
- organizacje społeczne, w tym m.in. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA,
- przedstawicieli wydziałów Urzędu Miasta w Nowym Sączu,
- edukatorów ekologicznych,
- osoby czasowo przebywające na obszarze miasta,

- funkcjonariuszy Komendy Straży Miejskiej w Nowym Sączu,
- przedstawicieli Muzeum Budownictwa Ludowego,
- przedstawicieli Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu (SKANSEN),
- Lasy Państwowe,
- Wody Polskie,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

i innych sponsorów projektowanych działań, a także odwrotnie, wpływ ww. grup tylko i wyłącznie na grupę rowerzystów.

Tabela 3. Matryca interakcji między grupami zawodowymi (pion – poziom)

Grupa zawodowa	Rowerzyści	Działkowcy	Mieszkańcy osiedla Falkowa	Liga Ochrony Przyrody	Organizacje społeczne (np. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA)	Wydziały Urzędu Miasta	Edukatorzy ekologiczni	Osoby czasowo przebywające na terenie miasta	Straż Miejska	Muzeum Budownictwa Ludowego	Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu (SKANSEN)	Lasy Państwowe	Wody Polskie	WFOŚiGW i inni sponsorzy projektowanych działań
Grupa podmiotów oddziałujących bezpośrednio na analizowany obszar:														
Rowerzyści		O/N	O	O/N	O	O	O	O	O	O	O	N	N	O
Działkowcy	O/N		O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
Mieszkańcy osiedla Falkowa	O/N	O/N		O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
Liga Ochrony Przyrody	O/N	O	O		O	O/N	O	O	O	O	O	O	O	O
Organizacje społeczne (np. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA)	O/N	O	O	O		O	O	O	O	O	O	O	O	O
Wydziały Urzędu Miasta	N	O/N	O/N	O/N	O/N		O/N	O/N	O/N	O	O	O	O	O
Edukatorzy ekologiczni	O/N	O/N	O/N	O	O	O		O	O	O	O	O	O	O
Grupa podmiotów oddziałujących pośrednio na analizowany obszar:														
Osoby czasowo przebywające na terenie miasta	O	O	O	O	O	O	O		O	O	O	O	O	O
Straż Miejska	O/N	O	O	O	O	O	O	O		O	O	O	O	O
Muzeum Budownictwa Ludowego	O	O	O	O	O	O	O	O	O		O	O	O	O
Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu (SKANSEN)	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O		O	O	O
Lasy Państwowe	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O	O	O		O	O
Wody Polskie	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O	O	O	O		O
WFOŚiGW i inni sponsorzy projektowanych działań	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O	O	O	O	O	

Tabela 4. Matryca interakcji między grupami zawodowymi (poziom – pion)

Grupa zawodowa	Rowerzyści	Działkowcy	Mieszkańcy osiedla Falkowa	Liga Ochrony Przyrody	Organizacje społeczne (np. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA)	Wydziały Urzędu Miasta	Edukatorzy ekologiczni	Osoby czasowo przebywające na terenie miasta	Straż Miejska	Muzeum Budownictwa Ludowego	Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu (SKANSEN)	Lasy Państwowe	Wody Polskie	WFOŚiGW i inni sponsorzy projektowanych działań
Grupa podmiotów oddziałujących bezpośrednio na analizowany obszar:														
Rowerzyści		O/N	O/N	O/N	O/N	O/N	O/N	O	O/N	O	O/N	O	O	O
Działkowcy	O/N		O	O	O	O/N	O	O	O	O	O	O	O	O
Mieszkańcy osiedla Falkowa	O/N	O/N		O	O	O/N	O	O	O	O	O	O	O	O
Liga Ochrony Przyrody	O	O	O		O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
Organizacje społeczne (np. Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA)	O	O	O	O		O/N	O	O	O	O	O	O	O	O
Wydziały Urzędu Miasta	O	O	O	O/N	O/N		O/N	O	O	O	O/N	O/N	O/N	O/N
Edukatorzy ekologiczni	O	O	O	O	O	O/N		O	O	O	O	O	O	O
Grupa podmiotów oddziałujących pośrednio na analizowany obszar:														
Osoby czasowo przebywające na terenie miasta	O/N	O	O	O	O	O/N	O		O	O	O	O	O	O
Straż Miejska	O	O	O	O	O	O/N	O	O		O	O	O	O	O
Muzeum Budownictwa Ludowego	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O		O	O	O	O
Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu (SKANSEN)	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O	O		O	O	O
Lasy Państwowe	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O	O	O		O	O
Wody Polskie	O	O	O	O	O	O/N	O	O	O	O	O	O		O
WFOŚiGW i inni sponsorzy projektowanych działań	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	

Zależności opisane w powyższy sposób zostały wykonane oddzielnie dla każdej grupy zawodowej.

Jeżeli zachodziła jakakolwiek relacja, pozytywna lub negatywna, oznaczono ją literą N. W przypadku, gdy związek między występującymi grupami zawodowymi może być/jest na tyle słaby, że nie przewiduje się występowania między nimi interakcji, oznaczono to literą O.

Analiza relacji w układzie poziom–pion wskazuje, że zdecydowane znaczenie w interakcjach między grupami zawodowymi ma wpływ Urzędu Miasta. Jego wpływ jest zauważalny dla bezpośrednich beneficjentów rozpatrywanego projektu, czyli rowerzystów. W pozostałych przypadkach (m.in. działkowców, mieszkańców pobliskiego osiedla, organizacji środowiskowych itp.) interakcje te mogą, ale nie muszą wystąpić. Można zauważyć zdecydowaną większość relacji (O/N) między grupami zawodowymi, które bezpośrednio oddziałują na analizowany teren, niż grupami zakwalifikowanymi do podmiotów pośrednio oddziałujących na ten obszar.

W przypadku relacji w układzie pion–poziom główną rolę ponownie odgrywa wydział Urzędu Miasta. Ze względu na pełnioną funkcję będzie on miał wpływ na prawie wszystkie (12/13) zidentyfikowane grupy zawodowe. Można również zauważyć, że większość grup zawodowych (8/13) będzie miała wpływ na grupę rowerzystów. Może stać się tak w przypadku, gdy np. rowerzyści będą:

- zakłócać spokój działkowcom lub mieszkańcom pobliskiego osiedla,
- przemieszczać się trasami innymi niż zostaną dla nich wyznaczone i tym samym niszczyć cenne przyrodniczo siedliska (Liga Ochrony Przyrody, edukatorzy ekologiczni, SKANSEN),
- naruszać regulamin korzystania z tego miejsca (Straż Miejska).

W przypadku typu relacji pion–poziom można również zauważyć zdecydowaną większość relacji (O/N) między grupami zawodowymi, które bezpośrednio oddziałują na analizowany teren, co wydaje się potwierdzać zaangażowanie tych grup w projekt.

7.2. Powiązania przyczynowo-skutkowe w oddziaływaniu na przyrodę

Zgodnie z zasadami racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego, z udziałem społeczeństwa, należy uwzględniać mechanizmy warunkujące stan oraz skutki zidentyfikowanego oddziaływania.

Określenie relacji przyczynowo-skutkowych między interesariuszami (w tym grupami zawodowymi) a ich wpływem na obszar problemowy jest szczególnie przydatne przy określaniu potencjalnych kierunków zmian i możliwości zaangażowania określonych grup interesariuszy i grup zawodowych.

Pierwszym etapem pozwalającym na wstępne określenie powiązań przyczynowo-skutkowych jest analiza relacji między zidentyfikowanymi grupami a problemami, które są związane z analizowanym terenem (Tabela 5).

Tabela 5. Matryca relacji problemy – interesariusze

Grupa interesariuszy	Problemy natury społecznej akceptacji		Problemy natury przyrodniczo-funkcjonalnej											
	Brak zainteresowania terenem	Nieprzychylny opinie na temat atrakcyjności terenu	Brak wyodrębnionych stref na potrzeby sportu, rekreacji	Okresowe podmakanie ścieżek w obrębie terenu	Teren niezadbany, zanieczyszczony, „dzikie wysypiska”	Zbyt duża liczba osób odwiedzających ten teren (zwiększenie ruchu turystycznego i rowerowego)	Oddolne niekontrolowane inicjatywy rowerzystów związane z tworzeniem małej infrastruktury	Brak zrównoważonego zagospodarowania terenu	Brak dogodnego dojazdu do terenu	Brak połączenia z Sądeckim Parkiem Etnograficznym	Brak połączenia z innymi terenami zielonymi w obrębie miasta	Zamieranie drzewostanu, wypieranie gatunków rodzimych	Występowanie terenów niezagospodarowanych, na których rozwija się niepożądana roślinność	Utrzymywanie się wysokiej populacji zwierzęcy łownej
Władze publiczne lokalne	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X		X
Władze regionalne				X	X			X			X	X		X
Lokalne organizacje pozarządowe i kluby ekologiczne	X		X			X	X	X	X	X	X	X		X
Specjalne grupy interesu:														
rowerzyści terenowi			X	X	X		X					X		X
właściciele ogródków działkowych			X	X	X	X		X	X			X		X
wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele przyrody				X	X			X	X	X		X		X
społeczność lokalna	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X		X
turyści		X	X	X	X			X	X	X		X		X
Ekspert/środowisko naukowe			X	X	X			X				X		X
Media	X	X	X			X		X						
Inwestorzy/przedstawiciele biznesu	X	X	X	X		X		X	X	X				
Stowarzyszenia ekologiczne i turystyczne	X		X			X		X	X	X	X			X

Mapa relacji (Tabela 5) pozwala na wyodrębnienie grupy problemów najsilniej wpływających na największą liczbę interesariuszy. W tym przypadku jest to brak zainteresowania terenem – teren rzadko uczęszczany, brak wyodrębnionych stref na potrzeby sportu i rekreacji, warunki terenowe i brak zrównoważonego zagospodarowania terenu.

Przedstawiona mapa jest wstępnym etapem analizy pozwalającym na określenie relacji przyczynowo-skutkowych związanych z oddziaływaniem interesariuszy na obszar

problemowy. Występowanie wzajemnych relacji/oddziaływania między interesariuszami a problemami w dalszej kolejności pozwoliło na określenie rodzaju tego oddziaływania i wyodrębnienie elementów problemowych analizowanego obszaru, gdzie ta relacja występuje, według następującej oceny:

- (+) – oznacza pozytywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody,
- (-) – oznacza negatywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody,
- (0) – oznacza brak wpływu na dany element problemowy,
- (N) – oznacza brak możliwości jednoznacznego określenia wpływu na dany element problemowy.

Tabela 6. Matryca interakcji

Grupa interesariuszy	Akceptacja społeczna	Atrakcyjność terenu	Strefy rekreacyjne	Jakość gruntów	Poziom utrzymanie czystości terenu	Częstotliwość użytkowania terenu	Poziom ingerencji w teren inicjatyw użytkowników	Zrównoważone zagospodarowanie terenu	Dojście do terenu	Połączenie z innymi cennymi terenami przyrodniczo-kulturowymi	Poziom włączenia do miejskiej zielonej infrastruktury	Ochrona przyrody
Władze publiczne lokalne	+	+	+	N	+	+	+	+	+	0	+	+
Władze regionalne				N	+			+			+	+
Lokalne organizacje pozarządowe i kluby ekologiczne	+		+			+	+	+	0	0	0	+
Specjalne grupy interesu:												
rowerzyści terenowi			+	0	-		-					-
właściciele ogródków działkowych			0	0	-	0		N	0			-
wychowankowie przedszkoli, młodzież szkolna, nauczyciele przyrody				0	+			+	0	0		N
Społeczność lokalna	N	N	+	0	N	N		N	N	0	0	-
Turyści		N	+	0	-			N	N	0		-
Eksperci/środowisko naukowe			+	0	+			+				+
Media	N	N	0			N		N				
Inwestorzy/ przedstawiciele biznesu	N	+	+	0		N		N	+	0		
Stowarzyszenia ekologiczne i turystyczne	+		+			+		+	+	0	+	+

Na szczególną uwagę zasługują takie elementy, jak strefy rekreacyjne i zrównoważonego zagospodarowania terenu, gdzie w większości przyporządkowano pozytywne oddziaływanie i skutki interwencji na dany komponent problemowy wyznaczonego obszaru przyrody. Należy zwrócić uwagę, że również w wielu przypadkach nie ma możliwości jednoznacznego określenia wpływu na dany element problemowy. Oznacza to, że ten wpływ może być zarówno pozytywny, jak i negatywny. Właściwe przeprowadzenie procesu partycypacji powinno uwzględnić te kwestie w procesie przekazywania informacji i kształtowania właściwych postaw.

7.3. Opracowanie drzewa problemów – wstępne założenia

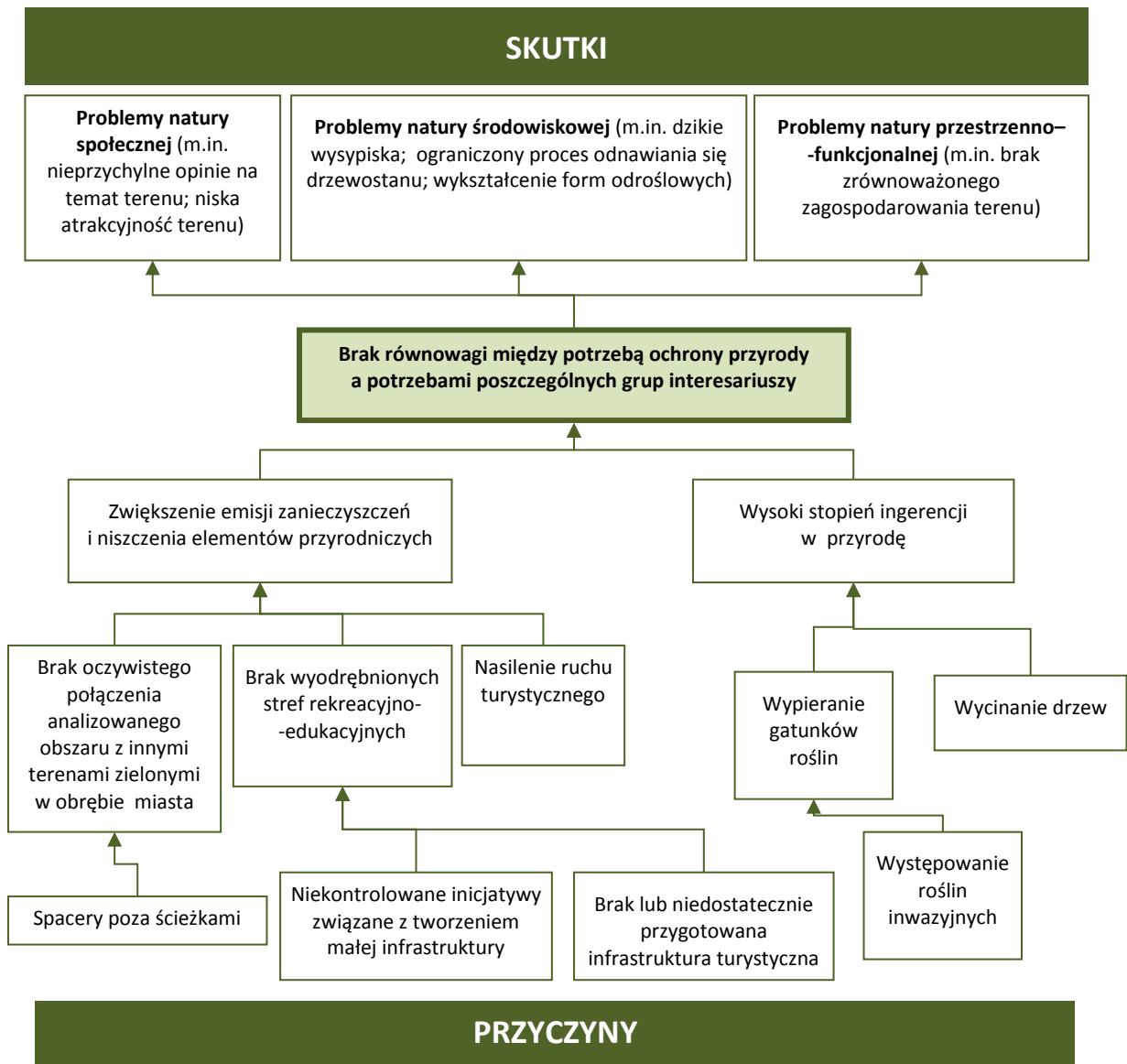
Jednym z najistotniejszych etapów przygotowania założeń projektu partycypacji społecznej jest analiza problemu, która często przybiera formę tzw. drzewa problemów, za pomocą którego identyfikuje się problem kluczowy.

W jej wyniku wyszczególnione zostają negatywne aspekty związane z terenem przyrodniczym i związki przyczynowo-skutkowe między tymi problemami. Sformułowanie głównych problemów, na które napotykają interesariusze (w tym grupy zawodowe) oraz ich przyczyny i skutki, umożliwia określenie właściwych relacji i logicznych związków między tymi trzema składowymi, tj. problemami, przyczynami i skutkami. Tak powstałe drzewo problemów jest uproszczonym graficznym modelem rzeczywistości wskazującym na skalę istniejącej negatywnej sytuacji.

Pierwszym etapem na drodze zbudowania drzewa problemów jest identyfikacja wszystkich problemów i barier, nie wskazując ich rangi czy istotności. W kolejnym etapie następuje grupowanie problemów podobnych, a ostatecznie poszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych i wskazanie problemu kluczowego (czyli tego, który „generuje” najwięcej problemów, a jego skutki są najbardziej odczuwalne dla większości interesariuszy).

Dla danego obszaru problemowego w rozdziale 7.2 zidentyfikowano problemy i bariery bezpośrednio wpływające na właściwe użytkowanie terenu przez interesariuszy.

Proponowana graficzna prezentacja zależności między przyczynami a skutkami zidentyfikowanych problemów na analizowanym terenie została przedstawiona na Rysunku 38. Jest to pierwsza próba wyodrębnienia kluczowych zagrożeń związanych z terenem, które w kolejnym kroku należy zweryfikować wspólnie z interesariuszami obszaru problemowego.

Rysunek 38. Drzewo problemów

8. ZASADY DOBORU UCZESTNIKÓW I REGUŁY DZIAŁANIA GRUPY DOCELOWEJ

Gospodarowanie zasobami przyrody w mieście powinno być realizowane z aktywnym udziałem interesariuszy danego terenu. Zaangażowanie różnych grup zawodowych i wspólne podejmowanie decyzji o sposobie gospodarowania miejskimi terenami zielonymi, przynosi w większości przypadków efekt synergii, w przeciwieństwie do odosobnionych działań prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Projekt dotyczy rozwiązania istniejącego już problemu dotyczącego konkretnego obszaru. Dlatego na tym etapie dokonano wyboru interesariuszy, biorąc pod uwagę ten zidentyfikowany problem i interes grupy docelowej.

8.1. Metoda i zasady doboru grup zawodowych

W ramach projektu, w celu wyłonienia właściwej grupy docelowej, dwukrotnie zorganizowano warsztaty z udziałem decydentów miasta, których celem było rozpoznanie problemów ochrony przyrody Nowego Sącza, zidentyfikowanie obszaru problemowego oraz potencjalnych interesariuszy. Czynny udział w procesie doboru grupy docelowej miał Prezydent Miasta, jak również wskazana przez niego właściwa jednostka w Urzędzie Miasta, tj. dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska.

Podstawą wyłonienia interesariuszy dla terenu była przygotowana przez Główny Instytut Górnictwa lista z proponowanymi jednostkami, instytucjami, podmiotami, które mogłyby uczestniczyć w spotkaniach partycypacyjnych dla określenia wizji docelowej i rozwiązań uwzględniających specyfikę obszaru problemowego.

Głównym kryterium na etapie wstępnej identyfikacji i sporządzania listy był potencjalny interes i istniejące powiązania bezpośrednie bądź pośrednie z obszarem problemowym.

Dla usprawnienia procesu typowania grupy docelowej przygotowano wcześniej dwie tabele. Umożliwiały one przeprowadzenie pogłębionej analizy roli i wskazanie niezbędnej współpracy poszczególnych komórek organizacyjnych UM oraz podstawowych podmiotów mających udział w zarządzaniu i ochronie przyrody oraz innych grup interesariuszy, mogących mieć wpływ na użytkowanie przyrody i gospodarowanie przestrzenią w obszarze problemowym. Propozycje zostały rozesłane do Urzędu Miasta i poddane weryfikacji. Podczas drugich warsztatów przedyskutowano propozycję i ustalono skład grupy docelowej.

Dobór próby opierał się na założeniu, że po wybraniu małej grupy osób, uznanej za grupę reprezentatywną i poznaniu jej opinii, można ekstrapolować ją na znacznie większą liczbę osób. Dobór interesariuszy odbywał się z zastosowaniem następujących ogólnych zasad:

- należy dobierać interesariuszy ściśle skorelowanych z celem, jaki został wyznaczony do osiągnięcia i specyfiką obszaru,
- należy wskazać więcej przedstawicieli grup interesariuszy, aby nie przeoczyć kluczowych reprezentantów,
- należy zidentyfikować i dobrać możliwie zróżnicowaną kompetencyjnie grupę, aby stworzyć podstawy do merytorycznej dyskusji oraz wymiany wiedzy i doświadczeń,
- należy dobierać interesariuszy o sprzecznych interesach względem obszaru problemowego,
- dobór grupy nie powinien koncentrować się tylko na uczestnikach procesu zarządzania przyrodą miasta, lecz także na innych grupach mających na nią realny wpływ (pośredni lub bezpośredni),
- istnieje skończona pula grup zawodowych tworzących grupę docelową, a ich rodzaj zależy od specyfiki terenu.

Proces doboru grupy docelowej odbywał się w następujących etapach.

Pierwszym etapem była wstępna identyfikacja grup interesariuszy z analizą ich wpływu na teren problemowy. Wiązało się to przede wszystkim z określeniem listy potencjalnych podmiotów i siły ich oddziaływania na dany obszar problemowy. Uspołecznienie metody przygotowania i wdrożenia projektu przekształceń, a następnie działań szczegółowych, planowanych w ramach jego przeprowadzenia, jest niezbędnym warunkiem efektywnej realizacji i osiągnięcia zamierzonych efektów. Dlatego też identyfikacja interesariuszy, a w następnej kolejności dobór grup docelowych, objął zarówno podmioty potencjalnie zaangażowane, jak i bezpośrednio uczestniczące w każdym z prowadzonych działań.

Wstępna identyfikacja obejmowała następujące grupy interesariuszy:

- Uczestnicy statutowi: osoby lub organizacje, których udział w procesie budowy zaangażowania podyktowany jest wymogami prawa (stąd określenie „statutowi”) lub przysługuje im z racji sprawowanego urzędu. Osoby pełniące ważne funkcje we władzach lokalnych.
- Osoby zaufania publicznego: osoby zaangażowane w działalność lokalnych grup lub organizacji, stowarzyszeń, wspólnot mieszkańców i innych grup interesów.

- Społeczność lokalna skupiająca wokół siebie przedstawicieli określonej grupy związanej z wyznaczonym obszarem, np. mieszkańcy ulicy czy obszaru, bądź osoby posiadające szeroko rozumiane interesy na wskazanym obszarze.
- Specjalne grupy interesu: osoby posiadające szczególne potrzeby, np. osoby niepełnosprawne lub przedstawiciele grup posiadających wspólny interes, jakim może być np. budowa systemu odwadniającego, czy sprzeciwianie się budowie drogi lub stawu.
- Osoby i organizacje dysponujące specjalistyczną wiedzą i doświadczeniem, grupa skupiająca m.in. naukowców, działaczy związanych z ochroną środowiska.

W drugim etapie prac uszczegółowiono dokonany wcześniej wybór. Jak to zostało przedstawione w rozdziale 4, interesariuszy procesu poszukiwano w następujących grupach:

- władze lokalne,
- władze i instytucje regionalne,
- instytucje naukowe,
- organizacje pozarządowe,
- przedstawiciele biznesu,
- mieszkańcy.

Po wstępnym wskazaniu uczestników procesu, pogrupowano ich pod względem poziomu świadomości. Analiza relacji między potencjalnymi uczestnikami a problemem pozwala na upewnienie się, czy wytypowano wszystkich kluczowych dla problemu interesariuszy.

Następnie sporządzono mapy obrazujące nastawienie interesariuszy do projektu, celem dostosowania metod pracy warsztatowej do wszystkich wyłonionych grup zawodowych. Klasyfikacja oparta była na trzech, opisanych w rozdziale 5, kategoriach: aktywni uczestnicy, bierni uczestnicy i wpływowi uczestnicy. W kolejnym etapie pogrupowano ich pod względem „interesu” związanego z terenem oraz zidentyfikowanych problemów.

Z uwagi na założenia projektu i cel prowadzonych działań, w trakcie tworzenia grupy docelowej kierowano się szczegółowymi zasadami, zgodnie z którymi uczestnicy powinni:

- brać udział w zarządzaniu/gospodarowaniu/użytkowaniu analizowanym terenem,
- mieć wpływ na przyrodę analizowanego terenu,
- być tak dobrani, aby każdy z nich odnosił korzyść z uczestnictwa w procesie partycypacji,
- być dobrani spośród szerokiej grupy, aby wykreować kompetencje i rozwiązanie problemu w sposób kompleksowy na płaszczyźnie konsensusu,

- być tak dobrani, aby przełamywać bariery informacyjne czy mentalne (pozwala to na zrozumienie problemu przez interesariuszy o różnym poziomie świadomości).
- reprezentować zróżnicowane interesy w rozpatrywanej sprawie w celu integracji lokalnej wiedzy.,
- być tak dobrani, aby ich wpływ na obszar problemowy był długotrwały.

W kolejnym etapie dokonano identyfikacji grup zawodowych mających największy wpływ na przyrodę analizowanego terenu, co przedstawiono w rozdziale 7. Podczas tego procesu kierowano się zasadą pośredniego i bezpośredniego wpływu na przyrodę. Pozwoliło to na wyłonienie wszystkich podmiotów, które mają wpływ na analizowany obszar, niezależnie od stopnia skorelowania. Następnie dokonano analizy podmiotów pod względem zainteresowania problemem. Efektem tego procesu było wskazanie właściwej grupy docelowej.

W dalszej części dokonano identyfikacji powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych, kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody analizowanego terenu, celem przygotowania mapy relacji opisanej w rozdziale 7.

Na tym etapie kierowano się kilkoma zasadami:

Zasada wspólnego interesu i zaangażowania

Wspólne podejmowanie decyzji przez obywateli i władze samorządowe o sposobie gospodarowania zielenią miejską oraz współdziałanie podczas realizacji tych inicjatyw, przynosi większą skuteczność niż odosobnione działania prowadzone przez jednostki administracji. Przy doborze grupy docelowej należy pamiętać, aby każda wskazana grupa posiadała korzyści z uczestnictwa w procesie, bo jedynie wtedy wykaże się wystarczającym stopniem zaangażowania.

Zasada wielostronnego dialogu

Możliwość udziału różnych grup zawodowych w prowadzonych przez instytucje publiczne procesach decyzyjnych zapewnia realny i sprawczy wpływ interesariuszy na politykę publiczną, co w efekcie motywuje do większej aktywności w sferze publicznej i kierowania się wspólnym dobrem. Wartością dodaną takiej współpracy jest umacnianie relacji na poziomie władza-obywatele-przedsiębiorcy, budowanie silnej tożsamości i integracji wspólnot lokalnych.

Zasada zrównoważonego działania dla środowiska

Zarządzanie zasobami przyrody, z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, jest niemożliwe bez aktywnego współdziałania obywateli. Istotna jest dobra komunikacja między poszczególnymi grupami interesariuszy, a także w obrębie każdej grupy. Ekosystemy miejskie funkcjonują prawidłowo tylko wtedy, gdy istnieje ciągły, pełen obieg informacji między administracją różnych szczebli, władzą a innymi interesariuszami, w tym mieszkańcami. Wymaga to edukacji (zwłaszcza w wymiarze praktycznym) poszczególnych grup interesariuszy, a także grup docelowych, co umożliwia pełne zrozumienie problemu przez każdego uczestnika grupy docelowej. Wiedza powinna być budowana w oparciu o szeroki zakres danych dotyczących aspektów ekologicznych, ekonomicznych, społecznych i zarządzania miastem.

Zasada racjonalnego działania

W oparciu o zasadę racjonalnego działania, projektując zmianę wybranego obszaru przyrodniczego z uwzględnieniem włączenia społecznego, należy brać pod uwagę jego przyczyny (i źródła), mechanizmy warunkujące ten stan oraz skutki zidentyfikowanego oddziaływania. Należy tak zdiagnozować przygotowaną mapę relacji (rozdział 7), aby określić potencjalny kierunek zmian i potwierdzić sensowność udziału określonej grupy zawodowej w procesie partycypacyjnym. Należy także dokonać analizy składu grupy docelowej pod względem zarówno pozytywnego, jak i negatywnego wpływu na rozwiązywany problem.

8.2. Reguły działania grupy docelowej

Zagospodarowanie przestrzeni terenów miejskich jest źródłem wielu konfliktów interesów instytucji publicznych, sektora prywatnego i mieszkańców. Brak właściwie wypracowanych zasad, brak umiejętności właściwej komunikacji czy sam brak doświadczenia powodują, że partycypacja nie przynosi spodziewanych efektów. Kluczem do sukcesu jest właściwie zorganizowany proces partycypacji, który pozwala na osiągnięcie właściwego porozumienia wszystkich interesariuszy analizowanej sprawy.

Praca z grupą docelową i włączeniem różnych grup zawodowych w proces podejmowania decyzji wiąże się z poszukiwaniem i tworzeniem wartości dodanej, która znajduje poparcie u wszystkich jej uczestników. Zasadne staje się dopuszczanie różnic i dostrzeganie w nich

korzyści oraz poszukiwanie skutecznych i konstruktywnych dróg integrowania różnorodności poglądów.

Osiągnięcie satysfakcjonujących rezultatów działania grupy docelowej wiąże się z zachowaniem następujących reguł działania grupy docelowej:

- przeciwdziałanie konfliktom i burzenie barier,
- prosty język komunikacji,
- otwarty umysł,
- budowanie zaufania.

Reguła przeciwdziałania konfliktom i burzenia barier jednoznacznie wskazuje na konieczność obecności moderatora, a w niektórych przypadkach negocjatora, który zapewni twórcze podejście nastawione na możliwość wypracowania nowego rozwiązania. Sytuacja taka dotyczy głównie momentu, kiedy kompromis, jako element partycypacji, nie ma szans powodzenia. Dobry negocjator to przede wszystkim osoba, która potrafi zmienić nastawienie skonfliktowanych osób i skłonić je do współpracy w celu poszukiwania dobrych, często nowych rozwiązań. Rolą dobrego negocjatora jest także niedopuszczenie do sytuacji, w której strony skupią się na rozwiązywaniu sporu wyłącznie na płaszczyźnie prawnej, a nie merytorycznej³⁵.

Istotną rolę w skutecznie prowadzonej partycypacji społecznej mają osoby odpowiedzialne za proces projektowania. W wielu przypadkach osoby o wysokich kompetencjach w obszarze specjalizacji (inżynierowie, planiści, ekonomiści), posiadają niedostateczne umiejętności w zakresie komunikowania się ze społeczeństwem.

W związku z powyższym ustalono **regułę prostego języka komunikacji**. Częstym błędem jest stosowanie w wypowiedziach zbyt specjalistycznej terminologii oraz nastawienie, że odbiorca i tak nie zrozumie prezentowanego zagadnienia. Taka forma komunikacji powoduje narastanie konfliktów i może prowadzić do znacznego wydłużenia procesu inwestycyjnego.

Ważna jest także **reguła otwartego umysłu**, która umożliwia wprowadzanie alternatywnych rozwiązań pozwalających na większą ochronę istniejącej zieleni lub zastosowanie rozwiązań wykorzystujących elementy przyrodnicze w funkcji docelowej (np. staw retencyjny porośnięty roślinnością brzegową, zamiast betonowego zbiornika na wody deszczowe).

³⁵ Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012, s. 49–70

Wynika to bardzo często z niedoceniań istniejącej wartości przyrodniczej terenu, na którym planowane są prace budowlane lub z kierowania się wyłącznie dogodnością techniczną realizacji przedsięwzięcia. Zastosowanie sprawdzonego rozwiązania wydaje się bezpieczniejsze, zamiast poszukiwania lepiej dostosowanej do lokalnych warunków technologii, która uwzględni wykorzystanie usług ekosystemowych oferowanych przez odpowiednio wkomponowane elementy przyrodnicze. Wdrażanie tego typu rozwiązań w wielu przypadkach pozwala na ograniczenie konfliktów społecznych związanych z koniecznością uszczuplenia istniejących zasobów zieleni w obrębie obszarów zurbanizowanych. Bardzo często pomija się lub odchodzi od konieczności wypracowania alternatywnych wariantów rozwiązań. Różne warianty są w zasadzie jedynie drobnymi modyfikacjami podstawowego rozwiązania. Takie podejście nie pozwala na porównanie zalet i wad poszczególnych wariantów pod względem szerokiej grupy kryteriów, w tym ich akceptacji społecznej, a w konsekwencji ogranicza szanse podjęcia właściwej decyzji.

Organizacje pozarządowe w procesie partycypacyjnym powinny stanowić obywatelską reprezentację głosów i interesów społecznych oraz zapewniać przepływ wiedzy społecznej niezbędnej do stanowienia dobrego prawa i podejmowania racjonalnych decyzji. Przedstawiciele organizacji pozarządowych, oprócz posiadania specjalistycznej wiedzy i znajomości regulacji prawnych, powinni posiadać także umiejętność reprezentowania szerszych grup społecznych oraz być nastawieni na dialog i współpracę³⁶.

Sprawnie przeprowadzony proces partycypacji nie ma szansy powodzenia, jeśli w grupie docelowej nie będzie funkcjonowała **reguła budowania zaufania**. Bariery, utrudniające wprowadzenie w Polsce partycypacji społecznej w obszarze ochrony przyrody i nie tylko, związane są w szczególności z brakiem zaufania między władzą publiczną a społeczeństwem. Właściwa edukacja obywateli, mieszkańców, grup zawodowych i co najważniejsze, władz publicznych, mimo że jest wdrażana od wielu lat, nadal nie przynosi spodziewanych efektów. Brak wspierania procesu przez właściwych interesariuszy czy grupy zaufania publicznego często prowadzi do ograniczonego zaangażowania podmiotów, których zdanie i opinia mogą znacząco wpłynąć na wypracowanie właściwego rozwiązania. Szansą na poprawę tej sytuacji jest bez wątpienia zaangażowanie w proces zarządzania przyrodą nie tylko instytucji tradycyjnie zajmujących się ochroną środowiska, ale również pozyskiwanie sojuszników

³⁶ <http://partycypacjango.kolping.pl> (dostęp: 13.01.2018)

z innych sfer życia społeczno-gospodarczego. Stworzenie takiej koalicji i zapewnienie warunków dla jej współpracy miałyby pozytywne przełożenie na podejmowane decyzje niż gdyby odbywało się to tylko przez jednostki administracji. Ograniczona współpraca różnych środowisk i słaba wymiana informacji bezpośrednio przekładają się na brak synergii w rozwiązaniach przestrzennych i infrastrukturalnych. Przykładem jest projektowanie systemów wodnych i kanalizacji miejskiej, w których bardzo rzadko uwzględnia się aspekty przyrodnicze, estetyczne i społeczne. Brak powszechnie stosowanych procedur partycypacji i niski poziom świadomości oraz zapewnienia faktycznego wpływu społeczeństwa na kształtowanie krajobrazu polskich miast sprawiają, że stopień zaangażowania mieszkańców, inwestorów, projektantów, architektów, urbanistów i decydentów, jest niski.

Określenie procedur dla zintegrowanego planowania, projektowania i zarządzania zieloną oraz błękitną infrastrukturą miasta, daje możliwość powiązania priorytetów ekologicznych, hydrologicznych, przestrzennych, społeczno-kulturowych, technicznych i ekonomicznych przez powoływanie multidyscyplinarnych zespołów projektowych, partycypację społeczną i partnerstwo publiczno-prywatne. Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej skuteczna komunikacja społeczna jest efektem zaangażowania możliwie jak największej reprezentacji grup społecznych i zawodowych. W tym celu należy właściwie rozpoznać problem, zidentyfikować szeroką listę interesariuszy, a następnie zastosować odpowiednie w danym przypadku formy komunikacji.

Zarówno podczas prac warsztatowych, telekonferencji, jak i dyskusji w e-przestrzeni, będą stosowane następujące założenia:

- efekty warsztatów są wspólnym dorobkiem wszystkich osób zaangażowanych w pracę,
- podczas warsztatów nie ma biernych obserwatorów/obserwaterek,
- każda osoba i każdy głos na warsztacie są tak samo ważne,
- po spotkaniu powinno zostać przygotowane podsumowanie prac i udostępnione uczestnikom do wglądu

oraz zasady pracy:

- bądź otwarty/otwarta i nie cenzuruj się oraz innych,
- zabierając głos, najlepiej mów krótko i na temat,

- bądź konstruktywny/a, a nie destruktywny/a – jeśli masz inny pogląd, nie zadowolaj się negowaniem, ale zgłoś własny pomysł,
- buduj na pomysłach innych,
- bierz odpowiedzialność za swoje propozycje oraz efekty pracy całej grupy³⁷.

Aktywne społeczeństwo jest niezbędnym elementem efektywnego prowadzenia dialogu społecznego, co jest istotne dla realizacji działań planowanych w programach ochrony przyrody, szczególnie na obszarach miejskich. Mieszkańcy i przedstawiciele lokalnej gospodarki najlepiej potrafią zdefiniować główne problemy i zagrożenia oraz szanse rozwoju. Bez ich uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji wszelkie plany i strategie związane z zarządzaniem i gospodarowaniem przyrodą mogą okazać się nieskuteczne. Przykładem jest planowanie inwestycji, zwłaszcza tych, które mogą potencjalnie wpływać na środowisko. Do wypracowania rozwiązań, które są racjonalne z ekonomicznego i technicznego punktu widzenia, a jednocześnie są akceptowalne społecznie, konieczna jest ścisła współpraca między przyrodnikami, projektantami, mieszkańcami i inwestorem.

Wiele przykładów z zagranicy (Wielka Brytania, Francja, Holandia, Niemcy)³⁸ a także z kraju (np. Kraków, Łódź) jest dowodem na to, że partycypacja społeczna może być prowadzona z sukcesem. Polska powinna korzystać z rozwiązań i dobrych praktyk stosowanych w krajach zachodnich, mających bogatą tradycję partycypacyjną, i ewentualnie dostosowywać je do lokalnych wymagań.

³⁷ Opracowanie na podstawie wcześniejszych doświadczeń zespołu GIG, m.in. w ramach działań rewitalizacyjnych oraz warsztatów w ramach realizacji projektu REURIS oraz Akademii Zrównoważonego Rozwoju Terenów Zurbanizowanych: Markowska M., Gieroszka A., Trząski L., Konsultacje społeczne i instytucjonalne w aspekcie zarządzania środowiskiem. Model partycypacyjny, http://azrtz.gig.eu/sites/default/files/azr_tz_modul_i_4.pdf (dostęp: 21.03.2018)

³⁸ Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012

9. METODY I TECHNIKI POZYSKIWANIA INTERESARIUSZY DO UCZESTNICTWA W PRACACH GRUPY DOCELOWEJ

Praktyka wielu krajów pokazuje, że warunkiem dobrego zarządzania przyrodą miejską jest udział obywateli w podejmowaniu publicznych decyzji, świadome i aktywne uczestnictwo mieszkańców we współdecydowaniu o sprawach gminy.

Poziom partycypacji publicznej warunkują pewne czynniki i mechanizmy, które dostosowywane są w kontekście zmiennej charakterystyki jednostki i całej społeczności. Wśród ogólnych czynników wpływających na określony stopień partycypacji wyróżnia się³⁹:

- kompetencje mieszkańców (tj. jednostek), wiedza i doświadczenie ich przedstawicieli (tj. określonych organizacji), przekładająca się na umiejętne wykorzystywanie dostępnych instrumentów do tego, aby zaznaczyć swoje stanowisko w życiu publicznym,
- istnienie w gminie silnych i zorganizowanych grup interesów, zdeterminowanych do osiągania swoich celów,
- ogólna atmosfera w gminie, wzajemne zrozumienie grup interesu, umiejętność przedkładania wspólnego dobra nad własne interesy,
- pozytywny, otwarty stosunek władarzy do dzielenia władzy z mieszkańcami/interesariuszami,
- rozwiązania formalnoprawne w zakresie włączania mieszkańców/interesariuszy w proces uchwałodawczy.

Osiągnięcie zadowalającego poziomu partycypacji publicznej interesariuszy to proces stopniowy i długofalowy, któremu w zależności od rodzaju gminy i przedmiotu konsultacji sprzyja jeden zbiór czynników, a inny – przeszkadza.

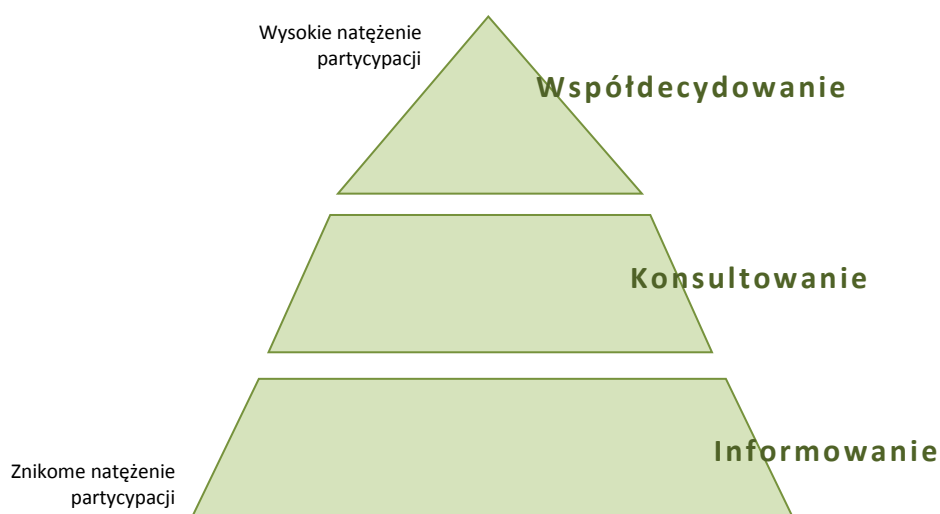
Partycypacja społeczna w obszarze zieleni miejskiej, wiąże się z udziałem obywateli w wymianie informacji i w podejmowaniu decyzji dotyczących zagospodarowania zieleni w mieście. Metody i mechanizmy partycypacji obywateli w procesie zarządzania przyrodą miejską mogą przybierać różnorodne formy od pozyskiwania i przekazywania informacji przez udział w konsultowaniu decyzji, aż po współtworzenie miejskiej zielonej i błękitnej infrastruktury.

³⁹ <http://isp.org.pl/decydujemyrazem/uploads/pdf/2108256174.pdf> (dostęp: 17.04.2018)

Wyróżnia się trzy główne formy zielonej partycypacji:

- Informowanie – jest najprostszą formą partycypacji, w najmniejszym stopniu angażującą interesariuszy. Działania władz sprowadzają się do poinformowania obywateli o decyzjach ich dotyczących. Nie występuje w tym przypadku jakiegokolwiek aktywny wpływ społeczności na ostateczny kształt podejmowanych działań i decyzji.
- Konsultowanie – poza właściwym poinformowaniem zainteresowanych stron, władza daje obywatelom możliwość wypowiedzenia się na temat planowanych działań. Osoby biorące udział w konsultacjach mają możliwość wypowiedzenia się na dany temat i wygłoszenia opinii w konkretnej sprawie. Głosy obywateli są więc rozważane, choć nie ma gwarancji, że zostaną uwzględnione w całym procesie decyzyjnym.

Współdecydowanie – komunikacja i działania prowadzone są dwustronnie. Współdecydowanie oznacza pełne partnerstwo między władzą a społeczeństwem (interesariuszami), polegające na przekazaniu obywatelom części kompetencji dotyczących podejmowanych działań i decyzji.

Rysunek 39. Formy partycypacji

Źródło: oprac. na podstawie tzw. drabiny partycypacji według: Arnstein S.R., A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969

W celu wypracowania właściwego podejścia do prowadzenia konsultacji w Polsce został opracowany dokument regulujący kluczowe zasady prowadzenia dobrych konsultacji społecznych. Tak zwany **kodeks konsultacji społecznych** został opracowany w Ministerstwie

Administracji i Cyfryzacji; obejmuje **7 zasad konsultacji społecznych**, które powinny przyświecać organizatorom procesów konsultacyjnych. Należą do nich⁴⁰:

- **DOBRA WIARA** – Konsultacje prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.
- **POWSZECHNOŚĆ** – Każdy zainteresowany tematem powinien móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.
- **PRZEJRZYSTOŚĆ** – Informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być powszechnie dostępne. Musi być jasne, kto reprezentuje jaki pogląd.
- **RESPANSYWNOŚĆ** – Każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie, co nie wyklucza odpowiedzi zbiorczych.
- **KOORDYNACJA** – Konsultacje powinny mieć gospodarza odpowiedzialnego za konsultacje tak politycznie, jak i organizacyjnie. Powinny one być odpowiednio umocowane w strukturze administracji.
- **PRZEWIDYWALNOŚĆ** – Konsultacje powinny być prowadzone od początku procesu legislacyjnego, w zaplanowany sposób i w oparciu o czytelne reguły.
- **POSZANOWANIE DOBRA OGÓLNEGO I INTERESU PUBLICZNEGO** – Choć poszczególni uczestnicy konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro ogólne.

Opracowany przez ekspertów społecznych i przedstawicieli administracji Kodeks konsultacji zawiera również sposoby realizacji ww. zasad konsultacji, tj.⁴¹:

Dobra wiara

- Organizator konsultacji jest gotowy na opinie krytyczne i na wprowadzenie zmian w swojej propozycji, a uczestnicy procesu – na to, by zmienić zdanie, o ile padną przekonujące argumenty.
- Organizator konsultacji powinien w jasny i przystępny sposób przedstawić przedmiot konsultacji, wyznaczyć czas ich trwania oraz określić, kiedy planuje przedstawienie odpowiedzi na opinie i podsumowania ich wyników.

⁴⁰ <https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacjami-pozarządowymi/siedem-zasad-konsultacji.htm> (dostęp: 17.04.2018)

⁴¹ Tamże

- Organizator konsultacji musi dać zainteresowanym obywatelom odpowiedni czas na zebranie argumentów i przedstawienie odpowiedzi.
- Materiały do konsultacji muszą być przygotowane rzetelnie – a więc muszą być jasne, zrozumiałe i możliwie zwięzłe (albo mieć zwięzłe i zrozumiałe streszczenie).
- Dobrą praktyką jest zaopatrzenie materiałów w pytania, aby każdy mógł zrozumieć, przed jakim wyborem stoi w danej sprawie.

Powszechność

- Organizator konsultacji informuje o rozpoczęciu konsultacji w miejscu ogólnodostępnym.
- Zalecane jest umieszczanie propozycji na publicznie dostępnej platformie internetowej, służącej konsultacjom społecznym, a docelowo na stworzonej w tym celu wspólnej platformie rządowej.
- Oprócz tego organizator konsultacji musi jednak podjąć wysiłek, by ustalić, kogo dana sprawa interesuje lub w szczególny sposób dotyczy (dowodem, że zadał sobie ten trud, jest publiczna lista interesariuszy, do których został przesłany konsultowany dokument; lista taka powinna być jawna i otwarta na kolejne zgłoszenia).
- Organizator konsultacji musi zadbać o to, aby dokumenty przedstawione on-line były zapisane w formacie umożliwiającym szybkie wyszukiwanie treści (zatem nie mogą to być np. skany pism).
- Pomocniczo dokument powinien być także zamieszczony w jednym z technologicznie neutralnych formatów umożliwiających edytowanie.
- Organizator konsultacji powinien aktywnie docierać do zainteresowanych, zwłaszcza do grup, które nie korzystają z dostępnych mechanizmów konsultacji (nie wystarczy publikacja informacji o konsultacjach – należy zaprosić do udziału w konsultacjach osoby i instytucje z listy interesariuszy).
- Przedmiot konsultacji powinien być przedstawiony w sposób zrozumiały nie tylko dla ekspertów, ale również dla zainteresowanych nim obywateli. Opinie powinny być zbierane w sposób właściwy dla przedmiotu konsultacji (nie zawsze na piśmie, nie tylko on-line) oraz dbając o możliwe ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami, które mogą napotykać trudności w dostępie do konwencjonalnych stron internetowych.

Przejrzystość

- Organizator konsultacji informuje o harmonogramie konsultacji i publikuje bez zbędnej zwłoki kolejne wersje dokumentu i zgłaszane uwagi.
- Jawne są wszystkie zgłoszone uwagi (i ich autorzy), a także odpowiedzi organizatora konsultacji.
- Organizator decyduje, czy dopuszcza opinie anonimowe (przyczyny przyjęcia takiego trybu postępowania muszą być wyjaśnione). Organizator konsultacji musi w takim przypadku wyjaśnić, jak rozkładają się opinie. Opiniom anonimowym nie można przyjmować podczas prac nad projektami aktów prawnych.
- Zamknięte spotkania eksperckie nie są konsultacjami społecznymi.

Responsywność

- Podsumowanie konsultacji powinno nastąpić w terminie podanym na początku konsultacji.
- Podsumowanie konsultacji powinno mieć formę publicznie dostępnego dokumentu z zestawieniem zgłoszonych opinii i merytorycznym odniesieniem się do nich. Konieczny jest załącznik ze zmienionym w wyniku konsultacji dokumentem i omówienie następnych kroków.
- Odpowiedzi muszą uzasadniać podjęte decyzje i być przygotowane w języku zrozumiałym dla pytających – czasem lepiej przygotować odpowiedzi zbiorcze, aby umożliwić całościowy ogląd tematu. Jeśli w toku konsultacji organizator otrzymał bardzo dużą liczbę opinii i uwag, może opublikować zbiorcze, jasne odpowiedzi w jednym miejscu, do którego zabierający głos obywatele mają dostęp.
- Publikując wyniki konsultacji organizator konsultacji musi zadbać o to, aby dowiedziały się o tym osoby, które zgłosiły opinie przez publikowanie odpowiedzi na ogólnodostępnym portalu, na którym prowadzone były konsultacje.
- Dobrze przygotowane odpowiedzi stają się wkładem w debatę publiczną – można się do nich odwoływać w dalszych dyskusjach.

Koordinacja

- Zaczynając konsultacje trzeba wskazać ich gospodarza (osobę zapraszającą do konsultacji). Powinien to być ktoś, kto pełni istotne funkcje decyzyjne (minister, sekretarz stanu, dyrektor departamentu, ew. naczelnik), w zależności od zasięgu i przedmiotu konsultacji.

- Gospodarz konsultacji powinien angażować w proces konsultacji podległą mu administrację.
- Gospodarz może wyznaczyć koordynatora procesu konsultacji. Należy o tym poinformować uczestników konsultacji.

Przewidywalność

- Nie można nazywać konsultacjami procesu akceptowania podjętych już decyzji.
- Nie można nazywać konsultacjami społecznymi zbierania opinii w czasie krótszym niż 7 dni.
- Konsultacji nie rozpoczyna się dopiero w momencie konfliktu. Dobrze przeprowadzone konsultacje mogą potencjalnemu konfliktowi zapobiec.
- Co do zasady proces konsultacji jest poprawny, jeśli:
 - zostaje uruchomiony w możliwie najwcześniejszym etapie tworzenia polityki publicznej i jej założeń – im wcześniej konsultacje się zaczynają, tym większy przynoszążytek,
 - czas przeznaczony na wyrażenie opinii na każdym etapie prac nie jest krótszy niż 21 dni,
 - w harmonogramie konsultacji przewidziany jest czas na analizę opinii i przygotowanie odpowiedzi.

Poszanowanie dobra ogólnego i interesu publicznego

- Celem konsultacji jest wzajemne wysłuchanie racji.
- Ktoś, kto zgłosił pogląd nieuwzględniony w ostatecznym stanowisku organizatora konsultacji, ma prawo dowiedzieć się, jakie stały za tym przesłanki.
- Podejmując decyzję, organizator konsultacji kieruje się nie siłą nacisku, ale interesem publicznym i dobrem ogólnym. Bierze pod uwagę racje zgłaszane w trakcie konsultacji, a także to, przez kogo są one wyrażane. Przeważać powinna jednak troska o szeroko rozumiany interes publiczny, w tym interes tych, którzy nie brali udziału w konsultacjach⁴².

Projekt INTEGRAPLAN – „Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast” zakłada wykorzystanie następujących inicjatyw związanych z pozyskiwaniem interesariuszy do uczestnictwa w pracach grupy:

⁴² Tamże

- wspieranie zaangażowania lokalnych grup interesariuszy na rzecz udziału w części warsztatowej projektu,
- opracowanie krótkich artykułów prasowych, mających za zadanie poinformowanie potencjalnych uczestników o planowanych pracach i zainteresowanie udziałem w części warsztatowej projektu,
- opracowanie oprawy graficznej projektu – zaprojektowany został logotyp, dobrana atrakcyjna kolorystyka i szata graficzna; przez swoją wyrazistą i atrakcyjną formę działanie to będzie służyć większemu zainteresowaniu przedsięwzięciem potencjalnych uczestników,
- opracowanie graficzne i merytoryczne plakatów i ulotek służących bezpośrednio naborowi uczestników,
- opracowanie strony internetowej, dzięki czemu osoby zainteresowane tematyką projektu będą mogły dotrzeć do informacji nt. terminów spotkań, webinarium, grup tematycznych operujących w przestrzeni wirtualnej oraz podstawowych wiadomości z przedmiotowego zakresu; strona internetowa będzie na bieżąco aktualizowana do końca trwania projektu,
- promocja spotkań warsztatowych przez udostępnione przez władze gminne kanały komunikacji: emisję zwiastunów zamieszczanych na stronach urzędów gmin, zachęcających do odwiedzenia głównej strony internetowej projektu, wykorzystanie ogólnodostępnych tablic informacyjnych do zamieszczania informacji o planowanych spotkaniach oraz przez kolportaż plakatów informujących o projekcie, terminach i przedmiocie planowanych warsztatów,
- aktywne zachęcanie przedstawicieli grupy docelowej do udziału w części warsztatowej projektu (udział stacjonarny i wirtualny); działanie to będzie realizowane w trakcie wytypowanych miejskich imprez plenerowych o charakterze ekologicznym; w ramach tego działania, w celu zainteresowania tematem realizowanego projektu, rozdawane będą torby ekologiczne z broszurami zawierającymi informacje o realizowanym przedsięwzięciu,
- prezentacja posterowej instalacji edukacyjnej w siedzibach gmin i na plenerowych imprezach o charakterze ekologicznym, prezentującej przykłady rozwiązań i dobre praktyki, zawierająca minimum dwa elementy: aktualny stan przyrody w danym miejscu i komputerową wizualizację przyszłości + dobre przykłady z innych międzynarodowych projektów.

Planowanym rezultatem projektu będzie pełna reprezentacja lokalnych grup interesariuszy, przedstawicieli grup zawodowych mających największy wpływ na ochronę przyrody, w trakcie całego cyklu zajęć warsztatowych. Projekt ma charakter kompleksowy i został nakierowany na międzysektorową integrację działań różnych grup zawodowych wpływających na stan przyrody, jej ochronę, kształtowanie zielonej infrastruktury miasta oraz usługi ekosystemowe.

LITERATURA

Arnstein S.R., A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969

Chowaniec J., Witek K., Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1:50000, Nowy Sącz, Centr. Arch. Geol. Państw. Inst. Geol., Warszawa 1997

Chrzanowski O., Partycypacja publiczna krok po kroku, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2014

Gierszewska G., Romanowska M., Analiza strategiczna przedsiębiorstwa, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2017

Gryczko-Gostyńska A., Olędzka D., Nowy Sącz, <https://www.pgi.gov.pl/psh/materialy-informacyjne-psh/informatory-psh/wody-podziemne-miast-polski/4165-nowy-sacz/file.html>

Lisiński M., Metody planowania strategicznego, PWE, Warszawa 2004

Markowska M., Gierszka A., Trząski L., Konsultacje społeczne i instytucjonalne w aspekcie zarządzania środowiskiem. Model partycypacyjny, http://azrtz.gig.eu/sites/default/files/azr_tz_modul_i_4.pdf

Oszczypko N., Budowa geologiczna Kotliny Sądeckiej, Biuletyn Instytutu Geologicznego, Warszawa 1973

Oszczypko N., Chowaniec J., Koncewicz A., Wodonośność piaskowców magurskich, Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Kraków 1981

Paczyński B. (red.), Atlas hydrogeologiczny Polski 1:500000, Cz. I. Systemy zwykłych wód podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1993

Pawłowska K., Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście, Zrównoważony Rozwój – Zastosowania 2012, nr 3, Fundacja Sendzimira, Kraków 2012

Pępkowska-Król A. (red.), Przyroda polskich Karpat. Przewodnik krajoznawczy, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki 2013

Polko A., Rewitalizacja, w tym problematyka programów rewitalizacji, prezentacja, <https://rpo.slaskie.pl/file/download/2172>

Prognoza oddziaływania na środowisko przeprowadzana w ramach Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Serce Subregionu Sądeckiego. Strategia Rozwoju Nowego Sącza 2020+”, Albeko, Nowy Sącz 2015

Projekt aktualizacji Programu ochrony środowiska dla Miasta Nowego Sącza na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020

Uchwała nr XLVIII/597/2005 Rady Miasta Nowego Sącza z dnia 12 lipca 2005 roku w sprawie uchwalenia „Programu ochrony środowiska i Planu gospodarki odpadami dla miasta Nowego Sącza na lata 2005–2012”

Uchwała Nr X/98/2011 Rady Miasta Nowego Sącza z dnia 24 maja 2011 r. w sprawie: ogłoszenia tekstu jednolitego Statutu Miasta Nowego Sącza

Zakrzewska-Bielawska A., Macierz McKinseya, [w] Szymańska K. (red.), Kompendium metod i technik zarządzania. Teoria i ćwiczenia, Oficyna a Wolters Kulwer, Warszawa 2015

Źródła internetowe

<http://isp.org.pl/decydujmyrazem/uploads/pdf/2108256174.pdf>

<http://www.beskidsadecki.eu/>

http://www.beskidsadecki.eu/index.php?id=sadecki_NowySacz

<https://www.google.pl>

http://www.krakow.pios.gov.pl/www_old/raport03/rozdz_2/2_wody_3.html

<http://www.kzgw.gov.pl>

<https://www.mpips.gov.pl/prezentacja/wspolpraca-administracji-publicznej-z-organizacjami-pozarzadowymi/siedem-zasad-konsultacji.htm>

<http://www.nowysacz.pl>

<http://www.nowysacz.pl/terenowa-dydaktyczna-sciezka-przyrodnicza-las-falkowski>

<http://nowysacz.spacerem.pl>

<http://partycypacjango.kolping.pl> (dostęp: 13.01.2018)

<https://productvision.pl/2016/mapa-interesariuszy/>

<https://sadeczanin.info/wiadomo%C5%9Bci/lasek-falkowski-le%C5%BCy-od%C5%82ogiem-nawet-nikt-gonie-sprz%C4%85ta-gdzie-wyj%C5%9B%C4%87-na-spacer-z-dzieckiem>

<http://sendzimir.org.pl/sites/default/files/Raport%20lokalny-%20ROZDZIA%3%20VI%20Analiza%20interesariuszy.pdf>

<https://stat.gov.pl/>

<http://twojsacz.pl>

http://www.who.int/quantifying_ehimpacts/publications/preventing-disease/en/

Załącznik 1. Dokumentacja fotograficzna

Tabela 7. Bioróżnorodność Lasu Falkowskiego

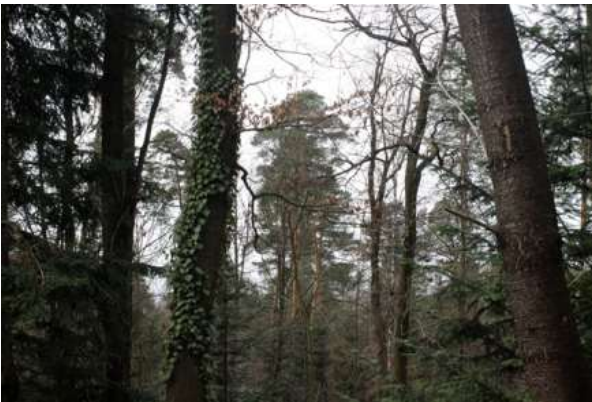

Podmokły teren lasu łąkowego – cenne zbiorowiska roślinne	
	
Lepięznik biały (<i>Petasites albus</i>)	Żarnopłon wiosenny (<i>Ficaria verna</i>) i kopytnik pospolity (<i>Asarum europaeum</i>)
	
Zawilec gajowy (<i>Anemone nemorosa</i>)	Bluszcz pospolity (<i>Hedera helix</i>)
	
Kokorycz pusta (<i>Corydalis cava</i>)	Olsza czarna (<i>Alnus glutinosa</i>)

Tabela 8. Niszczycielska działalność człowieka

<p>Zniszczone ogrodzenie między Lasem Falkowskim a Sądeckim Parkiem Etnograficznym</p>	
<p>Uszkodzony dach deszczoschronu</p>	
<p>Wycinka drzew wzdłuż ogrodzenia ogródków działkowych</p>	
<p>Roślinność inwazyjna</p>	

Rozjeżdżanie ścieżek

Uszkodzenia infrastruktury
wypoczynkowej/nielegalne ogniska

Załącznik 2. Formularz pomysłów

Spotkanie warsztatowe w ramach realizacji projektu

pn. *Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast (INTEGRAPLAN)*

Nowy Sącz, 25.05.2018 r.

Formularz pomysłów

Wprowadzenie:

Niniejsze badanie realizowane jest w ramach przedsięwzięcia pn. *Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast (INTEGRAPLAN)*.

Celem badania jest zidentyfikowanie rzeczywistych problemów występujących na obszarze Lasku Falkowskiego, a także zaproponowanie sposobów ich rozwiązania.

Wstaw znak X w odpowiednie pola

METRYCZKA:

Którą z poniższych grup interesariuszy Pani/Pan reprezentuje?	
<u>Wybór wielokrotny</u>	
Działkowcy	☐
Edukator ekologiczny	☐
Instytucja otoczenia biznesu (park technologiczny, inkubator, klaster)	☐
Jednostka naukowa lub instytut badawczy	☐
Mieszkańcy Nowego Sącza i okolic	☐
Mieszkańcy osiedla Falkowa	☐
Organizacja społeczna	☐
Sektor przedsiębiorczości	☐
Urząd Miasta Nowy Sącz	☐
Inną, jaką?	☐

Jakie zauważa Pani/Pan problemy związane z terenem Lasu Falkowskiego? <i>Wybór wielokrotny</i>		
Uporządkowanie terenu	-wystarczające	☐
	-niewystarczające	☐
Nawierzchnia ścieżki	-dobra	☐
	-wymaga uporządkowania (np. usunięcia powalonych drzew)	☐
Ruch turystyczny	-umiarkowany	☐
	-nadmiernie nasilony	☐
Ilość przystanków, miejsc odpoczynkowych	-wystarczająca	☐
	-niewystarczająca	☐
Odstępy między miejscami odpoczynku	-wystarczające	☐
	-niewystarczające	☐
Wyposażenie przystanków (kosze na śmieci, barierki zabezpieczające, toalety, miejsca odpoczynku)	-wystarczające	☐
	-niewystarczające Proszę wymienić brakującą infrastrukturę:	☐
Zabezpieczenie odcinków podmokłych (pomosty, kładki)	- wystarczające	☐
	-niewystarczające (ścieżki są podmoknięte, stan techniczny nie odpowiada potrzebom)	☐
Oznaczenie w terenie (kierunkowskazy)	-wystarczające	☐
	-niewystarczające	☐
Dostosowanie dla osób niepełnosprawnych	-tak	☐
	-nie Proszę wymienić brakującą infrastrukturę:	☐
Dostosowanie dla rodzin z dziećmi	-tak	☐
	-nie Proszę wymienić brakującą infrastrukturę:	☐
Połączenia funkcjonalne z innymi częściami Miasta	-wystarczające	☐
	-niewystarczające	☐
Połączenia funkcjonalne z innymi terenami zielonymi Miasta	-wystarczające	☐
	-niewystarczające	☐

Miejsca sportu i rekreacji	-wystarczające	☐
	-niewystarczające Proszę wymienić formy, na które jest zapotrzebowanie (ścieżki rowerowe, miejsca rekreacji dla dzieci itp.):	☐
Poczucie bezpieczeństwa (np. incydenty wandalizmu)	-tak	☐
	-nie	☐
Inne problemy	-nie występują	☐
	-występują:	☐
	-zanieczyszczenie terenu odpadami (np. dzikie składowiska odpadów, odpady turystyczne itp.)	☐
	-tworzenie niekontrolowanych oddolnych inicjatyw (np. małej infrastruktury przez rowerzystów)	☐
	-roślinność inwazyjna	☐
	-utrzymywanie się wysokiej populacji zwierzyny łownej	☐
	-spacery poza wyznaczonymi ścieżkami	☐
	-inne:	☐

Jakie rozwiązania sugerowałaby Pani/Pan wobec wymienionych wyżej problemów? <i>Wybór wielokrotny</i>	
Utworzenie większej liczby ścieżek spacerowych	☐
Utworzenie większej liczby ścieżek rowerowych	☐
Remont istniejącej infrastruktury	☐
Uzupełnienie ścieżek o elementy małej infrastruktury (kładki, mostki) umożliwiające poruszanie się po terenie po intensywnych deszczach	☐
Usunięcie chorych i martwych drzew w pobliżu ścieżek	☐
Przekierowanie ruchu rekreacyjnego na obszary o mniejszej wartości przyrodniczej	☐
Połączenie obszaru z innymi funkcjonalnymi częściami Miasta	☐
Ograniczenie występowania gatunków inwazyjnych	☐
Zwiększenie bioróżnorodności terenu (zawieszenie budek dla ptaków, wprowadzenie rodzimych gatunków roślin)	☐
Likwidacja składowisk odpadów i wprowadzenie zorganizowanych miejsc składowania odpadów. Wprowadzenie systemu monitoringu (kamery)	☐
Inne, jakie?	☐

Uwagi/komentarze:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Podział administracyjny województwa małopolskiego	5
Rysunek 2. Położenie osiedli w Nowym Sączu	6
Rysunek 3. Mapa obszarów występowania ryzyka powodziowego	9
Rysunek 4. Mapa warunków hydrogeologicznych rejonu Nowego Sącza	13
Rysunek 5. Krzyż na Górze Zabełeckiej.....	19
Rysunek 6. Góra Zabełeczka	19
Rysunek 7. Płaskorzeźba na zboczu Góry Zabełeckiej.....	20
Rysunek 8. Obszar wzdłuż rzeki Kamienicy Nawojowskiej.....	21
Rysunek 9. Nowy Sącz – widok z lotu ptaka	23
Rysunek 10. Lokalizacja Lasu Falkowskiego	24
Rysunek 11. Graficzna interpretacja wyników analizy GE	28
Rysunek 12. Drzewostany porastające południowo-zachodnią część wzniesienia	30
Rysunek 13. Zawilec gajowy – gatunek charakterystyczny dla mezo- i eutroficznych lasów liściastych	30
Rysunek 14. Fitocenozy nawiązujące do żyznej buczyny karpackiej.....	31
Rysunek 15. Fitocenozy zbiorowisk łęgowych	32
Rysunek 16. Fragmenty drzewostanu nawiązujące do kwaśnej buczyny górskiej	32
Rysunek 17. Monokultury jodłowe w obrębie wschodniej części terenu.....	33
Rysunek 18. Skarpa przyległa do ogródków działkowych	34
Rysunek 19. Żabi skrzek w jednym z zastoisk wody w pobliżu ścieżki przyrodniczej	35
Rysunek 20. Las Falkowski – część południowa	38
Rysunek 21. Las Falkowski – bioróżnorodność	39
Rysunek 22. Las Falkowski – część centralna – ścieżka przyrodnicza	40
Rysunek 23. Las Falkowski – część centralna – ścieżka przyrodnicza – drewniane pomosty.....	41
Rysunek 24. Las Falkowski – część centralna – stanowisko obserwacji płazów	42
Rysunek 25. Las Falkowski – część północna – skocznia narciarska	43
Rysunek 26. Las Falkowski – ścieżki rowerowe.....	44
Rysunek 27. Las Falkowski – ogródki działkowe	45
Rysunek 28. Okaz jodły zabezpieczony repelentem w celu ograniczenia ryzyka uszkodzenia przez zwierzynę.....	46
Rysunek 29. Rdestowiec porastający teren sąsiadujący z ogródkami działkowymi	47
Rysunek 30. Odroślowa forma jesionu wyniosłego powstała w wyniku wycinki	48

Rysunek 31. Pomnik przyrody – lipa z odtworzoną formą naroślową przypominającą głowę dzika	49
Rysunek 32. Dzikie wysypisko odpadów w pobliżu ogródków działkowych.....	49
Rysunek 33. Przykłady uszkodzenia przez turystów kory drzew w Lesie Falkowskim	51
Rysunek 34. Zidentyfikowane grupy interesariuszy	62
Rysunek 35. Mapa interesariuszy.....	64
Rysunek 36. Zasady postępowania w obrębie zidentyfikowanych grup interesariuszy	65
Rysunek 37. Grupy zawodowe występujące w obrębie Lasu Falkowskiego	67
Rysunek 38. Drzewo problemów	76
Rysunek 39. Formy partycypacji.....	87

SPIS TABEL

Tabela 1. Wyniki analizy określającej zapotrzebowanie na działania w danym obszarze – zapotrzebowanie	27
Tabela 2. Wyniki analizy określającej zapotrzebowanie na działania w danym obszarze – wykonalność	28
Tabela 3. Matryca interakcji między grupami zawodowymi (pion – poziom)	70
Tabela 4. Matryca interakcji między grupami zawodowymi (poziom – pion)	71
Tabela 5. Matryca relacji problemy – interesariusze	73
Tabela 6. Matryca interakcji	74
Tabela 7. Bioróżnorodność Lasu Falkowskiego	96
Tabela 8. Niszczycielska działalność człowieka	97

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik 1. Dokumentacja fotograficzna

Załącznik 2. Formularz pomysłów